

Handläggare
Emily Tjäder
Telefon: 08-508 28 741**Till**
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2019-03-05, p. 7

Verksamhetsberättelse 2018 för miljö- och hälsoskyddsnämnden

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att nämnden beslutar följande;

1. Godkänna verksamhetsberättelse och bokslut 2018 för miljö- och hälsoskyddsnämnden och överlämna den till kommunfullmäktige
2. Justera beslutet omedelbart

Monika Gerdhem
Tf FörvaltningschefMikael Nyberg
Avdelningschef

Nämndens ekonomi och verksamhet

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Kommunfullmäktiges nettobudget för nämnden uppgick till 107,2 mnkr för år 2018, kostnaderna uppgick till 203,3 mnkr och intäkterna till 96,1 mnkr. Budgeten utökades i tre omgångar, d.v.s. i avstämningsärendet, i tertialrapport 1 och i tertialrapport 2.

Tabellen nedan visar utvecklingen av budgeten för 2018.

	Kostnader	Intäkter	Netto
KF budget 2018	203,3	-96,1	107,2
Budgetjustering för lokala åtgärdsprogram	7,7		
Omslutningsförändringar	32,6	-32,6	
Budget avstämningsärendet	243,6	-128,7	114,9
Omslutningsförändringar	3,1	-3,1	
Budget efter T1	246,7	-131,8	114,9
Budgetjustering för lokala åtgärdsprogram	1,0		
Omslutningsförändringar	1,5	-1,5	
Budget efter T2	249,1	-133,2	115,9

Förvaltningen har således styrt mot ett netto på 115,9 mnkr.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden redovisar totalt sett ett överskott om 0,9 mnkr. Det uppkomna resultatet förklaras av:

- Ej förbrukade medel från Centrala Medelsreserven
- Höga tillsynsintäkter, trots lägre personalkostnader.
- Lägre kostnader speciellt personalkostnader till följd av föräldraledigheter, personalavgångar och sjukskrivningar.

I avsnittet Sammanfattande analys nedan framgår ett utförligt sammandrag av det viktigaste arbetet och resultaten under 2018. I avsnittet 4.8 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar framgår en mer utförlig analys av nämndens ekonomi.

För att kunna härleda nämndens verksamhet till kommunfullmäktiges budget redogörs nedan för budgettilldelningen inklusive extra medel som tilldelats under året. Dessutom redogörs för indikatorer och aktiviteter som innebar krav på nämndens insatser.

När det gäller prognossäkerheten ska noteras att den har blivit bättre jämfört med föregående år. Avvikelsen mellan tertialrapport 2 och utfallet ligger under en procent, som är stadens målsättning.

Nedan framgår kommentarer till de extra medel nämnden erhållit i budget för 2018.

Av kommunfullmäktige beslutade satsningar

Nedan redogörs för de områden som nämnden erhållit medel för i budget:

- *Förstärkta ekosystemtjänster och miljöövervakning (0,5 mnkr):* Förvaltningen har genomfört flera satsningar för att förstärka ekosystemtjänster: genom frukostseminarier har förvaltningen, samordnat med erfarenheter från Norra Djurgårdsstaden, lyft fram GYF (Grönytefaktor) och ekosystemtjänster samt i övrigt goda exempel från Stockholm generellt. Förvaltningen har erbjudit och genomfört workshops om ekosystemtjänster i ett antal exploaterings- och planprojekt. Förvaltningen samordnar ansökningar om medel från Boverket om Grönare städer inom ramen för Grönare Stockholm i syfte att stärka ekosystemtjänsterna i staden.

- *Förstärkt klimatarbete (2,0):* Förvaltningen har testat verktyget för klimatpåverkan i byggskedet hos fyra av stadens fastighetsägare. Arbetet med att implementera verktyget i Norra Djurgårdsstadens nyproduktion pågår. Ett treårigt projekt för att stärka utvecklingsarbetet ytterligare har beviljats finansiering av Energimyndigheten. Förvaltningen har deltagit i Climate Neutral Cities Alliance (CNCA) projekt Consumption and Urban De-carbonization: New Tools and Approaches rörande utveckling av beräkningsmodeller för konsumtionens klimatpåverkan. Resultat har jämförts med C40s tidigare projekt där universitet i Leeds studerat konsumtionens klimatpåverkan för ett antal städer. Brist på statistiska underlag medför att någon beräkningsmodell för konsumtionens klimatpåverkan på stadsnivå inte kunnat tas fram. Förvaltningens arbete med konsumtionsbaserade utsläpp har avrapporterats till nämndens sammanträde i juni.
- *Förstärkt kommunikation och nya e-tjänster (4,0):* Miljöförvaltningen har förstärkt det kommunikativa arbetet bland annat genom en kommunikatör på halvtid på livsmedelskontrollen. Förvaltningens e-tjänster för värmepumpar respektive livsmedelsinspektioner har migrerats till en ny plattform. En uppgradering av tjänsten för värmepumpstillstånd har genomförts så att flera borrhål per fastighet kan sökas. Uppgraderingen slutförs 2019. Införandeprojektet av det uppdaterade ärendehanteringssystemet Ecos 2 har fortsatt under året.
- *Handlingsplan mikroplaster (1,0 mnkr):* En handlingsplan för mikroplaster har tagits fram i samverkan med berörda nämnder och styrelser. Planens huvudsakliga syfte är minskad spridning av mikroplaster till vattenmiljön i Stockholm. Som underlag till planen har källor till mikroplast i Stockholm kartlagts och kvantifierats. Ett utkast till handlingsplan har internremitterats under senhösten 2018. Planen revideras efter inkomna synpunkter och kommer att presenteras för miljö- och hälsoskyddsnämnden i april 2019.
- *Övervakning vatten (2,0 mnkr):* Miljöförvaltningen har bistått Stockholm Vatten och Avfall AB (SVOA) i arbetet med att genomföra flödesproportionell provtagning av fosfor och metaller i dagvatten i syfte

att verifiera belastningsberäkningarna på stadens sjöar och vattendrag. Övervakningen av miljögifter i vatten, sediment och biota (kemisk status) samt övervakning av biologiska kvalitetsfaktorer (ekologisk status) har utförts enligt miljöövervakningsplanen och resultaten används för arbetet med lokala åtgärdsprogram samt rapporteras till länsstyrelsen inför kommande statusklassificeringar.

- *Miljöbilsarbete (1,0 mnkr)*: Förvaltningen har i samarbete med SKL Kommentus Inköpscentral uppdaterat och vidareutvecklat fordonskrav i samband med deras nya fordonsupphandling där förvaltningen ingått i en referensgrupp som representant för staden. Vidareutvecklingen består i att kemikaliekrav har inkluderats. Förfrågningsunderlaget har skickats ut och upphandlingen ska avslutas i början av 2019. Förvaltningen stödjer trafikkontoret i framtagandet av en konsekvensanalys av elektrifiering av fordonsflottan och en konsult har avropats för hjälp med delar av arbetet. Berörda nämnder kommer att få en redovisning i mars 2019. Arbetet med ytterligare 150 laddplatser har inletts tillsammans med trafikkontoret och flera aktörer har visat intresse, nyttjanderättsavtal har tecknats och anläggningen av nya laddgator beräknas komma igång i början av år 2019.
- *Hållbarhetsstrateg (0,5 mnkr)*: En lansering av stadens hållbarhetskrav vid markanvisningar har genomförts. Ytterligare fördjupningar har skett under året vad gäller hållbar energianvändning och hållbar mark och vattenanvändning. I syfte att öka kunskapen om nya bullerregler, miljökvalitetsnormer för vatten m.m. har ett utbildningspaket erbjudits samtliga enheter på SBKs planavdelning. Fyra utbildningstillfällen är genomförda och fler planeras till nästa år. Workshops vad gäller ekosystemtjänster har hållits i två projekt; Hagsätra/Rågsved samt ett projekt på Essingeöarna. Arbetet med att söka ett externfinansierat projekt som bidrar till att utveckla hållbarhetsarbetet i en stadsdel har påbörjats.

Aktiviteter beslutade av kommunfullmäktige

Nedanstående aktiviteter har beslutats av KF för miljö- och hälsoskyddsnämnden och ska leda till att KF:s mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås.

- *Trafiknämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden genomföra en konsekvensanalys av elektrifiering av fordonsflottan:* Miljöförvaltningen har bistått trafikkontoret med kompetens och delansvar vid genomförandet av konsekvensanalysen. Arbetet kommer att presenteras för TN och MHN i mars 2019.
- *Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden och trafiknämnden utreda hur växtb eklädda bullerskydd kan användas för att minska buller i anslutning till vägar:* En handbok har tagits fram med beskrivningar av gröna bullerlösningar, som kommer publiceras under 2019. I handboken presenteras exempel på hur man kan arbeta, vad man bör tänka på vid utformning och etablering samt inventering av lämpliga platser i staden med behov av bättre ljudmiljö. Genom att kombinera nämnda arbetsmetoder och inventering med andra åtgärder som t.ex. ekosystemtjänster, bedöms handboken fylla en viktig funktion för att förbättra ljudmiljö både vid detaljplanering och vid åtgärder i befintlig miljö.
- *Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska som projektägare i Digital Demo Stockholm fungera som kravställare, leda och utvärdera projekt för att mäta vattenkvalitet för identifiering av föroreningar och effektivt följa god vattenstatus (iWater):* Miljöförvaltningen deltar i det Vinnovafinansierade projektet iWater tillsammans med Ericsson, Telia, SVOA, KTH, SU och Linköpings universitet. Projektet har sökt och beviljats totalt 6 Mkr från Vinnova för att genomföra fas II. Projektet pågår till och med juni 2021. Fokus ligger på att utveckla användbarheten för en smart stad med fokus på Mälarens vattenkvalitet samt badvatten. Inom projektet testas sensorer för mätning av olika parametrar som påverkar vattenkvaliteten. En överenskommelse angående immateriella rättigheter kunde efter långvariga förhandlingar träffas mellan företagen och högskolorna.

- *Exploateringsnämnden ska i samarbete med stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden under året inrätta naturreservat i Rågsveds friområde, Årstaskogen och Årsta holmar samt ta fram tillräckliga underlag i syfte att möjliggöra beslut avseende naturreservat i Kyrkhamn och Hagsätra-skogen:* Förvaltningen har bidragit till inrättandet av nya reservat i Årstaskogen och Årsta holmar (inrättad) samt Rågsved (inrättad) samt Hagsätra-skogen (pågår). Arbetet med ett naturreservat i Kyrkhamn har avvaktat den nya biobrännleeldade pannan som ska lokaliseras till Lövsta. Ny gränsdragning som tar hänsyn till kopplingen Kyrkhamn-Riddersvik diskuteras nu i arbetsgruppen som har letts av exploateringskontoret.
- *Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med idrottsnämnden, fastighetsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden och trafiknämnden, arbeta med att tillgängliggöra naturreservaten för stockholmarna samt hur rekreativa och ekologiska värden kan utvecklas och stärkas i reservaten:* Förvaltningen har under året arbetat vidare med stadsdelarna för att bättre tillgängliggöra naturreservaten. Detta har skett genom samverkan med berörda förvaltningar på återkommande samverkansmöten ("reservatsdagar") samt i den löpande skötselrådgivningen angående t.ex. skyltning och upprustning av entréer.

Förvaltningen har fortsatt utveckla information via t.ex. sociala medier samt har synliggjort Biologiska mångfaldens dag den 22 maj. Under året har förvaltningen även påbörjat rådgivning om ekologiska förstärkningar i bl.a. Flaten och Rågsved utifrån internt på förvaltningen framtagna utredningar. Arbetet har redovisats mer utförligt i ärende 2018-17547, MHN 2018-12-11, *Redovisning av budgetuppdrag 2006-2018 att tillgängliggöra stadens natur- och kulturresevat för stockholmarna samt utveckla och stärka rekreativa och ekologiska värden i reservaten.* Förvaltningen har också aktivt deltagit i samordningsgruppen och arbetsgruppen för ett grönare Stockholm. Ett förvaltningsövergripande arbete och analys över var återstående 30 mkr från Grönare Stockholm gör störst nytta i Stockholms spridningskorridorer har genomförts. Arbetet har

resultat i ett antal konkreta genomförandeprojekt som leds av trafiknämnden. Utredning om saneringsbehov i Snösätra inom Rågsveds naturreservat pågår. Arbetet leds av exploateringsnämnden och miljöförvaltningen bistår.

- *Exploateringsnämnden ska i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden undersöka innovativa metoder för biologisk sanering exempelvis för framtida sanering av förorenade markområden som utreds som naturreservat: Frågan har väckts avseende saneringsaktiviteter i Snösätra. Arbetet har påbörjats genom att exploateringskontoret handlat upp en konsult för sammanställning av tänkbara metoder. I detta arbete har miljöförvaltningen bistått med kunskap.*
- *Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska utöka arbetet med att undersöka vilka källor som lokalt orsakar spridning av mikroplaster och i samarbete med berörda nämnder ta fram en handlingsplan med prioriterade åtgärdsförslag för att minska spridningen av mikroplaster: En handlingsplan för mikroplaster har tagits fram i samverkan med berörda nämnder och styrelser. Planens huvudsakliga syfte är minskad spridning av mikroplaster till vattenmiljön i Stockholm. Som underlag till planen har källor till mikroplast i Stockholm kartlagts och kvantifierats. Ett utkast till handlingsplan har internremitterats under senhösten 2018. Planen revideras efter inkomna synpunkter och kommer att presenteras för miljö- och hälsoskyddsnämnden i april 2019. Förvaltningen har även tagit fram en rekommendation för konstgräs, fallskydd och platsgjutet gummi. Rekommendationen har varit på remiss till bolagsstyrelser och nämnder och kommer att presenteras för nämnden i februari 2019.*
- *Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska tillsammans med idrottsnämnden ta fram en finansieringsmodell och verka för etablerandet av en båtbottevätt i syfte att minska miljögifter i Stockholms vatten. Exploateringsnämnden ska bistå nämnderna avseende lokaliseringsfrågor: Arbetet med att ta fram en finansieringsmodell för etablering av en båtbottevätt har fortsatt. En utredning av lämplig placering och modell*

har utförts. Arbetet bedrivs inom ramen för EU-projektet LIFE IP Rich Waters.

- *Utbildningsnämnden och miljö- och hälsoskydds-nämnden ska under året utreda hur man kan samverka för att utveckla arbetet med lärande för hållbar utveckling i stadens skolor:* I samverkan med utbildningsförvaltningen har det utretts på vilket sätt miljöförvaltningen kan stötta i att utveckla lärandet för hållbar utveckling i stadens skolor. Utbildningsförvaltningens primära behov är att ha ”en kanal in” till miljöförvaltningen, men det behöver fortsatt utredas vilken funktion den kanalen ska ha.
- *Utbildningsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och i samråd med miljö- och hälsoskydds-nämnden revidera riktlinjerna för måltider i stadens skolor med syfte att öka andel ekologisk mat och minska klimatpåverkan:* Förvaltningen har bidragit med sin kompetens kring ekologiska livsmedel och klimatpåverkan av mathantering till utbildningsförvaltningen och kommunstyrelsen i arbetet med att ta fram en måltidsstrategi, och har under hösten deltagit i arbetet med att revidera riktlinjerna för måltider i stadens skolor.

Obligatoriska nämndindikatorer

Nedanstående obligatoriska nämndindikatorer har beslutats av KF för MHN och är obligatoriska för nämnden att följa upp. Till varje indikator har nämnden fastställt ett mål:

- *Sjukfrånvaro:* Räknas som procent av avtalad tid för månadsavlönade. Redovisas som det s.k. rullande - tolv månadersgenomsnittet. Målvärde för 2018 är en sjukfrånvaro på högst 3,5 procent. Under 2016 och 2017 har sjukfrånvaron ökat och toppade under 2017 på 3,7 procent men har börjat sjunka och låg i juni 2018 på 3,35 procent. Utfall för 2018 ligger på 3,2 procent.
- *Sjukfrånvaro dag 1-14:* Räknas som procent dag 1-14 av avtalad tid för månadsavlönade. Målvärde för 2018 är högst 1,2 procent. Utfall för 2017 var i oktober 1,3 procent men har börjat sjunka och låg i juni 2018 på 1,14 %. Utfall för 2018 ligger på 1,1

procent. Korttidsfrånvaron har legat förhållandevis stabilt över tid.

- *Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram:* Antal upphandlingar med ett kontraktvärde över 1,8 mkr som har annonserats under året och där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram i strategifasen i förhållande till samtliga upphandlingar som har annonserats under året med ett kontraktvärde över 1,8 mkr. Målvärde för 2018 är 100 %. Utfall helår 2018: 100 % (Inga upphandlingar över 1,8 miljoner har gjorts under 2018.)
- *Andel elektroniska inköp:* Andelen inköp som genomförs på centrala avtal i inköpssystemet (Agresso inköpsmodul) i förhållande till samtliga inköp inom de centrala avtalsområden som är anslutna till e-handel. Reviderat målvärde för 2018 i T1 är 55 procent. Utfall helår 2018: 78 %.

Samverkan

Verksamhetsberättelse 2018 för miljö- och hälsoskyddsnämnden har samverkats med arbetstagarorganisationerna den 23 januari 2019.

Arbetstagarorganisationerna förklarar att de inte har något att erinra mot föreslagen verksamhetsberättelse för 2018 (inklusive bilagor). SACO lämnar också ett särskilt yttrande enligt bilaga 8.

Bilagor

1. MHN:s kostnadsanalysblankett 2018
2. Bokslut per 2018-12-31
3. Uppföljning av tillsynsplan, miljöbalken 2018
4. Uppföljning av kontrollplan, Livsmedelskontroll 2018
5. Personalberättelse för 2018
6. Uppföljning av internkontrollplan för 2018
7. Kommunfullmäktiges nyckeltal
8. Yttrande från SACO

Några resultat från verksamheten år 2018

Avdelningen Hälsooskydd

- Genomfört merparten av utvecklingen av e-tjänst för värmepumpar.
- Utfört riktad bostadstillsyn i socioekonomiskt utsatta områden.
- Projekt buller på förskolor har fortsatt under året. 72 % av de besökta förskolorna behöver följas upp.
- Genomfört inventering med avseende på kyltorn för att kunna bedriva förebyggande tillsyn med avseende på spridning av legionellsmitta från kyltorn.
- Författat en promemoria med förslag om införande av anmälningsplikt för kyltorn och överlämnat denna till miljöministern.
- Genomfört upphandling avseende beredskap för sanering vid utbrott av allvarlig smitta.
- Meddelat dispens för hantering av hushållsavfall i form av spillfett i restaurang.
- Hållit i strandbadsutredning med avseende på framtagande av nya citybad och genomfört provtagning av aktuella bad.
- Fortsatt screening av båtbottnskrov i syfte att inventera båtar med höga metallhalter på skrivet.
- Fortsatt arbete med utfasning av båtbottnfärger varvid avdelningen har informerat båtklubbar om vikten av tillräckliga försiktighetsmått vid blästring av båtar målade med giftiga färger samt genomfört inspektioner på flera klubbar för att kontrollera att blästringsarbeten utförs korrekt.

Avdelningen Plan och miljö

- Bidragit till bostadsmålet att bygga 140 000 nya lägenheter under perioden 2010-2030 och har en allt aktivare roll att bidra med sin kunskap vilket bl.a. skett genom flera seminarier för exploaterings- och stadsbyggnadskontoren.
- Hjälpt till i inrättandet av nya naturreservat i Årstaskogen och Årsta holmar, Rågsved samt Hagsätraskogen (pågående) samt förbättrat tillgängligheten i naturreservaten för besökare.
- Tagit fram ett underlag till stadsledningskontoret för en ny klimatstrategi för perioden 2020-2023.
- Avrapporterat stadens arbete enligt lagen om energikartläggningar för stora företag.
- Tillsammans med IVL utvecklat ett verktyg för att bedöma klimateffekter av byggmaterial och byggprocessen.
- Tagit fram ett nytt åtgärdsprogram mot omgivningsbuller för perioden 2019-2023.
- Genom fleet-management funktionen sparar stadens förvaltningar och bolag minst 4 mkr på bättre fordonsavtal.

Avdelningen Verksamhetsstöd

- Flytt till evakueringslokaler i det s.k. Separatorhuset skedde i början av september. Flytten är en del av renoveringen av Tekniska nämndhuset.
- Förberedelser inför att nya dataskyddsförordningen (GDPR) trädde ikraft i maj. Utbildningar och inventeringar har genomförts och nya rutiner har tagits fram.
- Förberedelserna inför uppgraderingen av verksamhetssystemet Ecos har fortsatt. Övergång till Ecos 2 planeras ske i april 2020.

Avdelningen Livsmedelskontrollen

- Livsmedelskontrollen har under 2018 samarbetat med tullen och påbörjat ett arbete med att utveckla samverkan. Tullen har vid några tillfällen stoppat fordon som transporterat kött på ett bristande sätt. Vid ett tillfälle resulterade kontrollen i att ett större parti omhändertogs och destruerades.
- En verksamhet som systematiskt märkte om färdkött och sålde det som lamm har avslöjats och förbjudits. Fusket upptäcktes i den planerade kontrollen genom en granskning av köttets spårbarhet.
- Ett klagomål gällande en verksamhet i en saluhall gjorde gällande att kött såldes med felaktig information om vilket djurslag det var. Klagomålet visade sig stämma och flera brister konstaterades gällande informationen som kunderna får. Bland annat visade sig den älgfärs som såldes innehålla 50 % kameldjur. Verksamheten har med anledning av bristerna begränsats.

Avdelningen SLB-analys

- ”Allt om Stockholmsluften – nu och de kommande dagarna”. Under 2018 påbörjades planeringen, utvecklingen och testerna av prognosberäkningar, både lokala och regionala prognoser avseende luftföroreningar och björkpollen. Umeå universitet har även påbörjat rekryteringen av testpersoner. De ska dels utvärdera användbarheten av informationen, dels delta i en hälsoenkätstudie som syftar till att påvisa kopplingen mellan det utvecklade hälsoindexet och astmabesvär hos testpersonerna.
- SLB och plan- och miljö har medverkat till rapporten om miljözoner i Stockholm

Avdelningen Miljöanalys

- En handlingsplan för minskad spridning av mikroplast och en rekommendation för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi har tagits fram. Planen och rekommendationen kommer under våren 2019 att föreläggas nämnden.
- En utvärdering av stadens kemikalieplan 2014-2019 har utförts. Resultatet ska ligga till grund för framtagandet av den nya kemikalieplanen.
- Kemikaliehanteringssystemet Chemsoft har implementerats i staden.
- De lokala åtgärdsprogrammen för Långsjön, Magelungen och Forsån samt Drevviken har skickats på kontorsremiss i staden. Arbetet med ytterligare åtta lokala åtgärdsprogram har påbörjats.
- Förberedande arbete inför fällning av a av Brunnsvikens sediment har vidtagits.
- En utökad screening av miljögifter i vatten och sediment har utförts i syfte att skapa bättre underlag till de lokala åtgärdsprogrammen. Resultaten kommer att presenteras för nämnden under våren 2019.
- En GIS-baserad prototyp gällande skötsel av värdefull naturmark har tagits fram för Skärholmens stadsdel. En utveckling av prototypen kommer att ske inom ramen för Grönare Stockholm. Syftet är att stödja stadsdelarna i att åstadkomma en skötsel som gynnar biologisk mångfald.
- Groddjur och fladdermöss har inventerats på ett antal platser i staden. Resultaten presenteras för nämnden under våren 2019.
- Åtgärder som syftar till att stärka i mellersta Söderorts ekologiska spridningsvägar och ekosystemtjänster har tagits fram.

Innehåll

Sammanfattande analys.....	13
1. Ett Stockholm som håller samman	19
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	19
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	23
1.5 Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla	25
1.7 Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet	26
2. Ett klimatsmart Stockholm	26
2.1 Energianvändningen är hållbar.....	26
2.2 Transporter i Stockholm är miljöanpassade	38
2.3 Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning	48
2.4 Stockholms kretslopp är resurseffektiva	61
2.5 Stockholms miljö är giftfri	62
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund	68
3. Ett ekonomiskt hållbart Stockholm	71
3.1 Stockholm är en världsledande kunskapsregion	71
3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad	74
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	78
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	78
4. Ett demokratiskt hållbart Stockholm	82
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	82
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	83
4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	85
4.4 Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention	86
4.6 Stockholm är en tillgänglig stad för alla	88
4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande	88
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	91
Uppföljning av ekonomi.....	92
Nämndens ekonomiska förutsättningar	92
Analys av resultaträkning - uppföljning av driftbudget	93
Investeringar.....	99
Analys av balansräkning	99

Kvalitetsarbete	102
Synpunkter och klagomål.....	102
Övrigt	102

Sammanfattande analys

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har både ekonomiskt och verksamhetsmässigt gjort ett bra år.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden redovisar totalt sett ett överskott om 0,9 mnkr. Nettoutfallet uppgick till 115,0 mnkr jämfört med budget på 115,9 mnkr. Det uppkomna resultatet förklaras av höga tillsynsintäkter, ej förbrukade medel från Centrala Medelsreserven och lägre kostnader, särskilt personalkostnader. Med hänsyn till omständigheterna med CMR2-medel som inte hunnit förbrukas, kan man därför säga att överskottet i den ordinarie verksamheten uppgick till 0,5 mnkr.

Prognossäkerheten har blivit bättre jämfört med föregående år. Avvikelsen för nettoutfall mellan prognos i tertialrapport 2 och årsutfallet ligger under en procent, som är stadens målsättning.

Avseende de verksamhetsmässiga resultaten så har miljö- och hälsoskyddsnämndens verksamhet under 2018 i stort fortlöpt enligt plan med endast mindre avvikelser. Inom miljöbalktillsynen har i stort sett alla planerade tillsynstimmar utförts, med den omslutningsförändring som genomfördes i samband med tertialrapport 2 där tillsynstiden inom riktad bostadstillsyn och fastighetsägartillsyn minskades med 884 timmar på grund av personalomsättning. Omprioritering av handläggartid har också gjorts med hänsyn till minskat antal ansökningar om bergvärme samt för tillkommande utredningsuppdrag (exempelvis för utredning av möjligheten att inrätta fler citybad och för utredningsarbete för inventering av kyltorn). Inom livsmedelskontrollen har 9 174 kontroller av de 9 750 planerade kontrollerna utförts. Ett fåtal kontroller har inte kunnat genomföras, det handlar bland annat om verksamheter som har varit svåra att få kontakt med eller verksamheter som inte bedrivit någon verksamhet under året samt även ett mindre antal verksamheter där tillsynsbesök inte hanns med under året. Utöver den planerade kontrollen har livsmedelskontrollen även utrett klagomål, misstänkta matförgiftningar och flera fall av livsmedelsfusk. Att tillsynsintäkterna totalt sett är högre än budgeterat beror på en ökning av debiteringsgraden inom exempelvis olägenhetsärenden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har en fortsatt aktiv roll för bostadsbyggandet i staden, inte minst genom att förvaltningens roll nu är tydliggjord i den modell (Ledstången) som staden använder i planerings- och exploateringsprocessen.

Inom klimat- och energieffektiviseringsarbetet har ett antal omfattande klimatanalyser avrapporterats till miljö- och hälsoskyddsnämnden och till stadsledningskontoret. Det gäller bland annat uppföljningar av klimatmålet, energieffektiviseringsmålet och solenergimålet som samtliga finns i stadens miljöprogram. Underlag för nytt utsläppsmål för växthusgaser för perioden 2020-2023 har också överlämnats till stadsledningskontoret. Förvaltningen har tillsammans med IVL också utvecklat ett verktyg för att bedöma klimateffekter av byggmaterial och byggprocessen.

Arbetet med lokala åtgärdsprogram för stadens vattenförekomster har fortsatt med oförminskad intensitet. Åtgärdsprogram för Långsjön, Magelungen och Forsån samt Drevviken har skickats på kontorsremiss och arbete med åtgärdsprogram för ytterligare åtta

vattenförekomster har påbörjats. Ett antal viktiga projekt av strategisk betydelse har också påbörjats, exempelvis utredning av recipientspecifika riktvärden. Under 2018 har även en utökad screening av miljögifter i vatten och sediment skett.

Arbetet med att ta fram en ny kemikalieplan för den nya programperioden har påbörjats och under året har också ett förslag till handlingsplan för att minska spridningen av mikroplaster tagits fram. Kemikaliehanteringssystemet Chemsoft, som hanterar registrering av kemiska produkter i stadens verksamheter, har implementerats i staden.

Under våren 2018 fattade miljö- och hälsoskyddsnämnden ett principiellt beslut att frityrfett och fett från fettavskiljare från restaurangverksamhet utgör hushållsavfall och därmed bara får transporteras av kommunen. Verksamhetsutövare som vill anlita annan entreprenör än av staden upphandlad måste därför ansöka om dispens för detta. Under året har två sådana dispenser meddelats. Nämndens beslut avseende detta har dock överprövats och upphävts av länsstyrelsen som bedömer att frityrfett och fett från fettavskiljare inte utgör hushållsavfall. Nämnden har överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

Ett nytt åtgärdsprogram mot omgivningsbuller för perioden 2019-2023 har tagits fram, för senare beslut i kommunfullmäktige. Miljöförvaltningen har också tillsammans med trafiknämnden och exploateringsnämnden utrett hur växtbeklädda bullerskydd kan användas för att minska buller i anslutning till vägar.

Samordningen av stadens fordonsflotta genom Fleet management-funktionen har fortgått under året och genom tillskapandet av bättre avtal har funktionen sparat stadens förvaltningar och bolag minst 4 mkr.

Miljöförvaltningen har också aktivt bidragit till den miljözonsrapport som utarbetats under året.

I början av september flyttade förvaltningen också till evakueringslokaler i Separatorhuset med anledning av ombyggnationen av Tekniska nämndhuset. Förberedelsearbete har varit omfattande med bl.a. information, städning, rensning, inventeringar och arbetsmiljökonsekvensbeskrivningar. Flytten gick över förväntan och majoriteten av medarbetarna anser att de nya lokalerna är funktionella.

Ett omfattande arbete med bland annat inventering och informationsinsatser har också genomförts inför dataskyddsförordningens ikraftträdande i maj. Arbetet med övergången till en ny version av verksamhetssystemet Ecos har fortlöpt även om införandet har senarelagts på grund av problem hos leverantören. Förberedelser inför övergången till en ny IT-leverantör för staden (GSIT 2.0) har också pågått under en stor del av året.

Revisorernas granskning har gett mycket gott betyg till nämnden. Nämnden har ordning och reda med tydlig struktur och bra kontroll.

Avdelningen Plan och miljö

Avdelningen har genomfört verksamhetsplanen utan avvikelser. Planeringen och genomförandet av bostadsprojekt fortgår. Ambitionen är att samordna erfarenheter från Norra Djurgårdsstaden och lyfta fram goda exempel från Stockholm generellt. I syfte att öka kunskapen om nya bullerregler, miljö kvalitetsnormer för vatten m.m. har ett utbildningspaket erbjudits samtliga sektioner på stadsbyggnadskontoret. Tre utbildningstillfällen har genomförts och fler är att vänta.

Klimat och energieffektiviseringsarbetet pågår med omfattande klimatanalyser som avrapporterats till stadsledningskontoret och MHN. Rapporterade uppföljningar har bl.a. omfattat klimatmålet, energieffektiviseringsmålet och solenergimålet i miljöprogrammet. Underlag för nytt utsläppsmål för växthusgaser för perioden 2020-2023 har överlämnats till stadsledningskontoret. Avdelningen har projektlett och avrapporterat stadens arbete enligt lagen om energikartläggningar av stora företag. Förvaltningen har bistått exploateringskontoret i arbetet med energisystemlösningar i Norra Djurgårdsstaden. En viss eftersläpning av energi- och klimatrådgivningsbesök har tillfälligt skett pga. personalomsättning men återgick till normal nivå i april. Avdelningen har tillsammans med flera av stadens fastighetsägare och IVL (Svenska miljöinstitutet) utvecklat ett verktyg för att bedöma klimatteffekter av byggmaterial och byggprocessen. Energimyndigheten har beviljat finansiering av ett treårigt projekt för vidareutveckling av verktyget. Ett arbete har påbörjats med att ta fram energiindikatorer som bättre speglar den växande staden. Ett större seminarium om minskning av plast i avfall har genomförts i samarbete med Stockholm Exergi inom ramen för Klimatpakten. CNCA (Carbon Neutral Cities Alliance) har beviljat finansiering av ett projekt för att studera möjligheter till koldioxidlagring. Förvaltningen, Stockholm Exergi, Köpenhamn, Amsterdam och Oslo deltar i projektet.

Under året har ett nytt åtgärdsprogram mot omgivningsbuller för perioden 2019-2023 tagits fram, för senare beslut i KF. Miljöförvaltningen utreder tillsammans med trafiknämnden och exploateringsnämnden hur växtbeklädda bullerskydd kan användas för att minska buller i anslutning till vägar.

Andelen miljöbilar i nybilsförsäljningen ligger på en konstant nivå kring 20 procent och det ser svårt ut att klara målet att hälften av alla bilar ska vara miljöbilar år 2019. Samtidigt har bonus-malus systemet införts och den gamla nationella miljöbilsdefinitionen upphört att gälla. I stadens egna fordon är andelen miljöbilar uppe på 98 procent. Avdelningen ansvarar för stadens fleet-manager funktion d.v.s. har ett övergripande ansvar för hela kommunkoncernens fordonshantering. Upphandling av elbilspooltjänst, elektronisk körjournal och hyrbilar har genomförts i samarbete med serviceförvaltningen. Upphandling av ett fordonsadministrationssystem har påbörjats. Avdelningen bistår med kompetens och delansvar vid genomförandet av konsekvensanalysen för en elektrifiering av bilflottan. Arbetet kommer att presenteras för nämnden i mars 2019.

Avdelningen har bidragit till inrättandet av nya reservat i Årstaskogen och Årsta holmar (inrättad) samt Rågsved (inrättad) samt Hagsätraskogen (pågår). Arbetet med ett naturreservat i Kyrkhamn har avvaktat den nya biobränsleddade pannan som ska lokaliseras till Lövsta. Ny gränsdragning som tar hänsyn till kopplingen Kyrkhamn-Riddersvik diskuteras i arbetsgruppen. Avdelningen har också arbetat vidare med stadsdelarna för att bättre tillgängliggöra naturreservaten. Avdelningen deltar i samordningsgruppen för ett grönare Stockholm.

Ett förvaltningsövergripande arbete och analys har genomförts vad gäller var återstående 30 mkr från Grönare Stockholm gör störst nytta i Stockholms spridningskorridorer.

Frågan har väckts avseende saneringsaktiviteter i Snösätra. Arbetet leds av exploateringsnämnden och förvaltningen bistår.

Tillsynen av kemikalier i varor har under året haft tema fluorerade ämnen och tre projekt har genomförts tillsammans med Malmö, Göteborg och Helsingborgs kommuner. Analys av inköpta varor har genomförts i ett sammanhang – svaren har kommit under november – rapport till nämnden i början av år 2019.

Miljöbilsenheten har aktivt bidragit till miljözonsrapporten som stadsledningskontoret, trafikkontoret och miljöförvaltningen utarbetat.

Avdelningen Hälsoskydd

Personalomsättningen har under året varit ovanligt hög vilket har medfört att antalet årsarbetskrafter totalt under året varit lägre än det planerade. Samtidigt har inflödet av klagomål på störningar i bostäder ökat med en tredjedel jämfört med 2017. Sammantaget har dessa faktorer bidragit till ökad balans av antal pågående klagomålsärenden. Den ökade personalomsättningen har främst berott på sjukskrivningar, ej arbetsrelaterat, och föräldraledigheter. Tre medarbetare har lämnat förvaltningen för fortsatt egen utveckling, varav två gått till konsultföretag och en till Folkhälsomyndigheten.

Utöver det som planerades i VP 2018 för avdelningens förnärvarande 27 olika tillsynsområden vilka redovisas i tillsynsbilagan (däribland tillsyn på skolor och förskolor inklusive bullerprojekt för förskolor, tillsyn av båtklubbar inklusive projekt XRF (screening av båtbottnfärger), riktad bostadstillsyn i socioekonomiskt utsatta områden, hantering av klagomål på missförhållanden i bostäder m.m.) har följande utförts på avdelningen. Utredning av möjligheterna att inrätta nya citybad och provtagning på potentiella nya bad under året, inventering av kyltorn i syfte att kunna bedriva förebyggande tillsyn på dessa med avseende på förebyggande av tillväxt av legionellabakterier i dessa, upphandling av saneringsberedskap med avseende på utbrott av allvarlig smitta, tagit fram och tillsammans med miljöborgarrådet överlämnat en promemoria med förslag till miljödepartementet om att införa registreringsplikt för kyltorn i syfte att underlätta smittspårning i samband med utbrott av legionella och att underlätta tillsynen.

Ovanstående arbete har krävt omprioritering av resurser, vilket utöver personaltapp har bidragit till att antalet planerade inspektioner blivit lägre inom några tillsynsområden samt att viss ärendehandläggning skett i lägre takt.

Nämnden har under våren på fråga från restaurangbranschen (Visita) fattat ett principiellt beslut att frityrfett och fett från fettavskiljare från restaurangverksamhet utgör hushållsavfall och därmed bara får transporteras av kommunen. Verksamhetsutövare som vill anlita annan entreprenör än av staden upphandlad måste därför ansöka om dispens för detta. Under året har två sådana dispenser meddelats.

Arbetet med att utveckla e-tjänsten för värmepumpar har pågått under året. På grund av övergången till ny dataleverantör har detta arbete dock inte att kunna slutföras under året som planerat. Arbetet slutförs under 2019.

Arbetet med riktad bostadstillsyn i socioekonomiskt utsatta områden har fortsatt.

Avdelningen Livsmedelskontrollen

Livsmedelskontrollen har under 2018 genomfört planerade, uppföljande och händelsestyrda kontroller enligt kontrollplanen, med mindre avvikelser. Avdelningen införde under 2017 ett nytt arbetssätt med en tydligare treårig planering. Det nya arbetssättet är nu implementerat och fungerar väl. Avdelningen genomför alla planerade kontrollerna under 2018. Ca 100 kontroller kommer dock att föras över till 2019 eftersom de inte har kunnat genomföras av praktiska skäl, t.ex. att verksamheten varit tillfälligt stängd.

Utöver den planerade kontrollen har livsmedelskontrollen även utrett klagomål, misstänkta matförgiftningar och flera fall av livsmedelsfusk. Andra områden som har varit fokus för kontroll är, spårbarhet och sann information. Under våren genomfördes ett projekt med övriga kommuner i länet med fokus på fusk. På restauranger och caféer kontrollerades om kunden verkligen får det man betalar för. Resultatet visar att det förekommer brister bl.a. där kött säljs som svenskt.

Livsmedelskontrollen samverkar med andra kontrollmyndigheter inom länet och i övriga landet samt med Livsmedelsverket i ett flertal praktiska samarbeten, inspektörsutbyten, gemensamma projekt, kvalitetssäkringsprojekt (revision), samsynsarbete och strategiska chefsarbeten. Syftet med samverkan är att arbeta för likvärdighet i kontrollen, men också att utveckla de egna processerna och medarbetarna. Under 2018 har ett nytt nätverk bildats genom SKL där två kommuner från varje län finns representerade. Syftet är att tydligare driva kommunernas frågor i kontrollen, och en viktig fråga under 2019 är de kommande förändringarna i finansieringen av kontrollen. Stockholm kommer att ha ordförandeposten under 2019.

Avdelningen Miljöanalys

Under 2018 har övervakningsinsatser enligt programmet för miljöövervakning av biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster genomförts. En GIS-baserad prototyp för prioriteringsstöd gällande skötsel inriktad på att gynna biologisk mångfald har tagits fram för Skärholmens stadsdel. En utredning av mellersta Söderorts gröna infrastruktur har genomförts i syfte att ta fram strategier för hur områdets ekologiska spridningsvägar och ekosystemtjänster kan stärkas. Utredningen redovisar även konkreta, kostnadssatta och platsangivna förstärkningsåtgärder som kan användas i den fysiska planeringen.

De lokala åtgärdsprogrammen för Långsjön, Magelungen och Forsån samt Drevviken har skickats på kontorsremiss. Arbete har påbörjats med ytterligare åtta vattenförekomster. Ett antal viktiga projekt av strategisk betydelse har påbörjats, t.ex. utredning av recipientspecifika riktvärden. En prioriterad åtgärd inför 2019 är fällning av Brunnsvikens bottensediment för att binda läckagebenägen fosfor.

Ett förslag till Handlingsplan för att minska spridningen av mikroplast har tagits fram. Handlingsplanen har remitterats till förvaltningar och bolag under hösten 2018. Planen kommer att presenteras för nämnden i april 2019.

Under 2018 har en utökad screening av miljögifter i vatten och sediment skett. Miljökvalitetsnormen för PFOS i ytvatten överskrids med stor sannolikhet i alla undersökta vatten utom i Kyrksjön. Högst halter hittas i Bällstaån. Samtliga sedimentresultat har inte redovisats än men de som är klara visar på stor föroreningspåverkan i de översta sedimentlagren, främst i Riddarfjärden och Årstaviken där halten tributyltenn är mycket hög. Lågst föroreningshalter påträffades i Flaten.

Arbetet med att ta fram en ny kemikalieplan har påbörjats. En hel del av arbetet med nuvarande kemikalieplan sker inom ramen för NonHazCity, ett EU-projekt där 17 partners är aktiva i 10 städer kring Östersjön och genomför liknande aktiviteter och tar fram egna kemikalieplaner. Inom ramen för projektet har Stockholm bland annat analyserat material och varor som används i förskolor. Resultaten visar att gamla leksaker, vilmadrasser och andra varor ofta innehåller för höga halter av ämnen som idag bedöms skadliga och är reglerade, medan halterna i nya varor och material sällan överskrider gränsvärden för begränsade ämnen.

Under 2018 har ett flertal rapporter inom NonHazCity blivit klara; om analyserna av förskolematerial, källkartläggning av miljögifter, analyser av miljögifter i damm som provtagits hemma hos fem Stockholmsprofiler, sammanställning av genomförda aktiviteter riktade till kommunernas egna verksamheter och om huruvida aktiviteterna lett till minskade utsläpp, samt om möjligheter och hinder för att minska skadliga ämnen i företagets verksamheter. Projektet avslutas i mars 2019 och resultaten från projektet kommer att redovisas för nämnden efter sommaren 2019.

I en uppföljande studie till den stora dammundersökning på 100 förskolor som genomfördes 2015-16 har nya prover tagits på 20 av de då undersökta förskolorna, där en stor del av åtgärderna i Vägledning för kemikaliesmart förskola har genomförts. Resultaten visar på lägre halter av skadliga ämnen i dammet jämfört med innan åtgärderna gjordes.

Kemikaliehanteringssystemet Chemsoft, som hanterar registrering av kemiska produkter, har implementerats i staden. Utrullningen av systemet har varit framgångsrik. Seminarier Forum för kemikaliesmart byggande respektive handel har fortsatt med flera välbesökta seminarier.

Avdelningen SLB-analys

I Stockholm mäts luftkvaliteten kontinuerligt på Hornsgatan, Sveavägen, Folkungagatan och Sankt Eriksgatan. Dessa platser fyller en viktig funktion för övervakning och jämförelse mot miljö kvalitetsnormer och miljömål. Utöver mätningar i Stockholm sköter SLB-analys driften av det regionala luftövervakningssystemet på uppdrag av Östra Sveriges Luftvårdsförbund. Det regionala systemet syftar bland annat till att mäta import av luftföroreningar från andra länder. Detta krävs för att kunna beräkna det lokala bidraget till halter och därmed kunna avgöra om lokala åtgärder är nödvändiga för att förbättra luftkvaliteten. Mätningar kombineras med beräkningsmodeller för att kartlägga luftkvaliteten på ett kostnadseffektivt sätt. Målsättningen är att upprätthålla bred och djup kompetens om luftföroreningar och åtgärders effekter och därmed möta olika aktörers behov av beslutsunderlag.

SLB har aktivt bidragit till miljözonsrapporten som stadsledningskontoret, trafikkontoret och miljöförvaltningen utarbetat.

Avdelningen Verksamhetsstöd

Förberedelserna inför förvaltningens flytt till evakueringslokaler i början av september var intensiva under det första halvåret, med bl.a. information, städning, rensning, inventeringar och arbetsmiljökonsekvensbeskrivningar. Flytten gick över förväntan och majoriteten av medarbetarna anser att de nya lokalerna är funktionella. Under hösten har fokus legat på olika åtgärder för att anpassa lokaler och arbetsätt utifrån det nya sättet att arbeta (där merparten av medarbetarna inte har en fast arbetsplats).

Ett omfattande arbete har gjorts med bl.a. information och inventering som förberedelse inför

att den nya dataskyddsförordningen (GDPR) trädde i kraft den 25 maj. Förvaltningen valde att upphandla en extern konsult i rollen som dataskyddsombud, och har löpande under året arbetat med att ta fram nya rutiner kring bl.a. hantering av e-post samt personuppgiftsincidenter.

Arbetet med förberedelser inför övergången till en ny version av ärendehanteringssystemet Ecos fortsätter. Införandet har försenats ytterligare på grund av problem hos leverantören, och beräknas nu ske tidigast våren 2020.

Förvaltningen är först ut i stadens byte av IT-leverantör (GSIT2.0), vilket innebär att alla datorer, skrivare och servrar kommer att bytas i mars 2019. Förberedelserna inför detta har pågått under en stor del av året.

KF:s inriktningsmål:

1. Ett Stockholm som håller samman

Verksamhetsberättelsen visar att nämnden bedriver sin verksamhet enligt plan och att det i flera fall finns en utveckling av verksamheten för att på ett effektivare och mer kvalificerat sätt bidra till inriktningsmålet. Bland de värden som präglar verksamheten finns trygghet, hälsa och god miljö, vilket är bidrag till en stad som håller samman genom likvärdiga levnadsvillkor.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar

 Uppfylls helt

Analys

En stor del av nämndens verksamhet syftar till förebyggande av miljö- och hälsofaror. Det gäller till exempel livsmedelskontrollens verksamhet. Nämnden är också delaktig i stadens risk- och sårbarhetsarbete med ett särskilt ansvar för miljö- och hälsofrågor.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Andel genomförda åtgärder inom ramen för risk- och sårbarhetsanalys (RSA)	100 %			100 %	100 %	100 %	2018

Nämndmål:

1.3.1 Bistå stadens ledning och övriga förvaltningar med expertkunskap om hot mot miljö och hälsa

 Uppfylls helt

Analys

Nämndens verksamheter har ofta ett direkt förebyggande arbete angående hot mot miljö och hälsa och är därigenom även en expertfunktion för staden i övrigt. Detsamma gäller även vid akuta situationer som innebär fara för miljö eller hälsa.

Aktivitet

- Svара för miljö- och hälsodelarna i stadens säkerhetsarbete. Utförd.
- Deltagande i bostadsbyggnadsarbetet och övrig fysisk planering som bland annat syftar till att förebygga skador till följd av klimatförändringar. Utförd.
- Energicentrums rådgivning. Utförd.
- Kemikaliecentrums rådgivning. Utförd.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
  Utbildningsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden ska under året utreda hur man kan samverka för att utveckla arbetet med lärande för hållbar utveckling i stadens skolor	2018-01-01	2018-12-31
  Utbildningsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden revidera riktlinjerna för måltider i stadens skolor med syfte att öka andel ekologisk mat och minska klimatpåverkan	2018-01-01	2018-12-31

Nämndmål:

1.3.2 Livsmedelsföretagarna i Stockholm efterlever lagstiftningen och åtgärdar brister så att konsumenterna har säkra livsmedel och inte blir vilseledda

 Uppfylls helt

Analys

Livsmedelskontrollen har under 2018 utfört något mer än de 9 750 kontroller som planerats samt genomfört uppföljande kontroll där brister har konstaterats. Inkomna klagomål och misstänkta matförgiftningar har hanterats. För att säkerställa full bemanning under 2018 har livsmedelskontrollen överanställt något under våren för att kompensera för tjänst- och föräldraledigheter.

Livsmedelskontrollen har också under 2017 bidragit till utveckling av den nationella kontrollen genom strategisk och praktisk samverkan med Livsmedelsverket, inom Stockholms län i SILK, med storstadskommunerna Göteborg, Malmö och Uppsala och i flertalet arbets- och referensgrupper. Genomförda aktiviteter är bland annat framtagandet av en gemensam

mall för kontrollrapport, samsynsprojekt, inspektörsutbyten, revisioner av egna och andras verksamheter och gemensamma provtagningsprojekt.

Livsmedelskontrollen har utfört de planerade kontrollerna i kontrollplanen (bilaga 4) för treårsperioden samt de händelsestyrda och de uppföljande kontroller som bedömts som nödvändiga. Alla nyregistrerade anläggningar har kontrollerats inom tre månader från det att verksamheten startats.

Totalt har ca 9800 kontroller utförts under 2018. Av dessa var drygt 7300 planerade kontroller. Enligt kontrollplanen skulle ca 9750 kontroller utföras under året. Ca 1900 händelsestyrda kontroller har utförts för att följa upp klagomål, misstänkta matförgiftningar och avvikelser i kontrollen.

Ca 100 kontroller kommer att föras över till 2019 eftersom de inte har kunnat genomföras av praktiska skäl, t.ex. att verksamheten varit tillfälligt stängd.

Merparten av alla nyregistrerade anläggningar kontrolleras inom tre månader från det att de startas. Den vanligaste orsaken till att verksamheten inte kontrolleras inom tre månader är att verksamheten inte kommer igång eller att verksamhetsutövaren är svår att få tag i, t.ex. då en fysisk anläggning inte finns på plats. Målet är också svårt att följa upp just på grund av att startdatum för verksamheter ofta flyttas fram vilket gör datasammanställning svårare.

Klagomål och misstänkta matförgiftningar hanteras skyndsamt. Klagomål som kommer in är ett viktigt sätt för kontrollmyndigheten att få kännedom om brister som kan vara svåra att hitta i den planerade kontrollen. Detta gäller framför allt när det gäller livsmedelsfusk.

Aktiviteter

- Under 2018 kontrollera de anläggningar som enligt kontrollplanen ska kontrolleras under året. Utförd.
- Utföra cirka 9750 kontroller, inklusive planerade kontroller, första årliga kontroller och uppföljande extra offentliga kontroller vid konstaterade allvarliga avvikelser. Utförd.
- Klagomål från allmänheten och information om avvikelser från myndigheter och organisationer ska handläggas inom 14 dagar. Utförd.
- Anmälan om misstänkt matförgiftning ska handläggas senast arbetsdagen efter att de inkom. Utförd.
- Utveckla den riskbaserade kontrollen, t.ex. av grossister, kosttillskott, e-handel och livsmedelsfusk. Utförd.

Effektindikatorerna visar att Livsmedelskontrollen har avsedd verkan.

Nämnden har pekat ut sex krav som särskilt viktiga för livsmedelssäkerheten, de så kallade effektindikatorerna (se bilaga 4). När avvikelser från krav inom dessa områden konstateras ska bristerna alltid följas upp samma år. Genom att formulera dessa effektmål är tanken att effekten av livsmedelskontrollen ska kunna följas över tid. För att kunna göra detta krävs samsyn och likvärdiga bedömningar, över tid och mellan inspektörer.

Mål och anläggningstyp	Mål antal kontroller	Utfall t.o.m. 30 nov	Mål andel åtgärdade	Andel åtgärdade t.o.m. 30 nov
Säker nedkylning - Restaurang	2000	1495	80 %	87 %
Säker allergikost - Skola och omsorg	1000	1091	100 %	88 %
Spårbart kött - Restaurang - Butik - Grossist - Tillverkare	1000	1627	80 %	86 %
Säkra kosttillskott - Kosttillskottsanläggningar	50	52	100 %	100 %
Sann information - Restauranger - Tillverkare	500	2003	100 %	52 %
Säker allergimärkning - Tillverkare	100	26	100 %	Data saknas

Aktiviteter

- Kontroller av effektindikatorerna enligt kontrollplanen. Utförd.
- Framtagande av en kommunikationsplan för att förbättra förvaltningens strategiska kommunikation med syfte att förenkla för verksamhetsutövarna att göra rätt, men även för att nå ut till allmänheten med information om livsmedelskontrollens resultat. Utförd.

Samverkan sker där den har störst effekt för en likvärdig och effektiv kontroll i Sverige

Genom att samverka med andra myndigheter har avdelningen bidragit till att utveckla kontrollen nationellt. Under 2018 har arbetet med en nationell kontrollrapport fortsatt. I länet genomförs gemensamma projekt och provtagning enligt en gemensam provtagningsplan har genomförts. Detta har inneburit ett likvärdigt arbetssätt och likvärdiga bedömningar. Förvaltningens rutiner för provtagning har granskats av Örebro, och de uppfyller kraven.

Aktiviteter

- Implementera en gemensam mall för en tydligare kontrollrapport, framtagen inom Storstadsnätverket. Utförd.
- Genomföra samsynsprojekt och revisionsutbyte inom Storstad och SÖVU. Utförd.
- Genomföra tre gemensamma provtagningsprojekt, revisionsutbyte och ett samsynsprojekt inom SILK. Utförd.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo

● Uppfylls helt

Analys

Under året har förvaltningen stöttat stadens övriga förvaltningar i arbetet mot det övergripande målet att tillskapa 140 000 bostäder under åren 2010-2030. Målet innehåller ett flertal delmål och indikatorer som prognostiseras, beräknas, följs upp och redovisas månadsvis. Bostadsmålet för 2018 beräknas uppfyllas.

Nämndmål:

1.4.1 Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska med sin kompetens delta i stadsplaneringen och möjliggöra en hållbar och växande stad

● Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen har haft en aktiv roll i planerings- och exploateringsprocessens led enligt den modell som är framtagen i Ledstängen (stadens process för exploateringsprojekt).

Förvaltningen har kommit med betydelsefull input i projektens tidiga skeden, hjälpt till med att identifiera de viktigaste miljö- och hälsofrågorna och vilka utredningar som behövs i planprojekten, samt deltagit i projektgrupper med expertkompetens och stöd för prioriteringar i planeringsprocessen.

I syfte att öka kunskapen om nya bullerregler, miljö kvalitetsnormer för vatten m.m. har ett utbildningspaket erbjudits samtliga enheter på SBKs planavdelning. Fyra utbildningstillfällen är genomförda och flera planeras till nästa år. Workshops vad gäller ekosystemtjänster har hållits i två projekt; Hagsätra/Rågsved samt ett projekt på Essingeöarna.

Förvaltningen har gjort en uppföljning av hur nämndens synpunkter beaktats vid detaljplaner och bygglov och en rapport med slutsatser beräknas klar första kvartalet 2019.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska medverka till att miljö- och hälsoskyddsfrågor uppmärksammas och integreras i stadens arbete med byggande och markanvändning.

Miljöprogrammets delmål 3.7 "Varje stadsdel ska planeras för en god stadsmiljö"

Förvaltningen deltar i planeringen med sin kompetens för att nå en god stadsmiljö. Arbetet sker enligt Ledstängen.

Miljöprogrammets delmål 3.4 "Vid stadsutveckling ska ekosystemtjänster främjas för att bidra till en god livsmiljö"

I förvaltningens arbete i planarbetet lyfts ekosystemtjänster fram och förvaltningen stöttar med kompetens.

Aktiviteter

- Delta i arbetet inför markanvisningar inom ramen för Ledstången och i samarbete med exploateringskontoret. Utförd, sker i allt större utsträckning.
- Arbeta i plan- och exploateringsarbetets tidiga skede genom att delta i startmöte, samt upprätta miljö- och hälsounderlag för detaljplaner och program till stadsbyggnadsnämnden inom två veckor från beställning eller till utsatt datum. Utförd.
- Besvara frågor från stadens förvaltningar så snart det går dock senast inom en vecka. Utförd.
- Fortsatt implementering av ekosystemtjänster och grönytekompensation där det efterfrågas. Utförd.
- Utföra förenklade bullerutredningar för detaljplaner där det är uppenbart att riktvärden för trafikbuller kan uppfyllas med planerad utformning av bebyggelsen. Utförd.
- Utveckla analyser och underlag kring särskilt folkhälsobefrämjande grönytor och befolkningens närhet till dessa. Resultaten kopplas till det stadsövergripande arbetet med social hållbarhet. Utförd.
- lämna yttranden inom utsatt tid vid samråd för detaljplaner och program. Utförd.
- Delta i projektgrupper och möten om prioriterade detaljplaner, program och områdesplanering. Utförd.
- Uppföljning av hur nämndens frågor beaktats i detaljplaner och bygglov. Delvis utförd, slutförs första kvartalet 2019.
- Under året initiera ett pilotprojekt för att undersöka nyttan av bygglovgranskning. Delvis utförd, ingår i uppföljningen av detaljplaner och bygglov, slutförs första kvartalet 2019.
- Delta i projekt och i framtagandet av strategiska dokument för stadsplanering. Utförd. Bullervägledning framtagen i samarbete med stadsbyggnadskontoret. Förvaltningen har deltagit i arbetet med ”Stärkt grön infrastruktur i mellersta söderort”, som blir klar i januari 2019.
- Stödja exploateringskontoret och aktivt bidra i arbetet med framtagande av handlingsplan för hantering och återanvändning av massor inom staden. Utförd.
- Utveckla och uppdatera strategiska underlag om biologisk mångfald i stadsbyggnadsprocessen. Utförd.
- Ta fram nya förslag till förstärkningsåtgärder i grön- och blåstrukturen som gynnar biologisk mångfald i samråd med berörda förvaltningar. Utförd.
- Utvärdera nyttan med förvaltningens ”Hjälpreda i fysisk planering” och undersöka förutsättningar för att inarbeta väsentliga delar i stadsbyggnadskontorets planhandbok. Delvis utförd, slutförs i januari 2019.
- Erbjuder stadsbyggnadskontoret kontinuerlig utbildning utifrån ”Hjälpreda i fysisk planering”. Utförd.

- Sammanställa goda exempel på genomförda mångfunktionella förstärkningsåtgärder i grön- och blåstrukturen samt kommunicera dessa inom staden. Utförd. Finns i miljöbarometern.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska beakta och förebygga effekter av ett förändrat klimat i sitt arbete.

Miljöprogrammets delmål 3.1 ”Sårbarheter till följd av ett klimat i förändring ska förebyggas”.

Under 2018 har det förvaltningsövergripande arbetet med framtagande av dokumentet ”Principer för skyfallshantering” avslutats. Projektet har letts av stadsledningskontoret. Under året har en ny version av Stockholms skyfallsmodell tagits fram av SVOA, de nya skyfallskartorna är publicerade på Miljödataportalen. Informationen om skyfallsmodellen har också uppdaterats på Miljöbarometern. Miljöförvaltningen har under året deltagit i de tre forskningsprojekten Clarity, HazardSupport samt GI Nord, vilka samtliga leds av SMHI.

Aktiviteter

- Bistå kommunstyrelsen i dess arbete med klimatanpassning. Utförd.
- Medverka i stadens fortsatta arbete med dagvatten- och skyfallshantering och bedömning av översvänningsrisker. Utförd.
- Bevaka kunskapsläget och kommunicera naturvetenskapliga underlag till förvaltningar och bolag. Utförd.
- Utgöra expertstöd i konkreta klimatanpassningsprojekt, och medverka till att utveckla mångfunktionella lösningar där det är möjligt. Utförd.
- Delta i FoU-projekt som rör klimatförändringar och klimatanpassning. Utförd.
- Utveckla klimatinformationen på Stockholms Miljöbarometer med ny temasida om värmeböljor och värmestress. Utförd.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.5 Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla

 Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen har verkat för att tillgängliggöra naturreservaten genom samverkan med berörda förvaltningar, bland annat stadsdelsförvaltningarna och idrottsförvaltningen angående t.ex. skyltning och upprustning av entréer.

Förvaltningen har under året också bedrivit tillsyn över att badanläggningar och plaskdammar sköts och underhålls så att en god badvattenkvalitet kan upprätthållas. Förvaltningen har

genom provtagning övervakat att badvattenkvaliteten vid stadens strandbad är god. Under sommaren har badvattenkvaliteten på strandbaden varit något sämre än normalt, vilket framför allt bedöms bero på det varma vädret och den höga belastningen på baden. Även badvattenkvaliteten i plaskdammarna har sannolikt påverkats negativt genom det varma torra vädret, vilket bl.a. lett till torra gräsytor med öppna jordtytor. Andelen plaskdammar med bakterieöverskridanden låg högt (78 %), om än något lägre än under 2017 (83 %). Bristfällig städning av området kring plaskdammarna är alltså ett problem trots årliga tillsynsbesök.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.7 Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet

● Uppfylls helt

Analys

Livsmedelskontrollen har under året utfört kontroll av stadens boenden för äldre, som räknas som en känslig konsumentgrupp och därför får relativt sett mer kontroll än motsvarande verksamheter som inte riktar sig till känsliga grupper. Generellt fungerar stadens egna verksamheter bra vilket även gäller boenden för äldre, och de har jämfört med andra verksamheter få avvikelser.

KF:s inriktningsmål:

2. Ett klimatsmart Stockholm

Under detta övergripande mål som omfattar många andra områden än klimatarbetet, finns större delen av nämndens verksamhet inklusive flera delar av tillsynen. Nämndens verksamheter är ofta utvecklingsinriktade genom olika projekt och programverksamheter. Inte minst inom klimatområdet finns tydlig utveckling mot ett klimatsmartare Stockholm.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.1 Energianvändningen är hållbar

● Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen har genomfört flera analyser av växthusgasutsläppen, energieffektivisering och solexproduktion. Dessa har redovisats för miljö- och hälsoskyddsgruppen och kommunstyrelsen. Därtill har energi- och klimatrådgruppen anordnat seminarier om solenergi och laddplatser, givit 350 personer och fastighetsägare rådgivning samt besökt 66 BRF:er för rådgivning på plats. Merparten av rådgivningen på plats initieras genom fastighetsägartillsynen. Ca 100 småföretagare har fått klimatcoachning och klimatkommunikation har skett, bl.a. genom kampanjerna *Sthlm Vintertramp* och *Sthlm Eltramp*, klimatvandringar, deltagande på festivaler med klimatvågen, utveckling av

klimateinformation på stockholm.se samt genom att utse tio pingvinpristagare. Energifrågor behandlas i all tillsyn över de miljöfarliga verksamheterna inom staden.

De sammantagna aktiviteterna som beskrivs under detta KF-mål utgör förvaltningens bidrag till uppfyllelse av miljöprogrammets mål 1.1 Hållbar energianvändning.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Växthusgasutsläpp per invånare (ton CO _{2e} per invånare).	2,3 ton CO _{2e} / inv			2,5 ton CO _{2e} / inv	2,3 ton CO ₂ / inv	2,3 ton CO _{2e} / inv	2018
<p>Analys: År 2016 uppgick utsläppen till 2,5 ton CO_{2e}/inv. Periodens utfall avser prognosticerat utsläppsvärde för år 2017 som inte bygger på helt komplett statistik. Statistiskt underlag för beräkning av utsläppen har cirka 1,5 års fördröjning. Det innebär att fastställt utsläppsvärde för år 2017 med prognos för utsläppen år 2018 kan beräknas under första halvåret 2019</p>							

Nämndmål:

2.1.1 Bättre miljö genom ökade effekter av energitillsyn

 Uppfylls helt

Analys

Tillsyn på avdelningen Plan och miljö

Energifrågor behandlas i all tillsyn över de miljöfarliga verksamheterna inom staden. Tillsynen över de stora energiproduktionsanläggningarna intar i detta sammanhang en särställning genom att tillsynen handlar om att delta i tillståndsprövningar, bl.a. genom att granska företagens förslag till villkor. Nämnden har i år yttrat sig över (tillstyrkt ändring av) Stockholm Exergis (SE) överklagande av slutliga villkor för utsläpp av processavloppsvatten från Högdalenverket. Vidare har förvaltningen deltagit i samråd m.m. avseende SE:s ansökan om att få förbränna s.k. R/T-flis i Värtaverkets fastbränslepanna, KVV8. Förvaltningen har många kontakter med de största verken genom att avvikelser rapporteras in från verksamheterna. Enstaka klagomål och synpunkter på Värtaverket fortsätter att komma in, bl.a. har nu bullerstörningar från bolagets bränsletransporter varit aktuella. I något fall har klagande pekat ut Värtaverket men det har inte gått att belägga detta eftersom en rad byggprojekt pågår i området samtidigt som trafikbullernivån är rätt hög.

Anläggningarna är generellt sett stora och verksamheterna bedrivs med tillstånd enligt miljöbalken. De är därför skyldiga att lämna miljörapporter som granskas av förvaltningen. Miljörapporterna har kommit in, granskats och samtliga verksamheter klarar sina villkor.

Tillsyn på avdelningen Hälsoskydd

I samband med tillsynsbesök hos ägare av flerbostadsfastigheter för förvaltningen också en dialog med fastighetsägaren om energideklaration, energikartläggning och

energieffektivisering. Förvaltningen informerar om möjlighet till energi och klimatrådgivning via energicentrums energi- och klimatrådgivning.

Aktiviteter:

- I samband med tillsyn av fastighetsägares egenkontroll för drift och underhåll av bostadsbyggnader för förvaltningen en dialog med fastighetsägaren om energideklaration, energikartläggning och energieffektivisering. Förvaltningen informerar om möjlighet till energi och klimatrådgivning (EKR) via energi- och klimatrådgivningen på miljöförvaltningen. Utförd.
- Nämnden prövar tillståndsansökningar avseende bergvärmeanläggningar och upprätthåller en e-tjänst för att underlätta ansökningsförfarandet för den enskilde. Utförd.
- Nämnden granskar att kravet på läckagekontroll av köldmedieaggregat efterlevs och påför miljöstraffavgift vid överträdelse av reglerna. Utförd.
- Energianvändning, förbrukning och energislag, ingår som en del i all tillsyn över miljöfarliga verksamheter. Företagen informeras om möjligheten att få stöd via energi- och klimatrådgivningen. Utförd.

Nämndmål:

2.1.2 Miljöövervakning som ger god kunskap om energianvändning och växthusgasutsläpp

 Uppfylls helt

Analys

Beräkning av växthusgasutsläppen har genomförts och avrapporterats till miljö- och hälso- skyddsnämnden. Utsläppen av växthusgaser 2016 är beräknade till 2,5 ton koldioxidekvivalenter (CO_{2e}) per invånare, baserat på tillgänglig statistik och modellberäkningar. Växthusgasutsläppen för 2017 beräknas vara 2,3 ton CO_{2e} per invånare. 2017 års beräkningar är preliminära och baseras delvis på prognoser och skattade värden. Resultaten har rapporterats i den internationella databasen inom Carbon Disclosure Project (CDP) och redovisats på miljöbarometern.

Åtgärder för att nå miljöprogrammets delmål för minskade växthusgasutsläpp (delmål 1.1) har följts upp och analyserats. Målet 2,2 ton CO_{2e} per invånare bedöms kunna uppnås. Minskningen av trafikarbetet som funnits som mål i miljöprogrammet och klimatstrategin verkar inte komma att uppnås men kompenseras av större effekt av åtgärder i fjärrvärmesystemet än först beräknat.

Förvaltningen har följt upp stadens totalt köpta energi år 2017 och avrapporterat resultatet till Stadshus AB samt redovisat resultatet på Miljöbarometern. Stadshus AB har uppföljningsansvar för miljöprogrammets delmål om tio procents minskad energianvändning (totalt köpt energi, delmål 1.2) och ansvar för att analysera eventuella behov av åtgärder. Utifrån upp-

följningsresultatet kan förvaltningen konstatera att målet blir svårt att nå med nuvarande effektiviseringstakt.

Förvaltningen har följt upp stadens egen solenergiproduktion för år 2017 och avrapporterat resultatet till fastighetskontoret samt redovisat resultatet på Miljöbarometern. Fastighetskontoret har uppföljningsansvar för miljöprogrammets delmål ökad solenergiproduktion (delmål 1.5) och ansvar för att analysera eventuella behov av åtgärder. Förvaltningens uppföljning utgör underlag för fastighetskontorets uppföljning. Utifrån uppföljningen kan förvaltningen konstatera att miljöprogramsmålet ser ut att kunna uppnås med nuvarande utbyggnadstakt av solenergiproduktionsanläggningar.

Förvaltningen har följt upp växthusgasutsläppen från stockholmarnas flygresor 2017 och redovisat resultatet på Miljöbarometern. Utsläppen har ökat något sedan 2016 p.g.a. att antalet flygresor har ökat. Enligt Swedavia beror det ökade antalet flygresor på flera bakomliggande orsaker, t.ex. flera nya flygplan och linjer. Swedavia bedömer inte att samma utveckling kommer att ske 2018 utifrån den preliminära statistik som finns tillgänglig för 2018.

Aktiviteter

- Beräkna växthusgasutsläppen i Stockholm enligt internationellt beräkningsprotokoll för städers växthusgasutsläpp. Utförd.
- Rapportera växthusgasutsläppen i Stockholm i internationella databaser. Utförd.
- Följa upp miljöprogrammets delmål för växthusgasutsläpp (MP delmål 1.1). Utförd.
- Redovisa växthusgasutsläppen i Stockholm på Miljöbarometern. Utförd.
- Följa upp och rapportera stadens energianvändning som underlag för Stadshus AB:s uppföljning av miljöprogrammets delmål för energieffektivisering (MP delmål 1.2). Utförd.
- Redovisa stadens energianvändning på Miljöbarometern. Utförd.
- Följa upp och rapportera stadens egen solenergiproduktion som underlag för fastighetskontorets uppföljning av miljöprogrammets delmål för ökad solenergiproduktion (MP delmål 1.5). Utförd.
- Redovisa stadens solelproduktion på Miljöbarometern. Utförd.
- Följa upp växthusgasutsläpp från stockholmarnas flygresor utifrån tillgänglig statistik. Utförd.
- Redovisa växthusgasutsläpp från stockholmarnas flygresor på Miljöbarometern. Utförd.

Nämndmål:

2.1.3 Hållbar energianvändning uppnås

 Uppfylls helt

Analys

Växthusgasutsläppen ska vara högst 2,2 ton per invånare år 2020 och Stockholms stad ska vara fossilbränslefri år 2040

Miljöprogrammets delmål 1.1 ”Staden ska verka för att utsläppen av växthusgaser minskar till högst 2,3 ton per invånare till år 2020”

Efter att miljöprogrammet togs fram 2016 har beräkningsmodellen för växthusgasutsläpp reviderats i samband med övergång till internationellt beräkningsprotokoll (beslut MHN 2016-09-20). Miljöprogramsmålet 2,3 ton motsvaras av 2,2 ton med den nya beräkningsmodellen.

Förvaltningen har på uppdrag av stadsledningskontoret analyserat möjliga åtgärder för att minska växthusgasutsläppen till 1,8 ton CO₂e/inv. under perioden 2020-2023 och levererat detta som ett underlag till stadsledningskontorets arbete med att revidera stadens klimatstrategi.

Miljö- och hälsoskyddsnämndens medlemskap i ICLEI har överförts till Kommunstyrelsen. Köpenhamns stad har beviljats finansiering från Climate Neutral Cities Alliance (CNCA) för en global studie av möjligheter och begränsningar för avskiljning och lagring av koldioxid (CCS). Oslo, Amsterdam och Stockholm (förvaltningen och Stockholm Exergi) deltar i projektet.

Inom Klimatkommunerna (KK) har förvaltningen medverkat i hur KK ska kunna påverka EU:s regelverk i större utsträckning. Förvaltningen har även deltagit i en workshop om upphandlingskrav för plast och transporter som arrangerats av KK samt med en presentation om stadens arbete med klimatberäkningar av byggmaterial i nyproduktion.

Inom Klimatpakten har förvaltningen anordnat ett frukostseminarium om mat, möten och event, studiebesök i GrowSmarter samt en innovationsworkshop om att minska mängden plast i avfallet och öka graden av plaståtervinning i samverkan med Stockholm Exergi. Den årliga Klimatpaktskonferensen genomfördes i september med ca 200 deltagare. I anslutning till konferensen anordnades ett seminarium om hållbara resvanor med totalt 26 deltagare. 32 nya företag har anslutit sig till Klimatpakten som nu har 252 medlemmar.

Förvaltningen har i samverkan med Sweden Green Building Council (SGBC) genomfört konferensen Building Sustainability 2018 med 770 deltagare.

Förvaltningen har deltagit i arbetet med den nya utformningen av stadens hemsida för information om stadens klimatstrategi och övriga klimatarbete. Kommunikationen via sociala medier (Klimatsmarta stockholmare) har vidareutvecklats med ökat antal följare och ökad interaktion (kommentarer, delningar m.m.). I *Sthlm Vintertramp* har 57 stockholmare provat att cykla under tre vintermånader och cyklade tillsammans 2900 mil. 75 procent av deltagarna uppger att de kommer cykla i lika stor omfattning eller ännu mer nästa vinter, varav åtta var tidigare bilister. I *Sthlm Eltramp* har tio vanebilister testat elcyklar (435 mil) i en månad. Samtliga deltagare har varit positiva och anser att det var lättare och mer praktiskt att cykla än de hade räknat med liksom att det psykiska välbefinnandet ökat. 60 procent kommer att fortsätta cykla lika mycket eller mer. Ett nytt Vintertramp har startats för perioden december 2018 t.o.m. mars 2019. Nu deltar 100 cyklister som tidigare inte cyklat på vintern. Drygt 1300 personer anmälde intresse för att delta.

Nio priser för månadens klimatsmarta exempel (Pingvinpriset) har delats ut:

- Jana Lervik, Agneta Hollingworth och Maria Olsson på Bromma stadsdelsförvaltning för sin jakt på energitjuvar och för att ha möjliggjort installation av ny energismart belysning i trapphallar och korridorer på Mälarbackens vård- och omsorgsboende.
- Sofie Nilvall på Stockholm stads finanssenhet för sitt arbete med att förvalta stadens kapital i fossilfria fonder. Finanssenheten uppmärksammas också för att de i sina möten med kapitalmarknaden lyfter fram Stockholms stads ambitiösa miljöarbete, som genomsyrar hela organisationen och inte minst investeringarna. Budskapet är att en investering i Stockholms stad är att betrakta som en grön investering och ett bidrag till ett klimatsmart Stockholm.
- Robin Billsjö och Amanda Baumgartner på trafikkontoret för sitt arbete med att finna en fungerande affärsmodell och externa samarbetspartners för samlastningsprojektet #ÄLSKADESTAD där varudistributionen sker med elfordon.
- Joel Edding och Maria Gräns på stadsbyggnadskontoret för stadens nya översiktsplan som genomsyras av hållbarhet och strävar efter att Stockholm ska vara en klimatsmart och tålig stad. Stadsbyggande för hållbara resor och transporter som gång och cykel, hållbar energianvändning, smart miljöteknik och klimatanpassade stadsmiljöer är några av de åtgärder som lyfts fram i planen.
- Irena Lundberg på Stockholm Business Region. Genom att aktivt stödja företag verksamma inom miljö- och livsmedelsteknik samt hjälpa dem att tillvarata befintliga resursflöden i staden, bidrar Stockholm Business Region till minskad energianvändning och klimatpåverkan.
- Markus Sandström och Jobbstart Ulvsunda för 3D-verkstad som verkar som en motkraft till slit-och släng-samhället genom att skapa reservdelar som förlänger livet på föremål som annars skulle ha kasserats. 3D-verkstan är ett framgångsrikt exempel på hur man med enkla medel kan skapa innovativ arbetsträning i synk med tiden och det moderna arbetslivet.
- Ann Karlemyr och Herrängens skola som var först ut med att år 2003 starta vandrande skolbussar tillsammans med Fariba Daryani på Stockholms stads trafikkontor. Konceptet lever sedan dess vidare och bidrar till att fler barn går eller cyklar till och från skolan. Förutom att det bidrar till friska och glada barn, ökar det trafiksäkerheten och uppmuntrar klimatsmarta resor.
- My Peensalu vid Kungsholmens stadsdelsförvaltning för att minska effekterna av kommande klimatförändringar genom att anlägga en skyfallsdamm för att öka förmågan att hantera och fördröja kraftiga regn. Skyfallsdammen fungerar som spelplan i torra perioder och vid skyfall lagrar och leder ett gruslager under bollplanen bort vatten. Runt om planteras nya träd och gräsmattorna förnyas med nya lågpunkter, så att vatten ska kunna avledas på ett bättre sätt.
- Pär Sandström, utvecklingschef på S:t Erik Markutveckling för att bolagets förvaltare och drifttekniker arbetar systematiskt med åtgärder för att hålla energianvändningen nere. De visar att det går att göra stora miljövinster med sunt förnuft och genom att plocka de lågt hängande frukterna. Genom modiga satsningar på ny, miljösmart teknik

och sitt systematiska arbete för minskad energianvändning rustar de Stockholms stads fastigheter för framtiden.

En broschyr med stadens 66 första pingvinprismottagare har tagits fram på svenska och engelska.

Tolv skolungdomar har fått sommararbete inom energi- och klimatrådgivningen, programmet för energi- och klimatcoachning till mindre företag och Klimatsmarta stockholmare. Fyra praktikanter från kvalificerad yrkeshögskoleutbildning (KYH) har getts praktikplats under året. Praktikanterna har deltagit i energi- och klimatcoachningen och arbetat med energikartläggningar och -analyser åt stadsdelsförvaltningar.

Förvaltningen har projektlett det regionala energi- och klimatrådgivningsarbetet (EKR). Ett förslag till uppdaterat samverkansavtal har tagit fram för beslut i Storstockholms styrelse. Förvaltningen har ersatt stadsledningskontoret i styrgruppen för samarbetet. Två solenergiseminarier med totalt 85 deltagare och två seminarier om att fixa laddplatser med totalt 100 deltagare har anordnats för fastighetsägare. Vid samtliga seminarier har besökarna även fått träffa leverantörer av utrustning. Ungefär 40 skolklasser har besökt utställningen Spelet om energin på Tekniska museet och lärt sig hur de kan spara energi i sina hem. Två villaägarföreningar med totalt 45 deltagare har fått besök med fokus på information om solenergi. En kampanj för att pumpa däcken och därmed spara bränsle har lanserats i sociala medier i samband med byte till sommardäck. Lokalt har 68 BRF:er fått platsbesök med energi- och klimatrådgivning. Utfallet är något lägre än planerat och beror på personalomsättning. 350 stockholmare har fått mejl- och telefonrådgivning.

Inom Energimyndighetens program för energi- och klimatcoachning har 100 småföretagares fått råd av energi- och klimatcoacher efter att deras energianvändning analyserats. Coachningen av småföretag sker i Stockholm, Sundbyberg, Solna, Sollentuna och Järfälla.

Ett tjugotal BRF:er har anmält intresse för att delta som piloter i projektet Målstyrd energiförvaltning. I ett första steg görs energikartläggning och därefter tecknas avtal om energioptimering med energitjänsteföretag. 13 BRF:er har börjat processen med energikartläggningar varav fyra har upphandlat och tecknat avtal med energitjänsteföretag om optimering av byggnadernas energisystem.

Aktiviteter

- Bistå stadsledningskontoret med underlag för revidering av klimatstrategi och miljöprogram 2020-2023. Utförd.
- Delta i nätverksarbete; C40, EUROCITIES, ICLEI och Klimatkommunerna. Utförd.
- Bistå miljöroteln med utveckling av Klimatpakten och genomförande av årlig konferens. Utförd.
- Bistå stadsledningskontoret med kommunikation av stadens klimatstrategi. Utförd.
- Informera om stadens klimatarbete på stadens webb, via sociala medier samt på mässor och event. Utförd.
- Genomföra en större kommunikationsinsats för att öka cykling på vinterhalvåret. Utförd.

- Dela ut Pingvinpriset för goda insatser inom staden för att minska energianvändning och utsläpp av växthusgaser. Utförd.
- Anordna sommararbete med energi- och klimatinriktning för minst 12 skolungdomar. Utförd.
- Leda det regionala energi- och klimatrådgivningssamarbetet samt delta i regionala samarbetsprojekt och Energimyndighetens riktade insatsprojekt. Utförd.
- Ge energi- och klimatrådgivning till bostadsrättsföreningar och mindre fastighetsbolag. Utförd.
- Stödja bostadsrättsföreningar och mindre fastighetsbolag att teckna energieffektiviseringsavtal med energitjänsteföretag genom projektet ”Målstyrd energiförvaltning”. Utförd.
- Ge energirådgivning till mindre företag genom Energimyndighetens program för energicoacher. Utförd.

Staden ska genom energieffektiviseringar minska energianvändningen i den egna verksamheten med minst tio procent till år 2020 jämfört med år 2015.

Miljöprogrammets delmål 1.2 ”Staden ska genom energieffektivisering minska energianvändningen i den egna verksamheten med minst 10 procent till år 2020”

Förvaltningen har sammanställt mängden köpt energi som underlag till Stadshus AB som är uppföljningsansvarig för delmålet. Utifrån uppföljningen bedömer förvaltningen att målet om att minska mängden köpt energi med tio procent blir svårt att nå med nuvarande effektiviseringstakt. Se även nämndmål 2.1.2 Miljöövervakning som ger god kunskap om energianvändning och växthusgasutsläpp. Nedan redovisas förvaltningens bidrag till måluppfyllelse.

Förvaltningen har påbörjat en studie över lämpliga energiuppföljningssystem för de bolag och förvaltningar som saknar sådana. Upphandling har förberetts. Intresse finns även från bolag som överväger att uppdatera sina system. Erfarenheter från Köpenhamns arbete inom området har inhämtats inom ramen för C40.

Förvaltningen har avrapporterat stadens arbete enligt Lagen (2014:266) om energikartläggning i stora företag för perioden mars 2017 till mars 2018 till Energimyndigheten. Kartläggningarna projektleds av förvaltningen på uppdrag av Stadshus AB. I kartläggningarna identifieras kostnadsberäknade åtgärder som kan ligga till grund för fortsatt energieffektiviseringsarbete inom staden, bl.a. specifika åtgärder för olika typer av byggnader.

Förvaltningen har bistått exploateringskontoret med uppföljning av stadens energikrav i Norra Djurgårdsstaden (NDS), bl.a. med utformning för inrapportering av energidata i Hållbarhetsportalen samt hur energidata ska följas upp. Förvaltningen har även bistått exploateringskontoret vid utformning av energiförsörjningssystem i kommande bebyggelse i Loudden. System som studerats för Loudden är lågtempererad fjärrvärme, avloppsvärme-växlare på kvartersnivå

och energilagring. Energitekniskt expertstöd har även getts till exploateringskontoret inför ett pilotprojekt med avloppsvärmeväxling och biogasproduktion vid Kolkajen i NDS. Tillsammans med stadsbyggnadskontoret har förvaltningen deltagit i en workshop i Amsterdam för att delge erfarenheter från arbete med energifrågor i stadsutvecklingsprojekt inför att Amsterdam ska bygga en ny stadsdel drygt dubbelt så stor som NDS. Stadens arbete ligger i framkant internationellt sett.

Som ett resultat av de energikartläggningar som genomförts har förvaltningen genomfört en teknisk förstudie kring ventilationskrav i parkeringsgarage i syfte att minska energibehovet i samverkan med SLB-analys. En ansökan om fortsättningsprojekt har lämnats in till Energimyndigheten. Stockholm Parkering, Sv. Bostäder, Stockholmshem, Örebrobostäder, Skanska och Vasakronan deltar i ansökan.

Förvaltningen har beräknat klimateffekten av beviljade klimatmiljardsprojekt för perioden 2016-2017 åt stadsledningskontoret samt bistått förvaltningar vid ansökningar om finansiering från Klimatmiljarden. Tillsammans med stadsledningskontoret har förvaltningen ordnat en workshop för stadsdelarna på temat vad en stadsdel kan göra för att bidra till stadens klimatarbete samt hur man söker medel från Klimatmiljarden. Fem stadsdelar deltog på workshopen.

En utbildning om stadens energikrav samt energifrågor i planeringen har genomförts för planavdelningen på stadsbyggnadskontoret och för projektledare för stora projekt på exploateringskontoret. Förvaltningen har även bistått stadsbyggnadskontoret i ett projekt med metodutveckling för energifrågor i planeringen. Familjebostäder har ingått i projektet.

Ett seminarium rörande för staden aktuella energienergifrågor har anordnats med 45 deltagare från Stadshus AB samt stadens fastighetsägande bolag och förvaltningar. På seminariet presenterades bl.a. en studie över effektsituationen i Stockholm som utförts av förvaltningen.

Avvikelse: P.g.a. resursprioriteringar har inte arbetet med att bistå stadsdelsförvaltningar med gröna hyresavtal påbörjats.

Aktiviteter

- Stödja och samordna arbetet med att införa ett gemensamt energiuppföljningssystem för de bolag och förvaltningar som saknar uppföljningssystem. Utförd.
- Projektleda stadens arbete med energikartläggningar utifrån kraven i lag (2014:266) om energikartläggning i stora företag. Utförd.
- Bistå exploateringskontoret med förstudie av energiförsörjningssystem för Loudden. Utförd.
- Bistå exploateringskontoret med införandet av nya energikrav (50 kWh/m² och år med sikte på 45kWh/m² och år) i norra Djurgårdsstaden. Utförd.
- Bistå förvaltningar och bolag med förstudier av tekniska lösningar för energieffektivisering/energiåtervinning. Utförd.
- Bistå förvaltningar och bolag med att söka finansiellt stöd för energieffektiviserings-

och energiåtervinningsåtgärder. Utförd.

- Bistå stadsbyggnadskontoret med att ta fram en arbetsmodell för planutformning och byggnadernas formfaktor. Utförd.
- Bistå stadsdelsförvaltningar med införande av gröna hyresavtal. Ej utförd. Se ovan.
- Bistå förvaltningar och bolag med omvärldsbevakning kring energianvändning genom seminarier och nyhetsbrev. Utförd.

Stadens egen energiproduktion baserad på solenergi ska öka med 50 procent till år 2020 relativt produktionen år 2015

Förvaltningen har sammanställt stadens solenergiproduktion och lämnat som underlag för till fastighetskontoret som är uppföljningsansvarig för delmålet. Utifrån uppföljningen bedömer förvaltningen att miljöprogrammålet bör kunna uppnås med nuvarande utbyggnadstakt av solenergiproduktionsanläggningar. Se även nämndmål 2.1.2 Miljöövervakning som ger god kunskap om energianvändning och växthusgasutsläpp. Nedan redovisas förvaltningens bidrag till måluppfyllelse.

Ett underlag för central upphandling av hantering av stadens elcertifikat för solelproduktion samt lagring av öppen data för visualisering av solelproduktionen på stadens solkarta har tagits fram av förvaltningen i samverkan med serviceförvaltningen. Förvaltningen har deltagit i SISAB:s projekt för en större upphandling av solcellsinstallationer.

Aktiviteter

- Bistå förvaltningar och bolag vid installationer av solenergianläggningar. Utförd.
- Säkerställa datainsamling för stadens produktionsanläggningar till ny databas för fortsatt visualisering på solkartan med larmfunktion till anläggningsägare. Utförd.

Öka marknadens efterfrågan på miljötekniska lösningar inom staden och internationellt genom GrowSmarter-projektet

Projektet GrowSmarter har gått in i en ny fas där de implementerade smarta lösningarna utvärderas och demonstreras i syfte att öka marknadens efterfrågan på miljötekniska lösningar inom staden och internationellt.

De fem första husen i Valla som ägs av Stockholms hem är nu renoverade och inflyttning har skett, det sista huset blir klart i januari 2019. Mobilitetslösningarna och lösningarna vad gäller gatubelysning, avfall och öppen fjärrvärme m.m. är också på plats. Arbetet med att informera och inspirera boende och invånare att använda de smarta lösningarna har pågått under hela året och fortsätter under 2019.

I Slakthusområdet är Kylhuset (Runda huset AB) och Slaktkyrkan (FSK) fastighetskontorets färdigrenoverade. Båda har energieffektiviseringsåtgärder och solceller installerade på taket. 33 sensorerna som ger realtidsinformation om fotgängar-, cyklist- och fordonsflödena i slakthus och globen området har installerats. Fordonsdata visar hur stora utsläppen är i området och andel fossilfria fordonen. Detta ger ett bra underlag för arbetet med en fossilbränslefri stad. Invigning i Slakthusområdet arrangerades i maj för 100 intresserade

personer från staden och byggbranschen. Katarina Luhr, Daniel Helldén och Stefan Hansson samt projektpartners medverkade i invigningsprogrammet.

Projektets olika delar röner stort intresse och tar nu emot ca 2 studiebesök i veckan. Sammanlagt har Stockholm stad tagit emot internationella, nationella och lokala studiebesök och medverkat på workshops, i utställningar och presenterat på konferenser ett 100 tal gånger under året och nått cirka 30 000 personer med information om projektet.

KTH har under våren påbörjat arbetet med att utfärda intyg om att energieffektiviseringsåtgärderna är genomförda i de färdigrenoverade husen som är i Stockholm, Köln och Barcelona. Målet är att minska energianvändningen med 60 %. De första mätningarna visar att det är möjligt i både flerbostadshus och kommersiella fastigheter. Alla parter i Stockholm, Köln och Barcelona har skickat utvärderingsrapporter till KTH och IESE business school. Rapporterna ska vara klara till hösten 2019. Många av företagen i projektet har redan sett en ökad efterfrågan på de smarta lösningarna.

I november hade GrowSmarter projektet sin sjätte generalförsamling (högsta beslutande organ för alla 41 medverkande parter). Bl.a. arrangerades ett antal seminarier och workshops, som sidoevent till Smart City Expo World Congress i Barcelona, för att diskutera slutsatser med andra städer där liknande projekt pågår. Följestäderna Valetta, Graz, Cork, Porto och Suceava har under året arrangerat workshops där representanter från Stockholm, Köln och Barcelona har medverkar för att utbyta erfarenheter för att sprida lösningarna till följestäderna. De har tagit fram planer för att genomföra några av de smarta lösningarna som är intressanta för dem. Vissa delar har de redan implementerat som t.ex. byte till smart gatubelysning i hela Suceava, 4000 belysningsstolpar har nu energi effektiv smart LED belysning, och införande av laddinfrastruktur och elbilpool i Valetta.

Koordinationen (miljöförvaltningen) har arbetat aktivt i nätverket med de andra Smart city projekten och som ordförande för arbetsgruppen för "Replication" bl.a. arrangerat två stora workshops för alla 12 projektens följestäder för att sprida de smarta lösningarna. Ett arbete har påbörjats med att identifiera barriärer och incitament för att underlätta omställningen till en smart och hållbar stad.

Aktiviteter

- Leda arbetet med projektet i Årsta så att arbetet med att energieffektivisera sex hus i Valla-området, två i Slakthusområdet och en BRF i Årsta samt tillhörande smarta lösningar genomförs enligt plan så att 60 % lägre energianvändning uppnås. Utförd.
- Verka för att de kvarstående delarna av 12 smarta lösningar för energihushållning och miljövänliga transporter implementeras i Valla till sommaren 2018. Utförd.
- Verka för att de smarta lösningarna visas upp tillsammans med industriparterna för ett stort antal internationella, nationella och lokala besökare. Utförd.
- Verka för att den tekniska och ekonomiska utvärderingen av lösningarna påbörjas tillsammans med berörda högskolor. Utförd.
- Leda arbetet med projektet i Europa så att de kvarstående delarna av 12 smarta lösningar inom energieffektiv renovering, integrerad infrastruktur och mobilitet implementeras i Stockholm, Köln och Barcelona under 2018 samt att under 2018 och 2019 fokusera på att de smarta lösningarna demonstreras och utvärderas i de tre

städerna. Arbetet sammanställs i en rapport som skickas till EU och miljö- och hälsoskyddsnaämnden. Påbörjad, rapporten redovisas årsskiftet 2019-2020.

- Samarbeta med andra Smart City projekt och internt i staden för att öka spridningen av de smarta lösningarna och med gemensamma krafter minska klimatutsläppen i Europa. Utförd.

Nämndmål:

2.1.4 Klimatpåverkan från stockholmarnas konsumtion ska minska

 Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen har testat IVL:s verktyg för beräkning av klimatpåverkan i byggskedet hos fyra av stadens fastighetsägare. Arbetet med att implementera verktyget i Norra Djurgårdsstadens nyproduktion pågår. Ett treårigt projekt för att stärka utvecklingsarbetet ytterligare har beviljats finansiering av Energimyndigheten. I projektet deltar exploateringskontoret som beställare och stadens bostadsbolag som utförare. Motsvarande deltagande i projektet sker i Göteborg. Förvaltningen har deltagit på ett seminarium för erfarenhetsutbyte om beräkningar av klimatpåverkan av byggmaterial i Oslo arrangerat av Carbon Neutral Cities Alliance (CNCA). Oslo ligger långt fram inom området klimatberäkningar av byggnadsmaterial.

Klimatvågen har ställts ut på Stockholms universitets klimatfestival, Visions förbundsmöte, Skanskas gröna vecka, Hökarängens hållbarhetsfestival, Sommar på torget i Rinkeby och Akalla, SIDA:s årliga utvecklingsforum, Eriksdalsbadet, Stadsbiblioteket, 127-festivalen i Skärholmen, 124-festivalen i Rågsved och Kulturfestivalen. 1125 personer har gjort Klimatvågen och samtalat om sin klimatpåverkan.

Förvaltningen har bistått utbildningsförvaltningen och stadsledningskontoret med att ta fram underlag till stadens matstrategi med förslag på hur klimatpåverkan från mat och matsvinn kan minskas i stadens verksamheter. Kokboken *Det smarta köket* har delats ut till cirka 1000 personer vid publika event, bl.a. på SLU:s matfestival Matologi och på Capio S:t Görans sjukhus miljövecka. Den digitala versionen har lästs av ca 500 personer under året. Kokboken kan även lånas på stadens samtliga bibliotek och har totalt delats ut i ca 10000 exemplar till stockholmarna. Ca 700 exemplar av handboken *Klimatsmart i hemmet* har delats ut och den digitala versionen har lästs ca 500 gånger. Förfrågningarna ökade efter den varma sommaren.

Kostnaderna för att vidareutveckla det webbaserade verktyget Klimatkontot för beräkningar av konsumtionsbaserade utsläpp har utretts. Kostnaderna för vidareutveckling av verktyget har bedömts vara för höga relativt nyttan.

Förvaltningen har deltagit i CNCA-projektet *Consumption and Urban De-carbonization: New Tools and Approaches* för utveckling av beräkningsmodeller av konsumtionens klimatpåverkan. Resultat har jämförts med C40s tidigare projekt där universitet i Leeds studerat konsumtionens klimatpåverkan för ett antal städer. Brist på statistiska underlag medför att någon beräkningsmodell för uppföljning av konsumtionens klimatpåverkan på stadsnivå inte

kunnat tas fram. Samma slutsats har det nationella PRINCE-projektet kommit fram till i sin avrapportering till Naturvårdsverket. Förvaltningens arbete med beräkning av konsumtionsbaserade utsläpp har avrapporterats till miljö- och hälsoskyddsnämnden.

De boende som återflyttat till Valla torg har via GrowSmarter-projektet *Klimatsmarta hyresgäster* fått svara på en enkät. Utifrån deras intressen har fem föreläsningar arrangerats med temana ”Klimatsmart mat”, ”Återvinning och sopsugssystemet”, ”Inspiration från hyresgästföreningen Spindeln i Gubbängen”, ”Klimatsmarta familjen” samt ”Use, re-use, re-make – julspecial” med mellan 10-15 deltagare per gång. I samverkan med GrowSmarters industripartners, Stockholms hem och Enskede-Årsta-Vantör SDF har de boende fått prova på de klimatsmarta lösningar som installerats i området.

Avvikelse: Aktiviteten att stödja stadsledningskontoret/serviceförvaltningen vid inrättande av system för klimatkompensation för stadens flygresor har inte genomförts eftersom arbetet inte påbörjats inom stadsledningskontoret och serviceförvaltningen

Aktiviteter

- I samarbete med exploateringskontoret vidareutveckla beräkningsmodell för livscykelanalyser avseende klimatpåverkan kopplat till material, utförande och byggprocess som kan användas vid husbyggnation. Utförd.
- Delta med interaktiva utställningen ”Klimatvågen” på olika event, framför allt event riktade till ungdomar. Utförd.
- Stödja Utbildningsnämnden och Kommunstyrelsen med kunskap om matens klimatpåverkan i arbetet med att revidera riktlinjerna för måltider i stadens skolor. Utförd.
- Öka stockholmarnas kännedom om kokboken ”Det smarta köket”. Utförd.
- Stödja stadsledningskontoret/serviceförvaltningen vid inrättande av system för klimatkompensation för stadens flygresor. Ej utförd, se ovan.
- Utredda möjligheten att vidareutveckla Klimatkontot, som är ett webbaserat verktyg för beräkning av konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp för enskilda personer. Utförd.
- Delta i C40 och Climate Neutral Cities Alliance (CNCA) forskning för att ta fram modeller för beräkning av konsumtionens klimatpåverkan. Utförd.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.2 Transporter i Stockholm är miljöanpassade

 Uppfylls delvis

Analys

Nämnden driver genom sitt miljöbilsarbete uthålligt frågor om hållbara transporter och har fortsatt sitt arbete med nya och ökade ambitioner. I den fysiska planeringen bevakas att bostäder och nya arbetsplatser planeras och lokaliseras vid goda kollektivtrafiklägen och försörjs med cykelvägar. Laddmöjligheter för laddbara fordon installeras vid nybyggnation av garage och nämnden har ett omfattande informationsarbete till bostadsrättsföreningar och

andra fastighetsägare inklusive småhusägare om hur man enkelt ordnar laddplatser. Andelen laddbara fordon ökar kraftigt från en låg nivå och är den högsta i Sverige (nästan en årlig fördubbling av antalet elbilar och laddhybrider i nybilsförsäljningen har skett de senaste fem åren), men övriga miljöbils kategorier går tillbaka eller ligger stilla på samma nivåer som tidigare. Övriga Europa har inte visat något större intresse för etanol/E85 och idag finns inte längre någon ny bilmodell med E85 på svenska marknaden. Andelen miljöbilar i nybilsförsäljningen har gått ner de senaste två åren. Andelen sålda förnybara drivmedel i länet går ner som en konsekvens av reduktionsplikten. De förnybara drivmedlen är p.g.a. reduktionsplikten nu mer jämt fördelade över landet från att tidigare varit betydligt högre i Stockholm. Mängden försålda fossila drivmedel är därför även högre än önskat. Samtidigt ökar intresset för delade fordon och nya tjänsteföretag som Sunfleet, Aimo och Snappcar (olika typer av bildelningsföretag) har ökande medlemsantal, men även detta från låga nivåer. Det är endast ett år tills målet ska vara uppnått och det verkar osäkert om det verkligen kommer att kunna nås varför målet har gulmarkerats.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Andel sålda förnybara drivmedel i länet per år.	27 %				34 %	31 %	2018
Analys Andelen sålda förnybara drivmedel i länet minskar som en konsekvens reduktionsplikten som infördes vid halvårsskiftet. Tidigare var låginblandningen högre Stockholmsområdet men reduktionsplikten har gjort jämnat ut låginblandningen över hela landet. Reduktionsplikten är 19,3 procent (enligt WTW vilket betyder ca 25 procents låginblandning i volymheter). Därtill tillkommer användningen av 100 procentiga förnybara drivmedel (höginblandning). Just nu råder brist på HVO utan palmolja vilket är det förnybara drivmedel som har stört efterfrågan.							
  Antal dygn över normvärdet för kvävedioxid i luft	25			23	7 dygn	7 dygn	2018
Analys Antal dygn över 60 ug/m ³ har fram till den 30 december 2018 varit: 13 st vid Hornsgatan, 8 st vid Sveavägen, 7 st vid Sankt Eriksgatan 3 st, vid Folkungagatan och 25 st intill Essingeleden. Miljö kvalitetsnormen för dygn får överskridas 7 gånger per år.							
  Antal dygn över normvärdet för PM10 i luft	34			31	35 dygn	35 dygn	2018
Analys Antal dygn över 50 ug/m ³ har fram till den 30 december 2018 varit: 30 st vid Hornsgatan, 9 st vid Sveavägen, 31 st vid Sankt Eriksgatan och 34 st intill Essingeleden. Miljö kvalitetsnormen för dygn får överskridas 35 gånger per år.							
  Andel miljöbränsle i stadens etanol- och biogasfordon	70,84 %				85 %	85 %	2018
Analys Miljöförvaltningen har enbart ett fåtal bilar, tre stycken, som drivs på etanol eller gas. Dessa bilar körs längre sträckor jämfört med de elbilar som förvaltningen har (sju stycken som främst körs inom staden) och ibland kan tankningsställen för förnybart drivmedel saknas längs med körsträckan. Andelen miljöbränsle i etanol- och biogasfordonen i stadens egen fordonsflotta har legat runt 85 procent de senaste åren. Biogasbilarna har uppnått målet och tom överträffat målet. Periodvis har etanolfordonen inte uppnått målet. Etanolfordonen minskar i stadens fordonsflotta eftersom det tyvärr inte finns några nya etanolbilar på svenska marknaden. De förvaltningar och bolag som har fordon som inte uppnått tankmålen har uppmärksamats på detta och miljöförvaltningen gör halvårsvisa uppföljningar och regelbundna påminnelser.							
  Sålda fossila drivmedel	8,5 TWh				8,4 TWh	8,4 TWh	2018

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Analys							
Andelen sålda fossila drivmedel i Stockholms län var år 2013 9,8 TWh och 2016 var det 8,8 TWh. Utfallet för 2017 var 8,5 TWh. Energiinnehållet i den totala mängden levererade drivmedel i länet (fossilt och förnybart tillsammans) var som högst år 2011 med 13,9 TWh och sjönk därefter fram till år 2015 då en ökning skedde. Under år 2016 ökade energiinnehållet i den totala mängden drivmedel i länet ytterligare 12,1 TWh. Andelen förnybart har ökat varje år sedan uppföljningen började år 2005 och var 27 procent i Stockholms län under år 2016.							

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
  Miljö- och hälsoskydds nämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden och trafiknämnden utreda hur växtb eklädda bullerskydd kan användas för att minska buller i anslutning till vägar (2.2)	2018-01-01	2018-12-31
  Trafiknämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskydds nämnden genomföra en konsekvensanalys av elektrifiering av fordonsflotta	2018-01-01	2018-12-31

Nämndmål:

2.2.1. Tillsynen ska minska miljöpåverkan från transporter

 Uppfylles delvis

Analys

Inom tillsynen har en genomgång av de juridiska möjligheterna att ställa krav på helt förnybara bränslen (HVO100) för tunga fordon gjorts. Möte med Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet, (SPBI) har ägt rum. Förvaltningen har presenterat underlag för miljö- och hälsoskydds nämnden, september 2018, med förslag om en uppmaning till den handfull drivmedelsstationer för tunga fordon som finns i staden att de ska gå över till förnybara drivmedel istället för fossila. Förfrågan om möjligheterna att fasa ut fossil diesel har skickats till aktuella bolag samtidigt som nämnden efterfrågat en närmare redovisning och förutsättningarna för att driva substitutionskravet gentemot användarna, åkerier m.fl. samt vilka lagändringar som skulle behövs för att driva substitutionskravet mot drivmedelsstationerna.

Miljöförvaltningen har i samverkan med övriga medverkande i stadens bullerskyddsgrupp arbetat med att genomföra åtgärdsprogram mot buller 2013-2018. Parallellt har ett förslag till nästa åtgärdsprogram utarbetats, som börjar gälla från 2019.

Aktiviteter

- Frågan om transporters omfattning, transportslag och bränsleval efterfrågas i all tillsyn. Utförd.
- Minskat buller genom att bland annat redovisa hur bullerexponering kan reduceras genom växtb eklädda bullerskydd i anslutning till vägar. Utförd.
- Fortsatt fokus på utsläppen från fordonstrafiken. Utförd.
- Initiera frågan avseende substitution av fossil diesel där så är möjligt. Utförd.

Nämndmål:

2.2.2 Nämnden har god uppföljning av trafikens miljöpåverkan

● Uppfylls helt

Analys

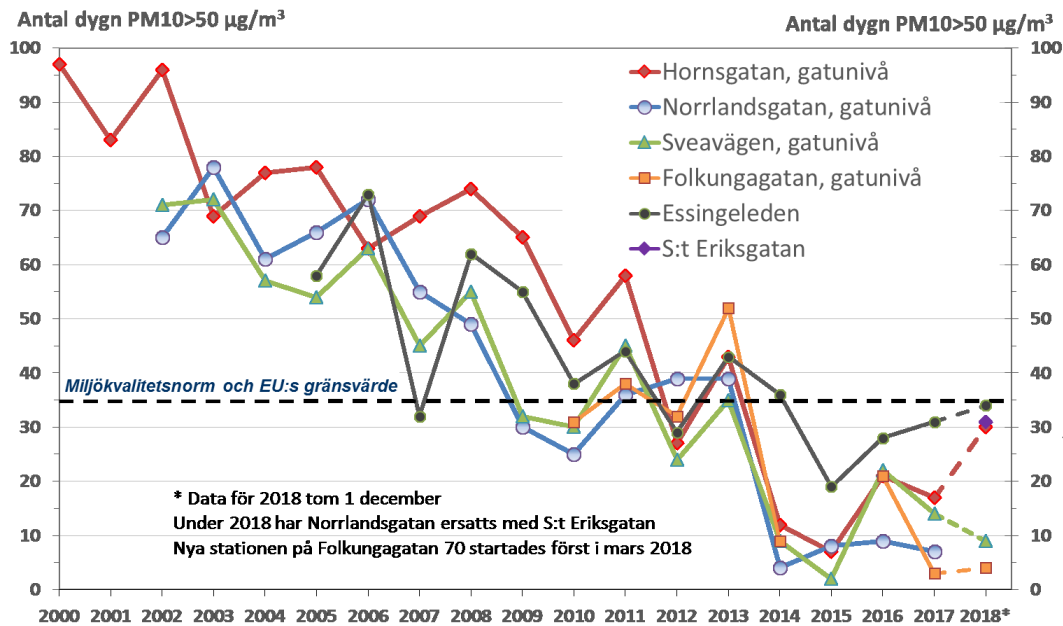
Miljöförvaltningen bedriver kontinuerligt luftövervakning och har god uppföljning av trafikens påverkan på luftkvaliteten. Resultat för 2018 visar att de svenska miljökvalitetsnormerna för kvävedioxid har överträts (dygnsnormen och den svenska timnormen). De svenska miljökvalitetsnormerna är hårdare än de europeiska miljökvalitetsnormerna. Dessa klaras i huvudsak, timmedelvärdet har aldrig överskridits i Stockholm däremot har den europeiska miljökvalitetsnormen för årsmedelvärdet överskridits på Hornsgatan men klarades år 2017 och 2018. För att klara miljökvalitetsnormerna så krävs fortsatta åtgärder som minskar utsläppen från vägtrafiken som är den dominerande källan. Miljözoner för lätta fordon och fler elfordon är exempel på åtgärder som kan bidra till detta.

Miljökvalitetsnormen för partiklar (PM10) har klarats fyra år i rad på de gator som staden ansvarar för. Under 2018 har dock partikelhalterna varit betydligt högre jämfört med de fyra tidigare åren. Detta beror på en snabb upptorkning av vägbanorna i mitten av mars och därefter var våren fortsatt extremt torr vilket gav mycket torra körbanor och höga partikelhalter. Resultat för 2018 visar ändå att miljökvalitetsnormerna uppfylls på alla innerstadsgator i Stockholm samt på Essingeleden (även om miljökvalitetsnormen för PM10 klarades med knapp marginal på Essingeleden).

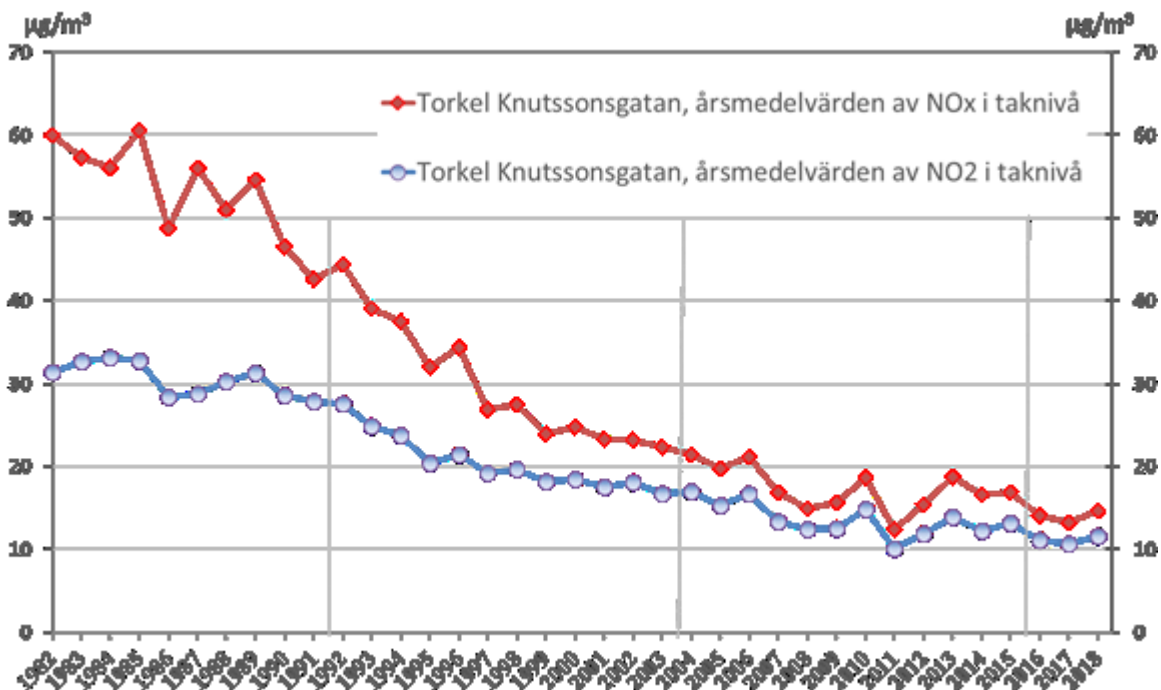
Aktiviteter

- Genomföra kontinuerlig luftövervakning på Hornsgatan, Sveavägen, Folkungagatan och St. Eriksgatan. Utförd.
- Utvärdera olika åtgärders effekter på luftkvaliteten. Utförd.
- I samarbete med miljömedicinsk expertis öka kunskapen om olika luftföroreningars hälsoeffekter. Utförd.
- Kontinuerligt ge stadens medborgare information om luftkvalitetssituationen samt prognoser. Utförd.

Diagrammet nedan visar utvecklingen av partikelhalterna för PM 10 sedan år 2000.

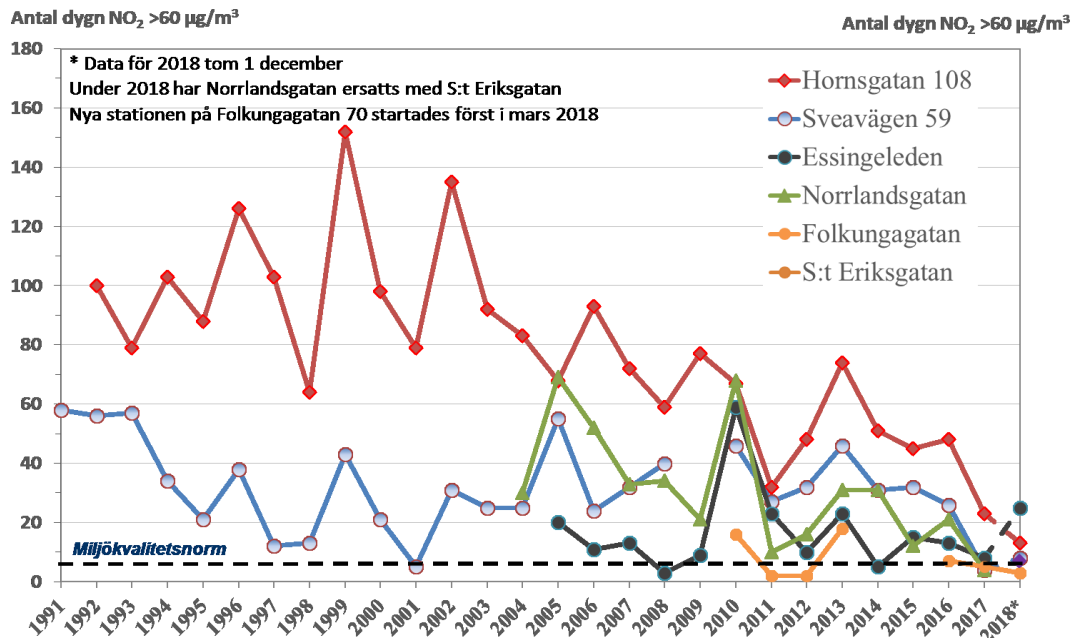
Nedanstående diagram visar trenden av årsmedelhalter av kväveoxider och kvävedioxid bakgrundshalten sedan 1982. Bakgrundsluft är den luft som flest människor exponeras för i sin boendemiljö och miljömålet på 20 µg/m³ uppfylls med god marginal.

Diagrammet visar trend för uppmätta årsmedelhalter av kvävedioxider, NO_x och kvävedioxid NO₂, åren 1982-2018 i urban bakgrundsluft (Tacknivå på Torkel Knutssongatan)

Halterna av kvävedioxid i gatunivå på stadens mest belastade gator presenteras i diagrammet

nedan.

Nämndmål:

2.2.3 Minst hälften av alla nya bilar som säljs är miljöbilar

◆ Uppfylles delvis

Analys

Av alla personbilar som nyregistrerades i Stockholms län 2017 var 22 procent miljöbilar, enligt den definition som beslutats av kommunfullmäktige. Detta är en bra bit från målet. Av alla personbilar i trafik var 20 procent miljöbilar i Stockholms län. Den vanligaste typen av nyregistrerad miljöbil var en snål dieselbil. Laddhybriderna är den typ som ökar snabbast, och de utgjorde 7 procent av nyregistreringen i Stockholms län. Andelen E85 bilar (etanol) är nu nere på noll eftersom det inte längre finns någon E85-bil på nybilsmarknaden. Den statliga definitionen av vad som är en miljöbil (som Stockholm följer) upphörde vid halvårsskiftet 2018 när bonus-malus systemet infördes. Förvaltningen har under det gångna året tagit fram underlag och förslag till en nya miljöbilsdefinition som skickats över till Transportstyrelsen för inspel till en ny nationell definition. Miljöförvaltningen har tagit fram ett förslag till ny miljöbilsdefinition som presenterades för miljö- och hälsoskyddsnämnden i februari 2019. En ny miljöbilsdefinition måste därefter beslutas av kommunfullmäktige. I samband med verksamhetsplanen och en ny skärpt miljöbilsdefinition har miljöförvaltningen föreslagit att målet ändras till 20 procent.

Mängden sålda fossila drivmedel i Stockholms län motsvarade år 2013 9,8 TWh och 2016 var det 8,8 TWh och 2017 8,5 TWh. Miljöprogramsmålet är 8,4 TWh. Energiinnehållet i den

totala mängden levererade drivmedel i länet (fossilt och förnybart tillsammans) var som högst år 2011 med 13,9 TWh och sjönk därefter fram till år 2015 då en ökning skedde. Under år 2016 har energiinnehållet i den totala mängden drivmedel i länet ökat ytterligare till 12,1 TWh. År 2017 låg nivån kvar på 12,1 TWh.

Förvaltningen har tillsammans med trafikkontoret tagit fram en konsekvensanalys gällande elektrifiering av fordonsflottan i Stockholm. En rapport kommer att presenteras för trafiknämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden i mars 2019. Tillsammans med trafikkontoret har förvaltningen fortsatt arbetet med laddgator. Nyttjanderättsavtal är tecknade för ett tiotal nya laddgator och anläggningen påbörjas i början av år 2019. Ytterligare nyttjanderättsavtal är på gång att tecknas. Bedömningen är att de 150 platserna och fler därtill kommer upp under år 2019.

Informationsprojektet www.fixaladdplats.se har genomfört 8 seminarier under året. Informationsmaterialet har uppdaterats och nytt material till småhusägare har tagits fram. En utvärdering gällande år 2017 visar att kampanjen lett till närmare 2 000 nya laddpunkter. Kampanjen har kopierats i Västra Götaland och Uppsala län med mycket goda resultat. Förvaltningen har deltagit i styrgrupp och arbetsgrupp i SL:s utredning om elektrifiering av busstrafiken i länet.

Hemsidan www.miljofordon.se har uppdaterats och en användarundersökning har genomförts. Sidan är mycket uppskattad och upplevs som en neutral, oberoende och pålitlig källa. Information om miljöfordon och hållbara drivmedel kommuniceras regelbundet på sidan samt även på www.stockholm.se/miljobilar, via e-post samt nyhetsbrevet Miljöbilar som utkommit med fyra nummer under året.

Förvaltningen har medverkat på över 40 konferenser och seminarier under året och då informerat samt delat med sig av stadens erfarenheter inom miljöfordonsområdet.

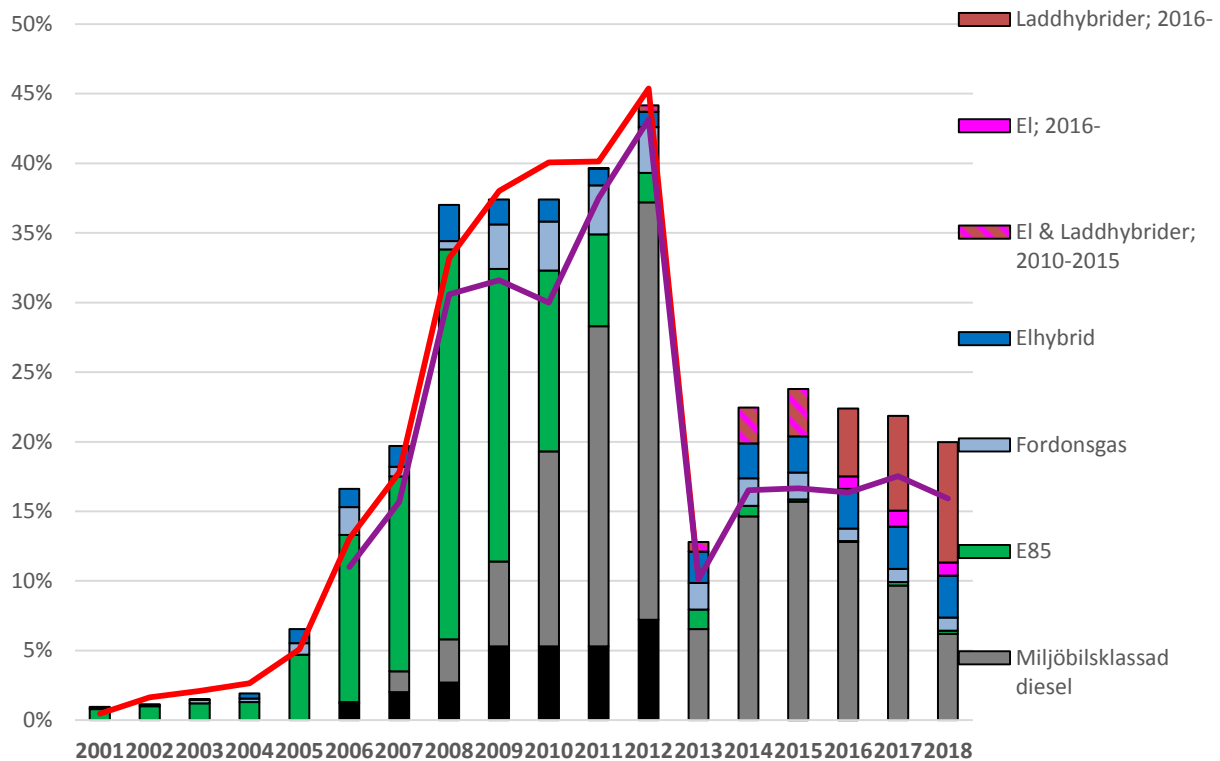
Förvaltningen har arrangerat tre möten med bostadsbolagen och Stockholm Parkering och behandlat frågor om bilpooler och laddning kopplat till parkering. Därtill har miljöförvaltningen bistått med råd och information mm vid förfrågan.

Förutsättningarna för en bilpoolskarta har utretts och det verkar som att det förhållandevis enkelt går att få en bilpoolskarta i drift under nästa år. Förutsättningarna för en prova-på-aktivitet har kartlagts och planeringen för en sådan är i gång för start under nästa år.

Förvaltningen deltar i arbetet med utveckling och utvärdering av olika mobilitetstjänster inom Mistra Sams, Challenge for Sweden, Kompisnätverket och parkeringsgruppen i Tekniska Nämndhuset.

Andelen miljöbilar i nybilsförsäljningen i Stockholms län år 2001 t.o.m. september år

2018

Notera att nedgången år 2013 beror på en strängare definition med lägre tillåtna utsläpp av koldioxid.

Miljöprogrammets delmål 2.5 "Fossil energi i transportsektorn ska minska".

Aktiviteter

- Följa och analysera utvecklingen av fossilbränsleanvändningen i Stockholm. Utförd.
- Medverka i arbetet för att minska användningen av fossila bränslen inom transportsektorn med målet att nå ett fossilfritt Stockholm 2040. Utförd.
- Stötta trafiknämnden vid framtagandet av en konsekvensanalys av elektrifiering av fordonsflottan samt verka för ytterligare ca ytterligare 150 laddplatser på gatemarken i Stockholm under 2018 (med målet att det totalt ska finnas minst 500 laddplatser på gatan till år 2020). Delvis utförd, se ovan.
- Baserat på regeringens förslag om bonus-malus ska stadens miljöbilsdefinition revideras för beslut i kommunfullmäktige. Delvis utförd, se ovan.
- Delta i arbetet med utvecklande av nya miljözoner för både lätta och tunga fordon i Stockholm. Utförd.
- Kommunicera resultat och aktuell information om miljöbilar och hållbara transporter samt vidareutveckla www.miljofordon.se. Utförd.

- Verka för incitament och förmåner som gynnar (eller undanröjer missgynnande av) miljöfordon, miljöbränslen respektive delade fordon. Utförd.
- Genomföra en prova-på-aktivitet inom bilpoolsområdet samt undersöka förutsättningarna för att skapa en samlad och levande bilpoolskarta i samverkan med intresserade bilpoolsleverantörer. Delvis utförd, se ovan.
- Stötta stadens bostadsbolag med kunskap och idéer i deras uppdrag för att bilpoolsplatser och mobilitetstjänster etableras för boende respektive kommersiella hyresgäster i existerande bestånd. Utförd.
- Delta i Upphandlingsmyndighetens arbete om uppdatering av miljökrav inom områdena transporter, fordon och drivmedel. Utförd.
- Genomföra projekt samt sprida resultaten och erfarenheterna från avslutade och pågående projekt om hållbara transporter och drivmedel. Utförd.
- Ta fram en sammanställning av kunskapsläget och förhållningssätt för dieselfordon, sett till både lokala hälsoeffekter och klimatpåverkan. Utförd.

Nämndmål:

2.2.4 Minst var tionde lastbil som säljs är en miljölastbil

■ Uppfylls inte

Analys

Antalet miljölastbilar (lastbilar som, enligt stadens definition beslutad av kommunfullmäktige, är avsedda för förnybara drivmedel (ED95 (etanol), biogas och el) eller är hybrider) ökar i Stockholms län, men antalet övriga diesellastbilar ökar än mer. Det är framförallt biogaslastbilar som ökar. Det finns inget enkelt sätt att kontrollera i vilken utsträckning diesellastbilarna använder, eller ens är godkända för förnybar diesel (t.ex. Hydrerade Vegetabiliska Oljor (HVO)). Målet är både svårt att uppnå och svårt att följa upp.

Målet avser Stockholms län. Bland nyregistrerade tunga lastbilar var ungefär 2 procent miljöfordon i landet, 5 procent i Stockholms län och 10 procent i Stockholms stad år 2017. Lastbilar godkända för drivmedlet HVO finns inte med i dessa siffror eftersom de inte kan identifieras i fordonsregistret.

Aktiviteter

- Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska sammankalla en grupp för att utreda var drivmedelsanläggningar med tillhörande bilvård bör vara placerade i en växande stad. Exploateringsnämnden, trafiknämnden och stadsbyggnadsnämnden ska erbjudas att delta i arbetet. Utförd.
- Arbeta för att få en nationell miljölastbilsdefinition. Utförd.
- Verka för att under innevarande miljöprogramperiod få till 10 nya tankmöjligheter med förnybart bränsle för tunga fordon i Stockholms kommun eller kranskommuner. Utförd.

- Arbeta för att miljöanpassa arbets- och entreprenadmaskiner genom övergång till ny teknik och/eller användning av biodrivmedel. Utförd.
- I samarbete med servicenämnden använda och utveckla befintlig arbetsmall för hur krav på fordon och transporter bör ställas och successivt skärpas i relevanta upphandlingar i staden, samt hur dessa avtal bör följas upp. Utförd.
- Stötta bolag och förvaltningar med fordon och drivmedelskompetens, vid upphandling och uppföljning av tjänster där transporter ingår. Utförd.

Nämndmål:

2.2.5 Stadens egen fordonsflotta består av miljöfordon

 Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen ansvarar för kommunkoncernens kategoriråd för fordon. Kategoristyrning är en ny organisationsform vid upphandling som staden håller på att introducera. Fordon har fungerat som en första pilot i arbetet med att införa kategoristyrning. Genom kategoristyrning ansvarar miljöförvaltningen för hela kommunkoncernens fordonsfrågor. Kategorirådet för fordon är en styrgrupp med personer från miljöförvaltningen, serviceförvaltningen, Stockholm Stadshus AB och stadsledningskontoret (upphandlingsenheten och finansavdelningen). Kategoristyrning fordon har även ett kategoriteam (arbetsgrupp) som leds av miljöförvaltningen med representanter från serviceförvaltningen, trafikkontoret, familjebostäder och SVOA. Genom fleet manager-funktionen samordnas arbetet med stadens bilflotta för att uppnå god ekonomi och minsta möjliga miljöpåverkan. Följande upphandlingar gällande kommunens hela fordonsflotta har genomförts under året i samarbete med serviceförvaltningen: leasing, administration, elbilpool, elektronisk körjournal, hyrbil, cyklar (inkl. elcyklar och lastcyklar). Förvaltningen har två eldrivna lastcyklar till utlåning för förvaltningar och bolag, vilket är mycket uppskattat och använt. Förvaltningen har deltagit i SKL Kommentus arbete med upphandling av ett nytt fordonsavtal. Stockholms stad blev för femte året i rad utsedd till Sveriges Bästa Miljöbilskommun 2018

Närmare 150 miljöfordon har beställts till stadens verksamheter under året varav över 100 är eldrivna. Nu finns ca 200 laddbara fordon i stadens flotta, ytterligare 70 är beställda och kommer att levereras första kvartalet 2019. Rättsläget är oklart huruvida det är möjligt att erbjuda en fleet managertjänst till andra kommuner i Stockholmsregionen. Den nya regeln i 9 kap 37 § kommunallagen som infördes 1 juli 2018 kan ha öppnat upp för en möjlighet som inte fanns tidigare. Eventuellt är det nu möjligt att via avtalssamverkan ordna detta. Frågan behöver mer tid för att utredas. Förvaltningen har tidigt under år 2018 initierat ett nätverk där länets kommuner träffats tre gånger under året och diskuterat gemensamma frågor och lösningar. Förhoppningen är att detta nätverk ska kunna leda till bestående och djupare samarbeten framöver.

Aktiviteter

- Optimera hanteringen och användningen av stadens egna fordon inom ramen för uppdraget att ansvara för kommunkoncernens gemensamma fordonshantering. Stötta förvaltningar och bolag vid uppföljning av fordonsinnehav och tankning. Utförd.
- Verka för att det finns minst 250 laddbara fordon (personbilar, lätta och tunga lastbilar och bussar) i stadens fordonsflotta vid slutet av år 2018. Utförd.
- Förmedla medel från det statliga Klimatklivet till förvaltningar och bolag som uppgraderar äldre eller sätter upp ny laddinfrastruktur för de eldrivna fordon som används av verksamheterna. Utförd.
- Genomföra en förstudie om intresset och möjligheten att erbjuda fleet management tjänster åt andra kommuner i Stockholmsregionen. Utförd.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.3 Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning

 Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen har bidragit till inrättandet av nya reservat i Årstaskogen och Årsta holmar (inrättad) samt Rågsved (inrättad) samt Hagsåtraskogen (pågår). Arbetet med ett naturreservat i Kyrkhamn har återupptagits. Bland annat diskuteras en ny gränsdragning som tar hänsyn till kopplingen Kyrkhamn-Riddersvik.

Förvaltningen har arbetat vidare med stadsdelarna för att bättre tillgängliggöra naturreservaten. Förvaltningen deltar i samordningsgruppen för ett Grönare Stockholm och har under perioden bidragit till att förstärkningsåtgärder planeras genomföras i enlighet med uppdrag inom ramen för Grönare Stockholm. Förvaltningen har i samråd med trafikkontoret tagit fram förslag på åtgärder som stärker Stockholms gröna infrastruktur och hållit ihop ansökningar avseende statliga anslag för att stärka de ekonomiska resurser som finns avsatta på trafikkontoret.

Förvaltningen tar också fram lokala åtgärdsprogram för stadens sjöar och vattendrag. De lokala åtgärdsprogrammen utgör underlag för den fysiska planeringen och visar på de åtgärder som krävs för att god vattenstatus enligt EUs vattendirektiv ska kunna nås.

Resultaten från miljöförvaltningens miljöövervakning används som underlag i stadsplaneringen och för att prioritera vilka åtgärder som behöver vidtas för nå en hållbar mark- och vattenanvändning.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Andel badplatser med bra badvattenkvalitet.	78 %			82 %	89 %	89 %	2018

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  <p>Andel vattenförekomster som följer miljö kvalitetsnormerna för ekologisk status</p> <p>Analys: Indikatorn bygger på information från Länsstyrelsens klassificeringar av våra sjöar, vattendrag och kustvattens ekologiska status. Denna finns tillgänglig i databasen VISS (viss.lansstyrelsen.se).</p> <p>Stockholm har i dagsläget 21 vattenförekomster varav huvuddelen inte uppnår god status. Vattendraget Igelbäcken saknar i dagsläget officiell klassificering, men kommer att få det 2019. Miljöförvaltningen har därför tagit med den som vattenförekomst i beräkningarna. Miljöförvaltningens egna data tyder på att Igelbäckens status är god, vilket innebär att andelen som uppnår god status är 6 av 21 (29 %). Om länsstyrelsen utifrån nyare data kommer fram till att status skulle vara annat än god i Igelbäcken blir siffran istället 5 av 21, d.v.s. 24 %.</p> <p>Osäkerheten ligger därmed mellan 22-26 %.</p>	26 %			26 %	35 %	35 %	2018

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
  <p>Exploateringsnämnden ska i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden undersöka innovativa metoder för biologisk sanering exempelvis för framtida sanering av förorenade markområden som utreds som naturreservat.</p>	2018-01-01	2018-12-31
  <p>Exploateringsnämnden ska i samarbete med stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden under året inrätta naturreservat i Rågsveds friområde, Årstaskogen och Årsta holmar samt ta fram tillräckliga underlag i syfte att möjliggöra beslut avseende naturreservat i Kyrkhamn och Hagsåtraskogen.</p>	2018-01-01	2018-12-31
  <p>Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska som projektägare i Digital Demo Stockholm fungera som kravställare, leda och utvärdera projekt för att mäta vattenkvalitet för identifiering av föroreningar och effektivt följa god vattenstatus (iWater).</p>	2018-01-01	2018-12-31
  <p>Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med idrottsnämnden, fastighetsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden och trafikinämnden,</p>	2018-01-01	2018-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
arbeta med att tillgängliggöra naturreservaten för stockholmarna samt hur rekreativa och ekologiska värden kan utvecklas och stärkas i reservaten.		

Nämndmål:

2.3.1 Tillsynen ska verka för att stadens mark- och vattenanvändning är hållbar

 Uppfylls helt

Analys

Påverkan på vattenkvaliteten har utgjort en central fråga i ett antal tillsynsärenden som hantearats som t.ex. rening av vatten från koppartak. En annan aktuell fråga som behandlas är spridning av mikroplaster från konstgräsplaner.

Förvaltningen har genom rådgivning och tillsyn medverkat till en god skötsel av stadens skyddade områden samt deltagit i arbetet med att inrätta reservat. Arbetet med att tillgängliggöra naturreservat redovisades utförligt i MHN 2018-12-11.

Under året har förvaltningen tagit fram en tillsynsutredning för dagvatten. I utredningen konstateras att hårt trafikerade vägsträckor bidrar med mest föroreningar till dagvattnet och prioriterade tillsynsåtgärder föreslås.

Förvaltningen har under året också fortsatt arbetet med att stadens båtklubbar ska fasa ut giftiga båtbottnfärger i Mälaren och minska användningen av biocidfärger i Östersjön. Stöd till båtklubbarna i form av mätning av båtskrov med avseende på förekomst av giftiga metaller från biocidfärger har fortsatt under året.

Aktiviteter

- I de fall krav ställs gentemot betalningsansvarig för markförorening, i område som länsstyrelsen riskklassat till nivå 1 eller 2, ska ansvarsutredningar användas som underlag för förelägganden respektive bidragsansökan. Inga krav har ställts under 2018.
- Fortsätta mäta båtskrov med avseende på förekomst av giftiga metaller i båtbottnfärger under förutsättning att medel beviljas ur centrala medelsreserven. Utförd.
- Bedriva tillsyn över båtklubbar i Mälaren med särskilt fokus på förbud att använda biocidfärger i Mälaren inklusive plan för utfasning av giftiga färger i Mälaren, vilket innebär att båtarna successivt görs skrovrena. Utförd.
- Informera Östersjöklubbar om effekter på miljön av biocidfärger och om alternativa rengöringsmetoder istället för användning av biocidfärger i Östersjön. Uppmuntra till utfasningsplan med avseende på biocidfärger. Utförd.
- Hantering av dagvatten ska ske med hänsyn till miljö kvalitetsnormerna för vatten och fastställda åtgärdsprogram. Utförd.
- Förvaltningen ska värdera bidragen från olika källor och ta fram en tillsynsutredning vad gäller dagvatten. Utförd.

- Verka för en ändamålsenlig skötsel av naturmark genom rådgivning. Utförd.
- Verka för att tillgängligheten till grönområden är god, med särskild fokus på personer med funktionsnedsättning samt barn och unga, genom skötselrådgivning och samverkan med andra förvaltningar. Utförd.
- Verka för att genomföra förstärkningsåtgärder i Grönare Stockholm. Medverka i arbetet med att inrätta naturreservat i Årstaskogen och Årsta holmar samt Rågsveds friområde, och medverka i arbetet med att ta fram beslutsunderlag för naturreservat i Kyrkhamn samt Hagsätraskogen (östra Älvsjöskogen). Utförd.
- Bedriva tillsyn över enskilda avlopp. Utförd.

Nämndmål

2.3.2 En långsiktig miljöövervakning ger god uppföljning av att stadens mark- och vattenanvändning är hållbar samt ger underlag för tillsyn, fysisk planering och exploatering samt åtgärdsarbete

 Uppfylls helt

Analys

Aktiviteter inom miljöövervakning biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster

2018 har övervakningsinsatser enligt programmet för miljöövervakning av biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster genomförts. Groddjur har inventerats på över 30 olika platser över hela staden. Inventeringen visar på tydliga positiva resultat av de insatser som gjorts för att gynna groddjur de senaste 10-15 åren. Groddjuren har fått en rad nya lekvattnen, varav vissa i dagsläget hyser stora populationer. Den större vattensalamandern har sedan 2008 återintroducerats till Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat, varvid arten ökat sin förekomst till tre nya dammar. Återintroduktionen av större vattensalamander i Kyrksjölötens naturreservat har följts upp. En förstudie om uppföljningssystem för naturvårdsskötsel och förstärkningsåtgärder i naturmark har genomförts och en prototyp för prioriteringsstöd gällande skötsel skapats för Skärholmens stadsdel. Ett utbildningsmaterial för mer ekologisk skötsel av park- och naturområden i Stockholm har också producerats.

Underlag för uppdatering av stadens habitatnätverk har tagits fram och ett nytt habitatnätverk för fladdermöss håller på att utvecklas. I de fladdermusinventeringar som gjorts på fem platser i Stockholm under 2017 och 2018 har tre, ev. fyra nya arter noterats som inte tidigare rapporterats i staden: dammfladdermus, fransfladdermus, trollpipistrell och (möjligen) sydfladdermus. Tre av dessa arter är rödlistade. Ökningen har troligen att göra med bättre mätinstrument. Totalt finns idag minst 10 arter fladdermöss i kommunen, vilket är nästan samtliga som påträffats i Stockholms län.

Aktiviteter

- Programmet för miljöövervakning av biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster fortsätter att genomföras. Utförd.

- Uppföljning och uppdatering på landskapsnivå av habitatnätverk inom stadens ekologiska infrastruktur. Utförd.
- Fortsatt inventering av fladdermöss – Stockholms del i samarbete med kommunerna på Södertörn (via Södertörnsekologerna). Utförd.
- Groddjur: Uppföljning av förekomst av större vattensalamander och andra groddjur i Kyrksjölöten, Olovslundsdammen och andra platser där groddjur förekommer. Utförd.
- Genomföra en förstudie avseende system för uppföljning av naturmarksskötsel och ekologiska förstärkningsåtgärder. Förankra och kommunicera kunskap från förstudien i stadens organisation. Utförd.
- Ajourhållning och fortsatt utveckling av ArtArken. Ringa in och analysera tillståndet för ett antal indikatorarter. Uppdatera databasen och grafiskt förbättra webbapplikationen. Utförd.

Aktiviteter inom övervakning av klimatförändringar och dess effekter

Under 2018 har arbetet främst varit inriktat på fördjupade analyser av nederbördsdata för Stockholm. SLB har sammanställt och analyserat tillgängliga nederbördsdata, vilket presenterats i en rapport med tio indikatorer för regn, snö och torka. Rapporten redovisades för MHN i oktober 2018. Indikatorerna har publicerats på Miljöbarometern och kommer att uppdateras årligen. Nya temasideor om ”Värmeböljor och värmestress” samt ”Torka och vattenbrist” har publicerats på Miljöbarometern, vilket fått extra aktualitet pga. den ovanligt varma och torra sommaren i Stockholm. En ny indikator för isläggning på Östra Mälaren har också tagits fram genom analys av data från SMHI.

Aktiviteter

- Sammanställning, bearbetning och analys av meteorologiska, hydrologiska och limnologiska mätdata. Utförd.
- Utveckla informationen om klimatförändringar och klimatanpassning på Miljöbarometern, med fokus på fördjupade temperaturanalyser under 2018. Delvis utförd. På grund av omfattande arbete med nederbördsanalyser under 2018 har arbetet med fördjupade temperaturanalyser skjutits till 2019.
- Framtagande av ytterligare klimatindikatorer, till stöd för stadens klimatanpassningsarbete. Utförd.

Aktiviteter inom miljöövervakning mark

Aktiviteter

- Bistå exploateringskontoret i arbetet att marksanera Vinterviken. Utförd, förvaltningen deltar löpande i den fortsatta planeringen av saneringsarbeten. Ett par saneringsärenden (mark respektive byggnad) har hanterats under året.
- Genomföra markundersökningar av båtuppläggningsplatser – om medel från CMR erhålls. Ej utförd eftersom inga medel tilldelades.

Aktiviteter inom miljöövervakning av vattenmiljön

Miljöförvaltningen bistår SVOA i arbetet med att genomföra flödesproportionell provtagning av fosfor och metaller i dagvatten i syfte att verifiera belastningsberäkningarna på stadens sjöar och vattendrag. Övervakningen av miljögifter i vatten, sediment och biota (kemisk status) samt övervakning av biologiska kvalitetsfaktorer (ekologisk status) har utförts enligt miljöövervakningsplanen och resultaten används för arbetet med lokala åtgärdsprogram samt rapporteras till länsstyrelsen inför kommande statusklassificeringar.

Den torra sommaren har medfört att de planerade flödesproportionella provtagningarna av dagvatten tillsammans med SVOA har förskjutits något, men har kunnat genomföras som planerat under hösten.

Löpande miljögiftsövervakning utförs i syfte att övervaka vattendirektivets prioriterade ämnen (ingår i bedömning av kemisk status), samt nationella så kallade särskilda förorenande ämnen (ingår i bedömning av ekologisk status) samt andra miljögifter som är relevanta i en urban miljö. Övervakning av vatten och fisk bedrivs sedan ett antal år tillbaka i ett antal prioriterade vattenförekomster där fiskprover samlas in årligen och vattenprover månatligen. Årsmedelvärden är inte framräknade än men resultaten visar bland annat fortsatt förhöjda halter av PFAS-ämnena i ytvatten. Miljökvalitetsnormen för PFOS i ytvatten överskrids med stor sannolikhet i alla undersökta vatten utom i Kyrksjön. Högst halter hittas i Ballstaån.

Under 2018 har en utökad screening av miljögifter i vatten och sediment, med syfte att skapa underlag till de lokala åtgärdsprogrammen för stadens vattenförekomster, skett. Samtliga sedimentresultat har inte redovisats än men de som är klara visar på stor föroreningspåverkan i de översta sedimentlagren, främst i Riddarfjärden och Årstaviken där halten tributyltenn är mycket hög. Lågst föroreningshalter påträffades i Flaten.

Övervakning av de kvalitetsfaktorer som ingår i bedömning av ekologisk status enligt vattendirektivet utförs i ett urval av stadens sjöar och vattendrag med utgångspunkt från det miljöövervakningsprogram för ekologisk status som beslutades 2017. Under 2018 genomfördes provfiske i Magelungen och Laduviken samt undersökning av kiselalger i Ballstaån, Forsån samt Igelbäcken.

Resultaten visar att det även fortsättningsvis finns ett stort behov av åtgärder för att minska belastningen av miljögifter och näringsämnen samt för att förbättra de fysiska livsmiljöerna i stadens vattenförekomster. Årets provfiske i Magelungen visar att de höga näringshalterna i sjön påverkar fiskbeståndet negativt och att statusen är relativt oförändrad jämfört med tidigare provfisken. Resultaten för Laduviken var bättre där fiskbeståndet visade på en marginell avvikelse jämfört med ett vatten opåverkat av övergödning. Även årets kiselalgsundersökning visade på problem med höga näringshalter och ingen av de undersökta platserna (lokalerna) bedömdes nå god status. På två av sju lokaler hade dessutom statusen försämrats jämfört med förra årets undersökning. Underlaget används i arbetet med lokala åtgärdsprogram och resultaten har levererats till de nationella datavärdena inför Länsstyrelsens arbete med klassificering av status i stadens vattenförekomster.

Miljöförvaltningen har under året tagit fram ett förslag till Handlingsplan för att minska spridningen av mikroplast samt inom ramen för det arbetet genomfört en utredning som pekar på att spridningen av mikroplast främst kan kopplas till slitage från bildäck samt nedskräpning. Handlingsplanen har remitterats inom staden och planeras beslutas av politiken under 2019.

Aktiviteter

Förutom aktiviteten rörande miljöövervakning av grundvatten har samtliga aktiviteter fortlöpt som planerat.

- Genomföra löpande miljögiftsövervakning i stadens prioriterade sjöar, vattendrag och kustvatten och vid behov komplettera med screening i övriga vatten. Utförd.
- Genomföra undersökningar i stadens prioriterade sjöar, vattendrag och kustvatten i enlighet med övervakningsprogram för ekologiska kvalitetsfaktorer. Utförd.
- Medverka i LIFE IP Rich Waters i syfte att utbyta erfarenheter kring miljögiftsövervakning i vattenmiljön tillsammans med aktörer i Norra Östersjöns vattendistrikt. Utförd.
- Förbereda miljöövervakning av grundvatten. Ej utförd. Aktiviteten har strukits på grund av tidsbrist.
- Undersöka vilka källor som lokalt orsakar spridning av mikroplaster. Utförd.
- I samråd med berörda nämnder och styrelser ta fram en handlingsplan med prioriterade åtgärdsförslag för att minska spridningen av mikroplaster. Utförd.
- Koordinera projektet iWater. Utförd

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Andel vattenförekomster som följer miljö-kvalitetsnormerna för kemisk status. Analys: Under året har länsstyrelsen ändrat antalet vattenförekomster från 23 till 21 i databasen VISS (http://viss.lansstyrelsen.se/), ur vilken staden hämtar information för att beräkna indikatorn. Antalet vattenförekomster som följer MKN för kemisk status har inte ändrats från 2017 utan är fortfarande tre. 3 av 23 vattenförekomster ger utfallet 13 % för 2017 medan 3 av 21 ger utfallet 14 % för 2018. Skillnaden mellan åren beror således inte på en förbättring utan på att det totala antalet vattenförekomster har	14 %			13 %	40 %		2018

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
minskat samtidigt som antalet som följer miljö kvalitetsnormen kvarstår.							

Nämndmål:

2.3.3 Miljö kvalitetsnormerna för omgivningsbuller ska uppfyllas

● Uppfylls helt

Analys

Ett åtgärdsprogram för omgivningsbuller i enlighet med EG-direktiv 2002/49/EG har tagits fram för perioden 2019-2023. I programmet beskrivs de åtgärder som kommer att genomföras för att förbättra ljudmiljön och därmed möjliggöra uppfyllande av miljö kvalitetsnormen under den kommande femårsperioden. I huvudsak är det åtgärder vid det kommunala vägnätet som ingår.

Redovisa kostnadseffektiva bulleråtgärder

Aktiviteter

- Nämnden ska verka för att åtgärder enligt åtgärdsprogrammet genomförs. Åtgärdsprogrammet innefattar följande åtgärder:
 - Vägbeläggningar ska användas som ett aktivt verktyg för att minska problemen med trafikbuller, d.v.s. lågbullrande asfalt ska användas i högre utsträckning.
 - Arbetet med fasadåtgärder för bostäder som har minst 62 dBA Leq vid fasad ska slutföras samt åtgärder ska vidtas vid befintliga bostäder med nivåer inomhus över 30 dBA dygnsekvivalent och 45 dBA max nattetid.
 - Enligt åtgärdsprogrammet ska även ljudmiljön förbättras i ett rekreativsområde som trafikkontoret väljer, med målet att klara 50 dBA ekvivalent ljudnivå under dag- och kvällstid, i en större del av området.
 - En bullervall per år ska byggas av överskottsmassor. Åtgärden sker lämpligen samordnat med genomförandet av uppdraget att ta fram en åtgärdsplan för massor inom staden. Nämnden har verkat för detta under året i tillsynen. Någon bullervall har dock inte byggts. Det har varit svårigheter med att styra överskott av massor till platser där det kan byggas vall, bl.a. på grund av att det varit fel tidsmässigt och logistiskt, föreningar i massor, samt geologiska förutsättningar.
- Nytt åtgärdsprogram för perioden 2019-2023 tas fram under året. Utförd.

Bullernivån i utomhusmiljön vid stadens skolor och förskolor är låg

Barn är extra känsliga för höga ljudnivåer. Det är viktigt att vid utomhusvistelse möjliggöra pedagogisk verksamhet samt även ge möjlighet till ro och återhämtning för barnen. Stockholm har utfört bullerskyddsåtgärder vid nio skol- och förskolegårdar mellan 2014 och 2018. Ytterligare fem skol- eller förskolegårdar planeras åtgärdas fram till 2023.

Aktiviteter

- Bullerexponerade gårdar vid förskolor respektive skolor med prioritet för lägre årskurser har åtgärdats. Utförd.

Nämndmål:

2.3.4 Bidra till att stadens vattenområden uppnår god ekologisk och kemisk vattenstatus

 Uppfylls helt

Analys

Driva genomförandet av handlingsplanen för vatten och särskilt fokusera på framtagande av lokala åtgärdsprogram för stadens vattenförekomster samt driva ett effektivt genomförande av operativa åtgärder.

Miljöförvaltningen ansvarar för samordning, planering och projektledning för framtagande av de lokala åtgärdsprogrammen för stadens vattenförekomster. Arbetet leds av styrgruppen för god vattenstatus som består av medlemmar från exploateringskontoret, trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret, fastighetskontoret, idrottsförvaltningen, miljöförvaltningen, Bromma och Norrmalms stadsdelsförvaltningar. SVOA är ordförande. Arbetet sker även i nära samarbete med andra kommuner samt vattensamarbeten.

Under året har Miljöförvaltningen tillsammans med SVOA arbetat med färdigställandet av lokala åtgärdsprogram och skickat de lokala åtgärdsprogrammen för Långsjön, Magelungen och Forsån samt Drevviken på kontorsremiss.

Miljöförvaltningen har i samverkan med SVOA påbörjat arbetet med ytterligare åtta vattenförekomster samt genomfört samt genomfört ett antal viktiga projekt av strategisk betydelse; undersökning av biocidfärg på båtbottnar i båtclubbar i Mälaren, utredning av de fysiska livsmiljöerna samt åtgärder för att stärka dessa i innerstaden, en särskild utredning av miljögifter och metaller i sediment i prioriterade vattenförekomster samt framtagande av recipientspecifika riktvärden.

Miljöförvaltningen har tillsammans med SVOA prioriterat ett antal åtgärder som behöver projekteras och om det är tidsmässigt och ekonomiskt möjligt genomförs under 2019. Bland dessa åtgärder ingår bland annat fällning av Brunnsvikens bottensediment.

Miljöförvaltningen har även drivit en tydligare samverkan mellan lokala åtgärdsprogram, klimatanpassning och grönfrågor för att förbättra möjligheterna till samordnat åtgärdsarbete.

Medel för att ta fram åtgärdsprogrammen kommer att sökas ur central medelsreserv. Medlen kommer att användas till färdigställande av lokala åtgärdsprogram och till underlag för framtagande av nya åtgärdsprogram. Många av aktiviteterna kräver konsultstöd och arbetet har under året varit upphandlingsintensivt. Flera av de större upphandlingarna kommer att löpa över årsskiftet och förvaltningen har därför äskat ytterligare resurser för det fortsatta arbetet i samband med VP-processen inför 2019.

Miljöprogrammets delmål 3.2 ”God status ska uppnås i stadens alla vattenförekomster”

Som ett komplement till de aktiviteter som har beskrivits under nämndmålet 2.3.4 vill Miljöförvaltningen särskilt lyfta fram följande:

- För att nå delmålet har Miljöförvaltningen arbetat med att förbättra processerna för genomförande av åtgärder. Vidare har Miljöförvaltningen i samverkan med SVOA påbörjat processen kring fällning av fosforrika bottensediment i Brunnsviken och Magelungen.
- Lokala åtgärdsprogram för Bällstaån, Räcksta träsk, Långsjön, Magelungen och Forsån samt Drevviken har i stort sett färdigställts under året. Dessutom har lokala åtgärdsprogram för ytterligare åtta vattenförekomster påbörjats.
- Miljöförvaltningen har initierat ett förbättrat samarbete mellan de förvaltningar och funktioner som arbetar med lokala åtgärdsprogram, klimatanpassning och grönfrågor i syfte att förbättra möjligheterna till samordnat åtgärdsarbete.

Arbetet för att nå god vattenstatus i stadens alla vattenförekomster är på god väg tack vare de projekt som stadens förvaltningar och bolag driver med stöd av de lokala åtgärdsprogrammen.

Miljöprogrammets delmål 3.3 ”Stadens vattenområden ska stärkas och utvecklas för både rekreation och biologisk mångfald”

- För att nå delmålet samverkar Miljöförvaltningen med bland annat idrottsförvaltningen för att stärka stadens vattenområden avseende bad, fiske och båtliv. Miljöförvaltningen har under året drivit ett projekt vid namn ”Julgransprojektet” med syfte att använda uttjänta julgranar som substrat för att skapa sänkvasar för förbättrad fiskelek.
- Inom ramen för arbetet med lokala åtgärdsprogram arbetar Miljöförvaltningen aktivt med att förbättra de fysiska livsmiljöerna i våra vattenförekomster. Fokus under 2018 har varit att förbättra kunskaperna för vad som kan göras i urbant exploaterade vatten genom särskilda projekt i Årstaviken, Ulvsundasjön och Riddarfjärden.

Miljöförvaltningens arbete med lokala åtgärdsprogram samt samverkan bidrar till att nå målet, men frågorna behöver lyftas tydligare i ett bredare sammanhang. I samband med att Handlingsplanen för god vattenstatus ersatte det tidigare Vattenprogrammet togs de delar som rörde rekreation bort för att få en plan med fokus på miljö kvalitetsnormerna för vatten. Fär

rekreationsfrågorna saknas därför i dagsläget ett styrdokument motsvarande Handlingsplanen för god vattenstatus.

På grund av oklarheter i ansvarsfördelningen mellan SVOA och trafikkontoret (TK) har arbetet med färdigställandet av de lokala åtgärdsprogrammen inte följt den uppsatta tidsplanen. Vidare har tidsbrist hos framförallt SVOA resulterat i att arbetet med Judarn och Kyrksjön har fördröjts. Ansvarsfördelningen mellan SVOA och TK har i december 2018 varit uppe för godkännande i trafiknämnden och SVOA:s styrelse och skickats vidare för beslut i kommunstyrelsen, vilket innebär att flertalet LÅP förväntas lyftas för politisk behandling.

Miljöförvaltningen har tillsammans med SVOA prioriterat ett antal åtgärder som behöver projekteras och om det är tidsmässigt och ekonomiskt möjligt genomföras under 2019. Bland dessa åtgärder ingår bland annat fällning av Brunnsvikens bottensediment.

Aktiviteter

- Ta fram lokala åtgärdsprogram för stadens vattenförekomster. Utförd.
- Ta fram förslag och bidra till genomförandet av åtgärder i samverkan med de förvaltningar och bolag i staden som har ansvar för genomförandet. Utförd.
- Medverka i LIFE IP Rich Waters i syfte att tillsammans med idrottsförvaltningen ta fram en finansieringsmodell för en borsttvätt för fritidsbåtar i Stockholms del av Mälaren. Utförd.

Samordna, följa upp och kommunicera stadens vattenarbete enligt Handlingsplanen för god vattenstatus och de lokala åtgärdsprogrammen.

Miljöförvaltningen ansvarar för samordning, uppföljning och information om stadens vattenvårdsarbete via Miljöbarometern och genom att delta på externa och interna seminarier. Förvaltningen deltar också i genomförandet av åtgärder tillsammans med berörda förvaltningar och SVOA.

Under året har Miljöförvaltningen anordnat tre samordningsmöten för god vattenstatus samt sju styrgruppsmöten för god vattenstatus.

Under året har Miljöförvaltningen deltagit i olika seminarier, workshops och konferenser för att prata om Handlingsplanen, Dagvattenstrategin och arbetet med lokala åtgärdsprogram.

Exempelvis;

- Länshållningsvatten (Miljösamverkan i Stockholms län)
- Vattendag med Vaxholm
- Mikroplast i Örebro
- Vattendag i Lidköping
- Rörnät och Klimat (Nationell konferens)
- Kretslopp och vatten (Nationell konferens)
- Flertal seminarier rörande vattenplanering inom ramen för LIFE IP Rich Waters
- VA-mässan 26 september.

- EU Water conference, Wien
- Kemikaliesmart byggande – fokusområde dagvatten (Internt seminarium i staden)
- Vattendagarna (Nationell konferens)

Aktiviteter

- Samordna, informera och kommunicera stadens vattenarbete. Utförd.
- Bidra till implementering av stadens dagvattenstrategi genom framtagande av vägledningsdokument för den praktiska tillämpningen av strategin. Utförd.
- Delta i kommunövergripande grupper för vattensamverkan, vattenvårdsförbund och internationella samarbeten. Utförd.

Stödja arbetet med miljötillsyn, klimatanpassning, miljömål, planhandläggning m m.

Miljöanalys arbetar aktivt med att stötta övriga avdelningar och enheter inom miljöförvaltningen i frågor som rör miljökvalitetsnormer för vatten samt åtgärder och övriga vattenrelaterade frågor.

Aktiviteter

- Expertfunktion vid interna och externa förfrågningar inklusive remisser. Utförd.

Genom externfinansierade projekt bidra till genomförande av handlingsplanen och lokala åtgärdsprogram

Miljöförvaltningen har framgångsrikt deltagit i ett antal projekt tillsammans med universitet och andra aktörer. Dessa specificeras under aktiviteterna nedan.

Aktiviteter

- Delta i Formasprojektet Anonyma källor. Utförd.
- Delta i det av Vinnova finansierade kompetenscentrumet för dagvatten ”Drizzle”. Utförd.
- Koordinera DDS-projektet iWater. Utförd.
- Delta i Formasprojektet ”Yteffektiv dagvattenrening”. Utförd.
- Delta i LIFE IP Rich Waters. Utförd.

Nämndmål:

2.3.5 Aktivt bistå i samordning av grönstrukturfrågor, planering och utredning av nya naturreservat samt uppmärksamma ekosystemtjänster i staden

● Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen deltar aktivt i samordningsgruppen för ett Grönare Stockholm. Förvaltningen har hållit i ansökan om medel för grönare städer som Boverket förmedlar. Ansökan har gjorts för förstärkningsåtgärder i den ekologiska infrastrukturen i Stockholm, och dessa åtgärder ska helt eller delvis motfinansieras av de 30 mkr som finns avsatta för åtgärder inom ramen för Grönare Stockholm. Medel beviljades till staden.

Förvaltningen har aktivt deltagit i planering och inrättande av nya reservat i staden och bistår bland annat med ekologisk kompetens och erfarenheter från tillsynsarbetet i befintliga reservat.

Förvaltningen har erbjudit frukostseminarium och workshopar för centrala förvaltningar för att höja kompetensen om ekosystemtjänster (EST). Därutöver har förvaltningen bidragit som kompetensstöd i enskilda projekt genom att utbilda samt initiera arbetet med EST, vilket hittills i år har skett i fem projekt.

Förvaltningen deltar också i tre SMHI-ledda FoU-projekt om grön infrastruktur och klimatanpassning, med fokus på skyfallshantering och värmeböljor. Projekten innebär kunskapsutveckling, omvärldsbevakning samt framtagande av fler klimatindikatorer och utveckling av Grönnytefaktorn.

Genom FEM-projektet (Förstudie effektivare miljöövervakning av stadens natur), som drivs av förvaltningen, pågår ett samarbete mellan berörda kontor om prioriteringsstöd för naturvård samt metoder för datainsamling gällande naturmarksskötsel och ekologiska förstärkningsåtgärder.

Förvaltningen analyserar svaga samband i grönstrukturen och tar fram förslag på förstärkningsåtgärder som kan användas i den fysiska planeringen av staden.

Stadens gröna värden ska stärkas och utvecklas. Genomföra förstärkningsåtgärder i enlighet med riktlinjer i Grönare Stockholm. Årstaskogen och Årsta holmars naturreservat samt Rågsveds naturreservat inrättas.

Miljöprogrammets delmål 3.3 "Stadens vattenområden ska stärkas och utvecklas för både rekreation och biologisk mångfald"

Miljöprogrammets delmål 3.5 "Staden ska ha en livskraftig grönstruktur med rik biologisk mångfald."

Delmål 3.4 "Vid stadsutveckling ska ekosystemtjänster främjas för att bidra till en god livsmiljö"

Aktiviteter

- Bemanna och delta aktivt i arbetet för genomförandet av Grönare Stockholm. Utförd.

- Aktivt stödja arbetet med att inrätta naturreservat i Rågsveds friområde, Årstaskogen och Årsta holmar samt ta fram beslutsunderlag så att det är möjligt att inrätta reservat i Kyrkhamn och Hagsåtraskogen (östra Älvsjöskogen). Utförd.
- Ta fram nya förslag till förstärkningsåtgärder i grön- och blåstrukturen som gynnar biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Utförd.
- Forum för stadens aktörer inom hållbar stadsutveckling erbjuds för att på olika sätt öka kompetensen och använda framtagna verktyg för urbana ekosystemtjänster. Utförd.
- Ta fram nya förslag till förstärkningsåtgärder i grön- och blåstrukturen som gynnar biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Utförd.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.4 Stockholms kretslopp är resurseffektiva

 Uppfylls helt

Analys

Miljöförvaltningen bedriver tillsyn över verksameters hantering av avfall. Förvaltningen granskar hanteringen av farligt avfall, hushållsavfall och avfall som ska hanteras inom ramen för producentansvaret, t.ex. elektroniskt avfall och förpackningsavfall. Förvaltningen arbetar dels förebyggande genom informationsinsatser och dels genom tillsyn över att verksamheter hanterar sitt avfall enligt gällande avfallslagstiftning. Enligt avfallshierarkin ska avfall i första hand minimeras och därefter i fallande ordning återanvändas, återvinnas, förbrännas eller deponeras.

Förvaltningen har också, förutom att hantera frågan i den ordinarie tillsynen över avfallshanterare, bl.a. bedrivit riktad tillsyn avseende hur företag som reparerar mobiler, surfplattor och liknande enheter hanterar avfall som uppkommer i verksamheten.

Nämndmål

2.4.1 Tillsynen ska aktivt bidra till att avfallshierarkin följs så att avfall hanteras på ett resurseffektivt sätt

 Uppfylls delvis

Analys

Avfallshierarkin är del i den ordinarie tillsynen över de avfallsföretag som finns i staden och även rivningstillsynen har som syfte att förbättra återanvändning/återanvändning. Under hösten 2018 har förvaltningen påbörjat en riktad tillsynsinsats av hur företag som reparerar mobiler, surfplattor och liknande enheter hanterar avfall som uppkommer i verksamheten.

Under året har också riktad tillsyn utförts på restauranger som inte har matavfallsinsamling. Syftet är att fler restauranger ska sortera ut sitt matavfall och lämna till biogasproduktion så att stadens mål om 70 % insamlat matavfall uppnås. Vid tillsynen har även fettavskiljningshanteringen och sortering av förpackningar granskats. På grund av personaltapp under året har inte alla planerade inspektioner hunnit utföras. 156 av 250 planerade inspektioner har hunnits med.

Under 2018 har Avfallsnämnden utrett och tagit fram förslag om införande av obligatorisk matavfallsinsamling för hushåll och övriga verksamheter att gälla från och med den 1 januari 2023 och för verksamheter med matservering som serverar fler än 25 portioner/dag att gälla från och med den 1 januari 2021. Förslaget väntas fastställas under 2019.

Miljöprogrammets delmål: 4.1 ”Stadens verksamheter ska förebygga uppkomsten av avfall”

I samband med flytten till nya lokaler i Separatorhuset var ambitionen att så mycket som möjligt av befintliga möbler och utrustning skulle återanvändas. De möbler som inte flyttades med har tagits om hand av projektkontoret för renoveringen av TN-huset eller av stadens återbruksprojekt Stocket.

Miljöprogrammets delmål: 4.2 ”Avfall som uppkommer ska tas omhand resurseffektivt”

Miljöförvaltningen sorterar sitt avfall i en rad fraktioner: papper, kartong, matavfall, plast, metall samt glas. Därutöver samlas pantburkar och -flaskor in, och uttjänta mobiltelefoner skickas till externt företag för återvinning.

Miljöprogrammets delmål: 4.3 ”Farligt avfall ska inte förekomma i hushållssoporna”

Miljöförvaltningen hanterar inte farligt avfall.

Aktiviteter

- Utredda möjligheter hos restauranger och butiker att sortera ut matavfall samt vid behov ställa krav på utsortering. Utförd.
- Granska utsortering av förpackningsmaterial och hantering av fettavskiljare på restauranger. Utförd.
- Följa resultatet av SVOA:s uppföljning av andel farligt avfall i hushållsavfall och anpassa tillsyns- och informationsinsatser efter behovet. Delvis utförd.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.5 Stockholms miljö är giffri

 Uppfylls helt

Analys

Nämnden bedriver ett kraftfullt arbete på kemikalieområdet. En mångfald av insatser har utförts under året såväl inom tillsynen som inom Kemikaliecentrums vägledning och kommunikationsverksamhet. Bedömningen av måluppfyllelsen bygger på det arbete som

utförts inom förvaltningen snarare än miljötilståndet som sådant.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Antalet kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och som används i stadens verksamheter	128			138 st			124	2018
Analys								
Under 2018 har ytterligare verksamheter påbörjat eller utökat sin användning av systemet vilket gjort att fler unika produkter har tillkommit. År 2017 var det 2393 unika produkter i användning och 2018 var antalet 2641, dvs. en ökning på ca 10%. Att vissa produkter kan ha fått ändrad klassificering (kan vara både åt det strängare eller mildare hållet) kan tillsammans med substitution som skett under året ha påverkat indikatorn								

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
  Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska tillsammans med idrottsnämnden ta fram en finansieringsmodell och verka för etablerandet av en båtbottnentvätt i syfte att minska miljögifter i Stockholms vatten. Exploateringsnämnden ska bistå nämnderna avseende lokaliseringsfrågor	2018-01-01	2018-12-31
  Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska utöka arbetet med att undersöka vilka källor som lokalt orsakar spridning av mikroplaster och i samarbete med berörda nämnder ta fram en handlingsplan med prioriterade åtgärdsförslag för att minska spridningen av mikroplaster	2018-01-01	2018-12-31

Nämndmål:

2.5.1 Tillsynen ska medverka till att exponeringen för farliga kemikalier minskar

 Uppfylls helt

Analys

Inom ramen för det s.k. storstadssamarbetet genomförs tillsynsaktiviteter kring kemiska produkter och miljögifter i varor. Tillsynsbesök och varuinköp inom årets tillsynsprojekt med temat fluorerade ämnen (skidvallor, golvmattor m.m. respektive kosmetiska produkter) har genomförts.

Tillsynsaktiviteter, främst krav på och kontroll av sanering, i syfte att minska risken för exponering av PCB och kvicksilver bedrivs kontinuerligt. Under året har 22 ärenden avseende sanering av PCB hanterats samtidigt som några ärenden i syfte att klarlägga PCB-status pågår. 14 ärenden avseende kvicksilversanering hos tandvårdskliniker har hanterats.

I den riktade tillsynen mot skolor och förskolor har miljöförvaltningen under året arbetat systematiskt med information och att följa upp verksamheternas arbete med att minska barns exponering för farliga kemikalier.

De kosmetiska produkter som saluförs är rätt märkta och innehåller inte förbjudna ämnen.

Aktiviteter:

- Tillsyn på herrkosmetika hos ca 17 frisörer/barberare. Ej utförd, istället har 17 inspektioner utförts i 17 butiker (apotek, livsmedelsbutiker och större kedjor) med kontroll avseende innehåll och märkning av de försålda produkterna samt förekomst av högfluorerade ämnen och mikroplaster i produkterna.
- Under hösten påbörja ett tillsynsprojekt på frisörverksamheter, projektet fortsätter år 2019. Utförd.
- Tillsyn över märkning av kemiska produkter och kemikalieinnehåll i varor. Utförd.
- Via tillsynens resultat driva frågor om substitution i enlighet med bestämmelserna i 2 kap miljöbalken. Utförd.

Nämndmål

2.5.2 Aktivt bidra till genomförande av Stockholm stads kemikalieplan 2014 – 2019

 Uppfylls helt

Analys

Kemikaliecentrum som är placerat på avdelningen för miljöanalys ger stadens verksamheter stöd i de åtgärder de ska genomföra enligt Stockholms stads kemikalieplan 2014-19. Dessutom genomför Kemikaliecentrum kommunikationsaktiviteter gentemot invånare, näringsliv och stadens anställda.

Innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor och tjänster ska minska (MP delmål 5.2)

Stöd avseende kemikalier i upphandlade och inköpta varor har getts inom flera olika områden, se 4.8.1 *Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska ge stöd och råd till andra verksamheter i staden för att skapa ökad hållbarhet vid upphandlingar* nedan.

Aktiviteter

- Ge stadens verksamheter stöd i hela inköpsprocessen. Utförd.
- Projekt kring städning och städkemikalier i stadens lokaler. Utförd.
- Medverka i Upphandlingsmyndighetens forum och expertgrupper för kriterieutveckling. Utförd.
- Aktivt delta i nätverket miljö och hälsa i upphandling. Utförd.

Användningen av bygg- och anläggningsvaror som innehåller miljö- och hälsofarliga ämnen ska minska (MP delmål 5.3)

Flera utvecklingsprojekt har genomförts i samarbete med Byggvarubedömningen för att göra

Byggvarubedömningen som verktyg ännu mer användbart för att välja och dokumentera val av byggmaterial. Kemikaliecentrum är också aktivt i utvecklingen av kriterier för Basta, det andra stora systemet för materialval.

En rekommendation avseende konstgräs, platsgjuten gummi och gummigranulat har tagits fram och varit på remiss. Kommentarererna håller på att bearbetas så att en färdig rekommendation ska kunna vara klar i början på 2019.

Aktiviteter

- Medverka i kriterieutvecklingen i Byggvarubedömningen och BASTA. Utförd.
- Bistå exploateringsnämnden i att utveckla stadens kravställning på byggande avseende kemikalier i bygg- och anläggningsmaterial. Utförd.
- Verka för att Byggvarubedömningen används i stadens verksamheter. Utförd.
- Kartlägga förekomst av relevanta vattendirektivsämnen i byggmaterial. Utförd.
- Vägleda anläggande förvaltningar och bolag i kravställning vad gäller material baserade på gummigranulat. Utförd.

Stadens användning av kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen ska minska. (MP delmål 5.4)

Kemikaliehanteringssystemet Chemsoft, som hanterar registrering av kemiska produkter, har implementerats i staden. Kemikaliecentrum har under året fortsatt att ge utbildningar och implementeringsstöd till förvaltningar och bolag. Utrullningen av systemet har varit framgångsrik och de flesta förvaltningar och bolag använder systemet.

Aktivitet

- Stödja användandet av Chemsoft för säker hantering och substitution av kemiska produkter i stadens verksamheter. Utförd.

Spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen från hushåll, handel, byggande och andra aktörer ska minska (MP delmål 5.1)

Genom kommunikationsinsatser riktade till såväl näringsliv som konsumenter arbetar Kemikaliecentrum med att uppmuntra andra aktörer att bidra till arbetet för ett giftfritt Stockholm. Under början av 2018 avslutades kampanjen Kemikaliesmart hem där fem stockholmsprofiler fick råd om kemikalier i hemmet och damm från deras bostäder analyserades. En utställning och filmer med de medverkande personerna har visats i Tekniska nämndhusets entré och runt om i staden. Seminarserierna Forum för kemikaliesmart byggande respektive handel har fortsatt med flera välbesökta seminarier.

Projektet kemikaliesmart frisör som genomfördes i samarbete med tillsynen avslutades under året.

Aktiviteter

- Kommunera med bygg- och fastighetsbranschen. Utförd.

- Kommunera med handeln. Utförd.
- Kommunera med konsumenter. Utförd.
- Kommunera med frisörbranschen. Utförd.

Förekomsten av hälsofarliga kemikalier i förskolemiljön ska minska (MP delmål 5.5)

Kemikaliecentrums stöd till stadsdelarnas och fristående huvudmäns arbete med kemikaliesmart förskola har fortsatt. Utbildningar har getts och vid ett tillfälle en fördjupande workshop om inköp.

Ett nära samarbete med SISAB har bland annat resulterat i att Kemikaliecentrum har gett stöd i SISABs pågående inventering av PVC-golv. Pilotprojektet i Hägersten-Liljeholmen fortskrider. Damm- och luftprover har tagits i en ombyggd förskola där kemikaliesmarta material har använts.

Aktiviteter

- Stödja förskoletillsynen med avseende på kemikaliefrågor. Utförd.
- Dialog med förskolechefer och -personal. Utförd.
- Stödja SISABs arbete för en giftfri förskolemiljö. Utförd.
- Pilotsatsning på kemikaliesmarta förskolebyggnader tillsammans med SISAB och Hägersten/Liljeholmens sdf. Utförd.
- Anpassa delar av materialet om kemikaliesmart förskola till skola och fritidshem. Ej utförd, skjuts till 2019.

Barns exponering för farliga ämnen ska minska

I en uppföljande studie till den stora dammundersökning på 100 förskolor som genomfördes 2015-16 har nya prover tagits på 20 av de då undersökta förskolorna, där en stor del av åtgärderna i Vägledning för kemikaliesmart förskola har genomförts. Resultaten visar på lägre halter av skadliga ämnen i dammet jämfört med innan åtgärderna gjordes.

Aktiviteter

- Genomföra och utveckla hälsorelaterad miljögiftsövervakning inriktad på barns exponering. Utförd.
- Inleda pilotstudie om barns exponering. Delvis utförd. Inget samlat projekt men många delar i arbetet har detta fokus.

Informera om kemikalieplanen och stödja dess implementering

Det vetenskapliga rådet fortsätter att träffas och ger värdefulla synpunkter till arbetet med kemikalieplanen. De deltagande forskarna och myndighetsrepresentanterna visar stort intresse.

Arbetet med att ta fram en ny kemikalieplan har påbörjats med dels en intervju- och enkätstudie bland berörda nyckelpersoner, dels en beräkning av miljönyttan med åtgärder som genomförts. Arbets- och referensgrupper har bildats för framtagandet och en gemensam workshop hölls i november.

I maj hölls en heldagskurs om kemikalierisker och –regler för miljöförvaltningens personal med inbjudna föreläsare.

Aktiviteter

- Upprätthålla kontakt med ledande forskare i ett vetenskapligt råd. Utförd.
- Informera om kemikalieplanen och Kemikaliecentrum. Utförd.
- Uppföljning av miljöprogrammet i samarbete med övriga berörda genomförande- och uppföljningsansvariga nämnder och styrelser. Utförd.
- Stöd till tillsyn. Utförd.
- Teckna ramavtal med konsult för utredningsstöd och analyser. Utförd.
- Påbörja arbetet med att utveckla en ny kemikalieplan. Utförd.

Leda och delta i projektet NonHazCity

En hel del av arbetet med kemikalieplanen sker inom ramen för NonHazCity, ett EU-projekt där 17 partners är aktiva i 10 städer kring Östersjön och genomför liknande aktiviteter och tar fram egna kemikalieplaner. Stockholms stad är Lead partner. Projektet avslutades under 2019 med en avslutskonferens i Riga den 29-31 januari.

Inom ramen för projektet har Stockholm bland annat analyserat material och varor som används i stadens förskolor. Resultaten visar att gamla leksaker, vilmadrasser och andra varor ofta innehåller för höga halter av ämnen som idag bedöms skadliga och är reglerade, medan halterna i nya varor och material sällan överskrider gränsvärden för begränsade ämnen. För att få en bättre bild av betydelsen av olika källor till skadliga ämnen som hittas i avlopps- och dagvattnet har även substansflödesanalyser utförts.

Under 2018 har ett flertal rapporter blivit klara; om analyserna av förskolematerial, källkartläggningen, analyser av miljögifter i damm som provtagits hemma hos fem Stockholmsprofiler, sammanställning av genomförda aktiviteter riktade till kommunernas egna verksamheter och om huruvida aktiviteterna lett till minskade utsläpp, samt om möjligheter och hinder för att minska skadliga ämnen i företagets verksamheter.

Aktiviteter

- Projektledning och administration. Utförd.
- Spårning av källor till miljöfarliga ämnen och prioritering av åtgärder. Utförd.
- Minskning av förekomst av farliga ämnen på kommunal nivå. Utförd.
- Åtgärder för att minska spridningen av farliga ämnen från små och medelstora företag. Utförd.
- Kampanj för att minska utsläppen från privathushåll. Utförd.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund

◆ Uppfylls delvis

Analys

Förvaltningen bedriver tillsyn inom flera olika områden för att verka för en sund inomhusmiljö när det gäller problem med bl.a. buller, ventilation och fukt och mögel. Tillsynen syftar till att vara såväl förebyggande som korrigerande. Riktad tillsyn på skolor och förskolor bedrivs kontinuerligt på alla verksamheter i staden. Förvaltningen arbetar även för att samtliga flerbostadsfastigheter, skolor och förskolor ska vara radonmätta och innehålla riktvärdet 200 Bq/m³ luft. Riktad tillsyn mot bostäder i flerbostadshus belägna i socioekonomiskt utsatta stadsdelar bedrivs i syfte att undanröja risker för människors hälsa i inomhusmiljön. Förvaltningen kontrollerar även inomhusmiljön i migrationsboenden, äldreboenden, vandrarhem m.m. I de sistnämnda verksamheterna sker tillsynen inte årligen utan dessa anläggningar besöks med viss regelbundenhet i projektform olika år. Förvaltningen handlägger normalt årligen ca 600 klagomål på störningar i inomhusmiljön. Under 2018 har dock 758 klagomålsärenden initierats.

Nämndmål

2.6.1 Tillsynen ska säkerställa att inomhusmiljön i flerbostadsfastigheter, skolor och förskolor inte ska medföra olägenhet för människors hälsa

● Uppfylls helt

Analys

Tillsyn skolor och förskolor

Förvaltningen har genomfört den riktade tillsynen enligt plan, vilket bl.a. innefattar en fortsättning av projekt buller som innebär kontroll av att buller från fasta installationer (fläktar, kyl och frys mm) inte överskrider Folkhälsomyndighetens riktvärden för buller inomhus. Den ordinarie riktade tillsynen har innefattat bl.a. kontroll av bullernivåer, ventilation och hygienrutiner. Förvaltningen har under året utfört ett särskilt projekt som syftar till att kontrollera rökning på skolgårdar. På grund av personalbortfall har tiden för arbete med uppföljningsärenden justerats ned.

Riktad bostadstillsyn

Miljöförvaltningen bedriver riktad bostadstillsyn i socioekonomiskt utsatta stadsdelar. Syftet är att kunna upptäcka övergripande brister och undanröja eventuella olägenheter på ett bredare och mer strukturerat sätt än vad som är möjligt vid handläggning av enskilda klagomål. Målsättningen med tillsynsmetoden är att bidra till mer hållbara bostadsområden med särskilt fokus på socioekonomiskt utsatta områden. Under 2018 har urvalet av fastighetsägare för bostadstillsynen baserats på att de har fastigheter som ligger inom stadsdelarna Skärholmen och Rinkeby-Kista.

Varje enskilt ärende omfattar en flerbostadsfastighet. Under året har 22 ärenden nya påbörjats och 20 inspektioner (1 inspektion per fastighet) har utförts varvid ett flertal lägenheter har granskats vid respektive inspektion. Av dessa har tre ärenden avslutats under året. I övriga under året startade ärenden och de som startades under 2016-2017, pågår fortsatt handläggning. Anmärkningarna som följs upp i de pågående ärendena berör främst ventilation, fukt, inomhustemperatur och brister i funktion för felanmälan. Sammantaget finns fyrtio pågående tillsynsärenden inom den riktade bostadstillsynen. Majoriteten av de under 2018 påbörjade tillsynsärendena kommer att kräva fortsatt handläggning under året eftersom konstaterade brister måste följas upp.

Handläggning av klagomål på störningar i bostäder

Antalet inkommande ärenden har fortsatt att öka under året. Fram till den 30 november 2018 hade 758 ärenden initierats vilket är en mycket kraftig ökning jämfört med förra året (629 st). Det är en ökad inströmning av ärenden för andra året i rad. Den stora ökningen i år jämfört med tidigare år beror bl.a. på väderförhållanden med en kall vinter och en varm sommar. Utöver temperaturklagomål märks en tydlig ökning i antalet bullerrelaterade klagomål samt klagomål på lukter, troligtvis som en följd av den varma sommaren som föranledde att boende hade sina fönster öppna i stor utsträckning. Men det märks även en generell ökad benägenhet att klaga på inomhusmiljön, som gör att den ökade ärendeinströmningen tros bli stadigvarande. I samband med avslut av ett klagomålsärende markeras i ärendehanteringssystemet om det vidtagits någon form av förbättrande åtgärd i bostaden under ärendets gång, i statistiken kallad miljönytta. Andelen avgjorda ärenden med sådan markering uppgick under året till ca 69 procent.

Miljöprogrammets delmål: 6.3 ”Bullernivåerna inomhus ska minska”

Miljöförvaltningen har under året bedrivit fortsatt riktad tillsyn med avseende på buller från fasta installationer på förskolor i Projekt buller, i år i stadsdelarna Östermalm, Hägersten-Liljeholmen och Älvsjö. Utfallet efter samtliga inspektioner blev att 72 procent av förskolorna i de tre utvalda stadsdelarna kommer att följas upp av förvaltningen så att verksamheterna klarar gällande riktvärde (30 dBA) inomhus. Hittills har fem procent av dessa verksamheter åtgärdats genom uppföljning. Under året har förvaltningen fortsatt följa upp de verksamheter där ljudnivåer över 33 dBA uppmättes i Projekt buller från 2017 som återstår att åtgärda. Hittills har ca 55 procent av dessa åtgärdats.

Miljöförvaltningen handlägger även klagomål på bullerstörningar i bostäder. Under året har ca 230 ärenden rörande bullerstörningar handlagts. Vanligt förekommande bullerstörningar i bostäder är fläktbuller och buller från restaurang- och nattklubsverksamhet. Ärendena kan avslutas när gällande riktvärden innehålls eller, om de fortfarande överskrids, det inte bedöms rimligt att ställa ytterligare krav på åtgärder med hänsyn till kostnaden jämfört med nyttan av åtgärderna.

Aktiviteter

Under 2018 prioriteras följande särskilt:

- Följa upp de brister som konstaterades i samband med 2017 års bullerprojekt på förskolor. Utförd.
- Fortsätta utveckla den riktade tillsynen i socioekonomiskt utsatta områden. Utförd.
- Information till verksamhetsutövare och fastighetsägare. Utförd.

Alla flerbostadsfastigheter, skolor och förskolor i staden ska vara kontrollerade avseende radon och ha radonvärden under riktvärdet 200 Bq /m³ luft.

Aktiviteter

- I samråd med de kommunala bostadsbolagen tillse att de återstående kommunala flerbostadsbyggnaderna radonmätts i enlighet med årsmålet. Utförd, men årsmålet nås ej.
- Uppmana fastighetsägare, skolor och förskolor att mäta. Utförd.
- Ställa krav på att mäta om mätning inte utförs. Utförd.
- Tillse att åtgärder vidtas om en byggnad har för höga radonhalter. Utförd.

Radonhalterna inomhus ska understiga 200 Bq/m³ luft i stadens flerbostadsfastigheter och lokaler för arbetsplatser och undervisning.

När det gäller mätning av radon tillkommer succesivt nya flerbostadsfastigheter som ännu inte radonmätts, vilket påverkar möjligheten att nå årsmålen och KF:s slutliga mål om 100 % mätta flerbostadsfastigheter år 2020. Samma sak gäller mätning av radon i skolor och förskolor. Det läggs ner verksamheter som är radonmätta och tillkommer nya som inte är radonmätta.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinn or/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Andel flerbostadsfastigheter i de kommunala bostadsbolagen som har kontrollerats avseende radon och har radonvärden under riktvärdet 200 Bq/m ³ luft.	84 %			86	90	90 %		2018
Analys								
Det tillkommer successivt nya flerbostadsfastigheter som ännu inte radonmätts vilket påverkar möjligheten att nå årsmålet.								
 Andel flerbostadsfastigheter i	73 %			69	80	80 %		2018

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
staden (totalt) som är kontrollerade avseende radon och har radonvärden under riktvärdet 200 Bq/m3 luft i %.								
Analys Det tillkommer successivt nya flerbostadsfastigheter som ännu inte radonmätts vilket påverkar möjligheten att nå årsmålet.								
	Andel förskolor och skolor som har kontrollerats avseende radon och har radonvärden under 200 Bq/m3 luft.	88 %		87		90 %		2018
Analys Det tillkommer successivt nya verksamheter som ännu inte radonmätts och samtidigt läggs radonmätta verksamheter ned vilket påverkar möjligheten att nå årsmålet.								

	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
	Respons på klagomål lämnas och kontakt med utpekad störningskälla tas inom två veckor.	95,8 %		95 %	95 %		Tertial

KF:s inriktningsmål:

3. Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har under flera år haft en hög prioritering av effektivitet och översyn av kostnader och intäkter, för att få mycket verksamhet ut av sina resurser. Lösningar söks därför som bidrar till ökad kostnadseffektivitet. Nämnden har också betydelse för stadens totala ekonomi i stort, särskilt genom stödet till stadens energieffektivisering.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.1 Stockholm är en världsledande kunskapsregion

 Uppfylls helt

Förvaltningen har genomfört flera insatser för att påverka arbetet med EU direktiv bl.a. gällande vattenkvalitet och energi (vinterpaketet). Förvaltningen driver dessutom flera internationella projekt bl.a. GrowSmarter där internationella erfarenheter bearbetas och resultat om hur EU-direktiven kan justeras för att bättre underlätta för staden framhålls.

KTHs Vattencentrum för innovation och forskning

Förvaltningen håller kontinuerlig kontakt med det vattencentrum som bildats på KTH.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Antal tillhandahållna praktikplatser för högskolestuderande samt platser för verksamhetsförlagd utbildning	8	3	5	2	tas fram av nämnden	VB 2018

Nämndmål:

3.1.1 MHN ska samarbeta och utbyta erfarenheter med andra städer och aktörer i Europa för att påverka EU-regelverket samt driva åtgärdsarbete och utveckling framåt.

 Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen samarbetar med andra städer i olika EU-projekt samt agerar genom olika nätverk för att minska klimatpåverkan och nå en högre energieffektivitet.

Under 2018 har förvaltningen arbetat tätt tillsammans med Eurocities och stadsledningskontoret (SLK) i EU-frågor som påverkar kommunerna. Det huvudsakliga arbetet har gällt revideringen av Clean Vehicles Directive, som bestämmer vilka fordon offentliga aktörer får upphandla. EU har haft svårt att förstå och acceptera den svenska analysen att enbart elfordon inte är tillräckligt för att städer ska kunna bli fossilfria, och att Sveriges kommuner har en högre ambitionsnivå än 30 procent CO₂-minskning. Den svenska modellen med en hög andel upphandlade transporttjänster (istället för att städer och landsting själva äger fordonen) innebär också särskilda problem som EU-lagstiftningen har svårt att hantera.

Tillsammans och var för sig har Stockholm, SKL (Sveriges kommuner och landsting), Östergötlands region och Eurocities mött parlamentets rapportörer vid ett flertal tillfällen, deltagit i seminarier och haft tät kontakt med regeringskansliet som arbetat med samma fråga i Europeiska rådet.

Under året har också en Kommissionsarbetsgrupp bildats med syfte att ge riktlinjer och eventuellt även harmonisera kommande utformningar av städernas miljözoner.

Miljöförvaltningen har anmält intresse för samarbete med Eurocities, Polis, London samt intresseorganisationen Transport & Environment för att framöver ge information, underlag och synpunkter till kommissionsarbetsgruppen. Miljöförvaltningen har också lämnat synpunkter till SLK på ett flertal remisser från EU-kommissionen.

Förvaltningen har genomfört två interna EU-kurser för EU-projektledare i Tekniska Nämndhuset där även stadsledningskontorets internationella avdelning medverkat.

Hjälpa staden genomföra sina miljömål genom att påverka Europeisk lagstiftning och i samarbete med andra städer och nätverk.

Aktiviteter

- Delta i EU- projektet, Smart Impact med syfte att underlätta för förvaltningarna för Stockholms del, att samarbeta och hitta lösningar på gemensamma utmaningar. Projektet pågår fram till maj 2018 och avser visa hur resultat från framgångsrika projekt kan införlivas i den ordinarie linjeverksamheten. Utförd.
- Fram till projektets avslut i maj 2018 driva och utveckla de tekniska förvaltningarnas FoI-nätverk. Utförd.
- Sprida kunskaps om stadens smarta lösningar på europeisk konferens. Utförd.
- Färdigställa och påbörja implementering av handlingsplan. Utförd.
- Öka förståelsen i Europa för biobränslen som en viktig del i omställningen till fossilbränslefrihet. Detta ska ske genom att strategiska kontakter tas i Europa för att på så vis undvika att besvärliga restriktioner införs mot biobränslen. Utförd.

Genomföra europeiska projekt för att underlätta arbetet lokalt

Miljöförvaltningen leder GrowSmarter projektet i Stockholm och Europa. Projektet innebär att 12 smarta lösningar på energieffektivisering i bebyggelsen, mobilitet och infrastruktur. I EU-projektet Eccentric testas och utvärderas olika mobilitetslösningar så som laddgator, testflottor för lastcyklar och skåpbilar, nattleveranser, mjuka material vid omledning av cykeltrafik, smart p-övervakning, informationskampanjer mm.

Miljöförvaltningen har deltagit i två olika ansökningar under året som tyvärr fått avslag. Det första, till Interreg Baltic Sea Region för att sprida erfarenheter inom biogasområdet och det andra till CNCA (Climate Neutral City Alliance) om gröna p-tal och mobilitetshubar.

Aktiviteter

- Undersöka förutsättningar för att söka medel för att samarbeta med andra städer eller organisationer i syfte att minska spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen i staden. Ej utförd. Efter att projektet NonHazCity avslutats finns behov av att söka nya samarbeten
- Tillsammans med övriga nordiska huvudstäder återuppta utbytet inom Nordens större städer. Dialog har förts men inga konkreta planer finns i nuläget.

Utveckla förvaltningens internationella miljöarbete genom att bevaka, påverka och aktivt driva stadens intressen i organisationer, nätverk och projekt.

Miljöförvaltningen deltar i nätverken Eurocities, CNCA, ICLEI och C40 och tar därigenom tillvara erfarenheter från andra städers åtgärdsarbete.

Aktiviteter

- Bevaka EU-initiativ och påverka EU-regelverket inom nämndens verksamhetsområde. Utförd.

- Delta i Stadens interna internationella nätverk. Utförd.
- Lyfta och driva stadens och nämndens intressen i Eurocitiesnätverket. Utförd.
- Bidra med fackkunskap när staden uppvaktar staten och EU t.ex. om behoven av minskad användning av miljö- och hälsoskadliga kemikalier samt frågor som rör biodrivmedel, elektrifiering av fordonsflottan och andra miljöfordonsfrågor. Utförd.
- Ingå i C40 som är ett nätverk av världens största städer som arbetar för att minska växthusgasutsläppen. Utförd.
- Ingå i ICLEI (Cities of sustainability). Utförd.
- Ingå i Compact of Mayors, som är ett nätverk av städer som har förbundit sig att gå mycket långt i sina klimatambitioner. Utförd.
- Delta i kärngruppen för Urban Water Agenda 2030. Utförd.
- Delta i EU:s vattenkonferens i Wien i september 2018. Utförd.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad

● Uppfylls helt

Miljö- och hälsoskyddsnämnden kan bidra till ett bra företagsklimat genom att fungera bra som myndighet. En väl fungerande tillsyn med tydlig information om gällande regler (lagar, förordningar och föreskrifter) som tillämpas lika för alla, hög kompetens och en bra serviceinställning underlättar för företagen. Nämndens verksamhet, och då i synnerhet tillsynen, är i hög grad riktad ut mot stadens företag. Nämnden har en hög prioritering av service och det professionella utförandet på tillsynen, vilket bland annat visar sig i punktlighetsmålen som i allmänhet uppfylls väl. Förvaltningen har också haft generellt höga NKI-värden även om värdena de senaste åren sjunkit något.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Företagens nöjdhet med bemötandet Analys: Förvaltningens resultat har sjunkit något de senaste åren men ligger fortfarande på en hög nivå där resultat över 70 räknas som goda. Resultatet avser 2017. "Periodens utfall VB 2017" avser år 2016 på grund av eftersläpning i statistiken.	80			79	85	77	2018

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Näringslivets nöjdhets vid kontakter med staden som myndighet Analys: Indikatorn avser företagets svar på frågan "Hur nöjd var du med hanteringen av ditt ärende i sin helhet?" Sammantaget för livsmedels- och miljöbalkstillsyn. Resultatet avser 2017. "Periodens utfall VB 2017" avser år 2016 på grund av eftersläpning i statistiken.	74			76	80	70	2018

Nämndmål:

3.2.1 Förvaltningen ger en god service och bedriver tillsyn med hög professionalitet mot företag och andra verksamhetsutövare i staden

 Uppfylls helt

Analys

Miljö- och hälsoskyddsnämndens strävar efter att ge bra service till företagen och att utföra en bra tillsyn. Punktlighetsmålen visar genomgående en bra uppfyllelse. Informationsträffar har genomförts för bl.a. Fastighetsägarna, entreprenörer som projekterar värmepumpsanläggningar, Bygg- och fastighetsbranschen om tillsyn av köldmedieanläggningar.

Aktiviteter

- Informationsträffar för verksamhetsutövare. Utförd.
- Årliga tillsynsrapporter som underlag för uppföljning och planering. Utförd.
- Utbildning i klarspråk för alla nya medarbetare. Utförd
- Framtagande av en kommunikationsplan för Livsmedelskontrollen för att förbättra Livsmedelskontrollens strategiska kommunikation med syfte att förenkla för verksamhetsutövarna att göra rätt, men även för att nå ut till allmänheten med information om livsmedelskontrollens resultat. Utförd.
- Implementera en gemensam mall för en tydligare kontrollrapport för Livsmedelskontrollen, framtagen i Storstadssamverkan tillsammans med Livsmedelsverket. Utförd.

Indikator	Periodens utfall	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
-----------	------------------	--------	-------------	--------------

Indikator	Periodens utfall	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
 Behandla anmälningar enligt miljöbalken inom sex veckor.	95,1 %	90 %		VB 2018
 Företagen uppfattar inspektörerna som professionella. Analys: Förvaltningens resultat har de senaste åren sjunkit något från en mycket hög nivå. Ett resultat över 70 räknas dock fortfarande som ett gott resultat. Resultatet avser 2017.	73	NKI=80		VB 2018
 Miljörapporter besvaras senast 30 juni.	95,1 %	95 %		VB 2018
 Handlägga inkomna anmälningar om registrering av livsmedelsanläggning inom 14 dagar.	94,6 %	90 %		VB 2018
 Handläggning av värmepumpansökningar ska påbörjas senast efter 5 arbetsdagar.	100 %	95 %		VB 2018

Nämndmål:

3.2.2 Utföra tillsyn motsvarande avgiften.

 Uppfylls helt

Analys

För tillsynens avgifter gäller den grundläggande principen att tid för vilken verksamhetsutövarna har betalat, ska återgäldas med tillsynstid. Detta är ett fundament för en legitim kommunal tillsyn. Varje tillsynsobjekt besöks dock inte årligen utan för många objekt sker tillsynen med något eller några års mellanrum. Nämnden följer upp detta på objektsnivå och per tillsynsområde. Detta är också en utgångspunkt i den årliga taxeöversynen.

Jämförelse av planerad tillsyn med utförd tillsyn

Inom miljöbalkstillsynen har i stort sett alla planerade tillsynstimmar utförts, med den omslutningsförändring som genomfördes i samband med tertialrapport 2 där tillsynstiden inom riktad bostadstillsyn och fastighetsägartillsyn minskades med 884 timmar på grund av personalomsättning. Inspektioner utförs inte inom alla tillsynsområden; en stor del av miljöbalkstillsynen utgörs av granskning av inlämnad utredning, såsom miljörapporter och underökningar utförda av konsulter som anlitas av verksamhetsutövarna. Inom livsmedelskontrollen har 9 174 kontroller av de 9 750 planerade kontrollerna utförts. Ett fåtal kontroller har inte kunnat genomföras, det handlar bland annat om verksamheter som har varit svåra att få kontakt med eller verksamheter som inte bedrivit någon verksamhet under året samt även ett mindre antal verksamheter (totalt 110 verksamheter) där tillsynsbesök inte hanns med under året. De kontroller som inte hanns med under 2018 kommer att utföras i början av 2019.

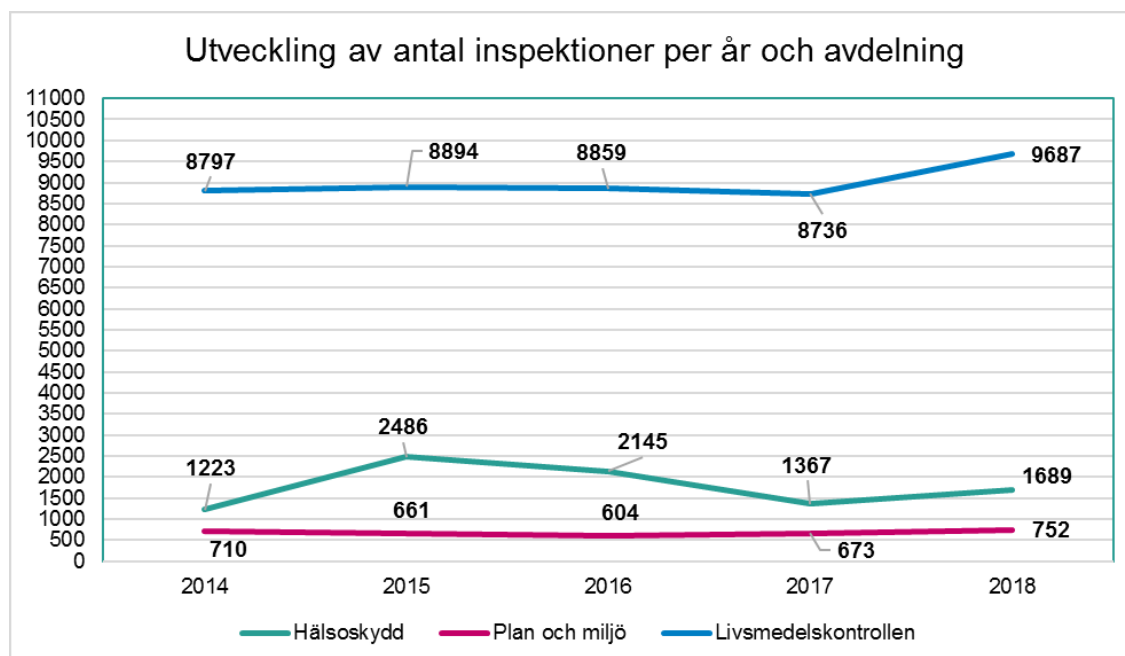
Detaljerad redovisning av utförd tid för miljöbalken respektive livsmedelskontrollen redovisas i bilaga 3 respektive 4.

Statistik över inspektioner

Nedan presenteras antalet inspektioner per avdelning under 2018.

År	Månad	Insp LIVS	Insp HS	Insp PoM	Totalt
2018	1	743	44	16	803
2018	2	876	144	58	1078
2018	3	835	176	59	1070
2018	4	866	194	36	1096
2018	5	945	127	72	1144
2018	6	691	149	33	873
2018	7	513	97	13	623
2018	8	610	73	21	704
2018	9	854	167	68	1089
2018	10	995	376	78	1449
2018	11	1304	94	245	1643
2018	12	455	48	53	556
	Totalt	9687	1689	752	12128
	Snitt månad	807	141	63	1011

Sett över åren ligger antalet inspektioner tämligen konstant även om avvikelser mellan åren går att utläsa.

Skälet till livsmedelskontrollens ökning av antalet inspektioner 2018 jämfört med 2017 beror delvis på effektiviseringar men främst på en mer jämn bemanning över året. Hälsoskydds

toppar i antalet inspektioner 2015 och 2016 beror på att avdelningen dessa år gjorde en extra satsning inom fastighetsägartillsynen.

Aktiviteter

- Översyn av taxor med fast årsavgift. Utförd.
- Tillämpa system för uppföljning av utförd tillsynstid motsvarar betalade avgifter med särskild prioritering av verksamhetsutövare med fasta årsavgifter. Utförd.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva

 Uppfylls helt

Analys

Nämnden har en högt specialiserad verksamhet vilket tillsammans med en begränsad tillgång till handledningstid påverkar förvaltningens möjligheter att erbjuda sommarjobb och praktikplatser. Förvaltningen har inte haft någon aspirant från Jobbtorg Stockholm eller tillhandahållit platser för Stockholmsjobb. Däremot har förvaltningen under 2018 haft tolv feriearbetande ungdomar och åtta högskolepraktikanter samt en examensarbetare.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
  Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	0			2 st	1 st	500 st	VB 2018
  Antal tillhandahållna platser för feriejobb	12			13 st	13 st	9000 st	VB 2018
  Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	0			0 st	2 st	1000 st	VB 2018
  Antal ungdomar som fått feriejobb i stadens regi	12	4	8	13 st	12 st	9000 st	VB 2018

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar

 Uppfylls helt

Analys

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har efter 2006-års kraftiga minskning av nettobudgeten nu ett effektiviseringsarbete i form av fortlöpande vardagsrationaliseringar. Administrativa

rutiner förenklas och nya lösningar övervägs ständigt för att dra ner kostnaden samtidigt som lika mycket eller mer arbete utförs inom nämndens uppdrag. Frågor om kostnaderna för att bedriva verksamheten är ständigt aktuella eftersom detta har samband med de totala prioriteringarna och möjligheten att bedriva verksamheten. Köp av tjänster övervägs när det är effektivt. Nämnden är uppmärksam på när det går att finansiera projekt och verksamheter genom externa bidrag vilket möjliggjort mycket av utvecklingsinsatserna. Nämnden följer sin ekonomi noggrant och vidtar nödvändiga åtgärder vid behov.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden redovisar ett överskott om 0,9 mnkr. Nettoutfallet uppgick till 115,0 mnkr jämfört med budget på 115,9 mnkr. Ej förbrukade medel för insatser inom framtagande av lokala åtgärdsprogram uppgick till 0,4 mnkr eftersom beslutet om T2 budgetjustering om 1,0 mnkr togs så sent som i december. Man kan därför säga att överskottet i den ordinarie verksamheten uppgick till 0,5 mnkr.

Förvaltningen har förbättrat prognossäkerheten jämfört med föregående år och den ligger nu under 1%-avvikelse jämfört med tertialrapport 2, som är KFs mål för indikatorn. Förvaltningen kan fortfarande ha svårt att förutse leverans från konsulter som anlitas i projekt och uppdrag i programverksamheter samt timdebiteringen inom hälsoskydd. Därför finns vissa avvikelser om jämförelse görs per avdelning/verksamhet.

Överskottet visar också att nämnden har en hög prioritering av budgethållning.

Genomförandet av riktlinjer för EU-policyarbete

Miljö- och hälsoskyddsnämnden fastställde nämndens riktlinjer för EU-policyarbete vid nämndens sammanträde den 12 december 2017. Riktlinjerna pekar ut ett antal fokusområden för nämndens påverkansinsatser, däribland luftkvalitet, vattenkvalitet, biologisk mångfald, miljöbilar och bränslen samt klimatförändringar – utsläppsminskning och anpassning. Förvaltningen driver nämndens och stadens intressen genom ett aktivt påverkansarbete inom ett antal europeiska nätverk, inte minst genom Eurocities miljöforum där förvaltningen också finns representerad i flera av arbetsgrupperna. Under 2018 har förvaltningen bland annat arbetat mycket med revideringen av Clean Vehicles Directive, som avgör vilka fordon offentliga aktörer får upphandla. Förvaltningen har också lämnat synpunkter vid ett flertal av EU-kommissionens öppna konsultationer inom olika områden.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	99,2 %			97,6 %	100 %	100 %	VB 2018
  Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	99,2 %			97,6 %	100 %	100 %	VB 2018
  Nämndens prognossäkerhet T2	-1 %			2 %	+/- 1 %	+/- 1 %	2018

Nämndmål:

3.5.1 Effektivisera och höja kvaliteten på förvaltningens interna processer

● Uppfylls helt

Analys

Miljöförvaltningen arbetar systematisk med att effektivisera förvaltningens interna processer. Arbetet med förberedelserna inför bytet av verksamhetssystemet Ecos har fortsatt under året, med bl. a. registervård och kvalitetssäkring av förvaltningens processer. Liksom tidigare år har ett omfattande utbildningsprogram genomförts för att höja kunskapsnivån hos alla på förvaltningen som är inblandade i de administrativa processerna. Bland annat har ett stort antal kurser i Ecos, utbildningar juridik samt kurser i klarspråk för handläggare och chefer anordnats.

Aktiviteter

- Utveckla e-utbildningar inom relevanta områden. Utförd.
- Vidta nödvändiga förberedelser inför övergång till Ecos 2 enligt införandeprojektets projektplan. Utförd.

Bibehålla en hög intäktsfinansieringsgrad

Nämnden redovisar självfinansieringsgrad för 2018 i nivå med budget, dvs. 75 %. Självfinansieringsgraden har ökat något jämfört med T2 prognosen som låg på 73 %. Ökningen beror framförallt på höga tillsynsintäkter trots lägre personalkostnader samt hög debiteringsgrad i många avslutade ärenden under november-december. De ökade intäkterna trots personalbortfallet beror till stor del på effekter av effektiviseringsarbete som pågått under flera år som bl.a. resulterat i ökad debiteringsgrad inom handläggning av olägenheter, riktad bostadstillsyn, tillsyn skola/förskola med flera områden.

Mellan åren 2006 - 2018 som helhet har det skett en kraftig ökning, inom miljöbalken från 40 procent till 68 procent och inom livsmedelstillsynen från 47 procent till 83 procent.

Självfinansieringsgrad inkl. OH för 2018

	VP 2018	T2 2018	VB 2018
Miljöbalkstillsyn (MB)			
<i>Självfin.grad Hälsoskydd</i>	68%	63%	69%
<i>Självfin.grad Plan och Miljö</i>	68%	68%	66%
Självfinansieringsgrad MB	68%	65%	68%
Livsmedelskontroll			
Självfinansieringsgrad livsmedelskontroll	84%	84%	83%
MHN tillsyn			
	75%	73%	75%

Avdelningen Hälsoskydd fortsatte med effektivisering av handläggning av bostadsklagomål/allmänna missförhållanden som resulterade i högre intäkter inom timdebitering och därmed högre självfinansieringsgrad än prognostiserat trots vikande antal inkomna tillståndsansökningar för värmepumpar. Dessutom har det inom tillsynen avseende kontroll av köldmedieaggregat tillkommit fler rapporteringspliktiga verksamheter, vilket resulterat i högre intäkter än budgeterat.

För avdelningen Plan och Miljö har högre personalkostnader resulterat i minskad självfinansieringsgrad för 2018. Det beror på fel budgetering i VP 2018 pga. resursomfördelning inom avdelningen.

Förvaltningens självfinansieringsgrad för 2018 låg i linje med nivån som förvaltningen har styrt emot, d.v.s. 75 % för all tillsyn.

Årsarbetare inom Miljöbalks- och Livsmedelstillsynen

Under perioden från 2006 till 2011 har resurserna i form av årsarbetare inom tillsynen varit i stort sett konstanta. Från år 2013 har antalet årsarbetare inom tillsynen ökat.

Årsarbetare inom Miljöbalks- och Livsmedelstillsynen

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Plan 2018	Utfall 2018	Plan 2019
Miljöbalkstillsyn	53,9	53,6	55,0	52,0	53,0	52,0	56,5	52,8	60,5	63,0	64,1	61,7	63,9	64,0	69,8
Livsmedel	42,0	38,4	38,5	39,0	39,0	40,5	44,0	41,8	43,3	46,9	45,4	50,8	53,3	52,5	49,0
Summa	95,9	92,0	93,5	91,0	92,0	92,5	100,5	94,6	103,8	109,9	109,5	112,5	117,2	116,5	118,8

Antal årsarbetare inom miljöbalkstillsynen var i nivå med budget 2018. För livsmedelskontrollen minskade antal årsarbetare något jämfört med VP 2018. Det beror på vakanser och tjänst- och föräldraledigheter under 2018. Fler inspektörer anställdes för att utföra överförda kontroller från 2017 om 1,6 mnkr. Dessvärre kunde inte alla planerade kontroller för 2018 inte utföras på grund av personalbrist och prioritering av extra ordinär kontroll. Enligt god redovisningssed och livsmedelslagstiftningen periodiserades intäkter om 0,5 mnkr avseende dessa timmar till år 2018. För 2019 kommer avdelningen för livsmedelskontroll att utföra alla planerade tillsynsbesök för 2019 och ej utförda tillsynstimmar som överfördes från 2018 till 2019.

Under perioden 2006 - 2018 har intäkterna per årsarbetare inom miljöbalken ökat med 0,35 mnkr (100 procent) och inom livsmedelstillsynen med 0,45 mnkr (98 procent).

Intäkt per årsarbetare (mnkr)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Miljöbalkstillsyn	0,37	0,39	0,58	0,68	0,65	0,66	0,64	0,74	0,68	0,75	0,72	0,76	0,74
Livsmedel	0,46	0,57	0,68	0,79	0,80	0,79	0,81	0,87	0,94	0,88	0,96	0,89	0,91

Minskningen för miljöbalken under 2012, beror framför allt på de minskade intäkterna för värmepumpsansökningar. Ökningen för livsmedelskontrollen under 2014 och 2016 beror på effektiviseringar i handlägningsprocesserna samt lågt antal årsarbetare som inte avspeglar det verkliga personalbehovet. Minskningen för miljöbalken under 2014, 2016 och 2018 beror på högre antal årsarbetare och satsningar på tillsynen som inte är debiterbar.

KF:s inriktningsmål:

4. Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Alla kommunala verksamheter har en viktig uppgift i att säkerställa likabehandling och tillgänglighet för kommunens invånare, och förvaltningens arbete riktar sig till alla utan några åtskillnader. Miljöförvaltningen har under flera års tid arbetat med klarspråk för att underlätta för alla, oavsett bakgrund, att på ett enkelt sätt ta del av nämndens beslut och information. Utbildningar inom klarspråk anordnas regelbundet för handläggare och chefer för att öka begripligheten i förvaltningens beslut och informationstexter.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika

● Uppfylls helt

Analys

Nämndens verksamheter varken fördelar resurser, ger ekonomiskt stöd till enskilda eller ansvarar för brukare så det är en utmaning att finna områden där jämställdhetsanalyser i den externa verksamheten blir fullt ut tillämpbara. Inom tillsynen tillämpas ett humanperspektiv där åtskillnad inte görs mellan könen utan lagstiftningen syftar till insatser för en bättre miljö för alla stockholmare, oavsett kön, och bidrar till generellt bättre hälsa i staden.

Som arbetsgivare genomför miljöförvaltningen årligen en omfattande lönekartläggning för att säkerställa att osakliga löneskillnader mellan män och kvinnor inte föreligger. Förvaltningen har generösa flexitidsramar och hemarbete tillåts i möjligaste mån, allt för att underlätta att kombinera förvärvsarbete med exempelvis föräldraskap.

Nämndmål:

4.1.1 Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska systematiskt arbeta med att höja kompetensen hos medarbetarna inom jämställdhetsområdet

● Uppfylls helt

Analys

Miljöförvaltningen har under 2018 arbetat genom utbildning och förvaltningens likabehandlingsgrupp för att höja kompetensen inom jämställdhetsområdet. Detta arbete överlappar

delvis med det arbete som beskrivs under nämndmål 4.3.1 *Miljö- och hälsoskydds nämnden ska säkerställa att nämndens verksamhet bedrivs så att mänskliga rättigheter respekteras och att ingen utsätts för diskriminering.*

Aktiviteter:

- Kompetensutvecklingsinsatser kring frågor som jämställdhet, bemötande, normkritik etc. Utförd.
- Undersöka möjliga områden för exempelvis examensarbeten med fokus på jämställdhetsanalyser av miljö- och hälsoskydds nämndens verksamhet. Ej utförd.
- Fortsätta arbetet med att pröva sätt att systematiskt arbeta med jämställdhetsintegrering och jämställdhetsanalyser. Delvis utförd.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor

 Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen är en attraktiv arbetsgivare med goda arbetsvillkor. Miljöförvaltningen fick sitt bästa resultat någonsin i stadens medarbetarenkät och i april 2018 fick förvaltningen förstapris av Nyckeltalsinstitutet för Sveriges bästa Attraktiv arbetsgivarindex. Där jämfördes nio olika nyckeltal från det föregående året med 250 andra både offentliga och privata organisationer och företag. Nyckeltalen var: tid för kompetensutveckling, andel tillsvidareanställningar, kort och lång sjukfrånvaro, övertid, lön, antal medarbetare per chef, personalavgångar, lika karriärmöjligheter. Sjukfrånvaron har fortsatt sjunka de senaste åren och ligger nu på 3,2 procent, vilket är 0,3 procentenheter lägre jämfört med föregående år. Det är betydligt lägre än staden i övrigt men i nivå med de övriga tekniska förvaltningarna.

Förvaltningen arbetar aktivt för att vara en arbetsplats där ingen upplever diskriminering och där alla har lika rättigheter och möjligheter på jobbet. Tre kompetensutvecklingsinsatser inom området har genomförts under året och förvaltningens rekryteringsrutiner har uppdaterats. Arbetet för att etablera ett nytt arbetssätt med aktiva åtgärder mot diskriminering har påbörjats i samarbete med de fackliga organisationerna, skyddsombud och likabehandlingsombuden på förvaltningen. Arbetet för att förebygga diskriminering beskrivs mer utförligt under nämndmål 4.3.1 *Miljö- och hälsoskydds nämnden ska säkerställa att nämndens verksamhet bedrivs så att mänskliga rättigheter respekteras och att ingen utsätts för diskriminering.* Miljöförvaltningen har inte haft några diskrimineringsärenden under 2018.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Aktivt Medskapandeindex	83	82	84	83	81	2018

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Index Bra arbetsgivare 	86			85	84	2018
  Sjukfrånvaro 	3,2 %	0,9 %	4,3 %	3,5 %	Tas fram av nämnden	VB 2018
  Sjukfrånvaro dag 1-14 	1,1 %	0,7 %	1,3 %	1,2 %	Tas fram av nämnden	VB 2018

Nämndmål:

4.2.1 Miljöförvaltningen ska erbjuda meningsfulla arbetsuppgifter, en hälsosam arbetsmiljö, ett tydligt och inspirerande ledarskap och möjlighet till delaktighet och utveckling

 Uppfylls helt

Analys

Alla anställda på förvaltningen har stora utvecklingsmöjligheter i arbetet och förvaltningen uppmuntrar medarbetare att gå på relevanta kurser. Samtliga anställda har också individuella utvecklingsplaner. TN-akademin, ett kompetensutvecklingsprogram som anordnas gemensamt av de tekniska förvaltningarna fortlöper med nya deltagare. Förvaltningen flyttade i september till nya lokaler i Separatorhuset intill Tekniska nämndhuset och enligt de uppföljande samtal och enkäter som genomförts så gick flytten bättre än de flesta förväntat sig. De anställda anser att de nya lokalerna på det hela taget är ändamålsenliga och trivsamma. Större delen av de anställda har aktivitetsbaserade kontor och omställningen från cellkontor har gått förhållandevis bra. Företagshälsovården har varit inkopplad på ett förebyggande sätt med föreläsningar om aktivitetsbaserade kontor och om stresshantering och efter flytten har bland annat en ergonom varit inkopplad. Samtliga anställda har erbjudits möjlighet att vaccinera sig mot vinterinfluensan samt mot TBE. Förvaltningen som helhet erbjuder i möjligaste mån flexibla arbetsförhållanden med generös flexitidsram samt tillgodoser generellt sett önskemål om att arbeta hemifrån så länge det inte påverkar verksamheten negativt.

Aktiviteter:

- Ny omgång av TN-akademin ska genomföras. Utförd.
- Utbildningsinsatser inom projektledning. Utförd.
- Digitala former för lärande utvecklas och förstärks. Utförd.
- Utökat nätverkande genom exempelvis tätare kontakter med lärosäten samt genom fler rekryteringskampanjer i sociala media. Delvis utförd.
- Alla långtidssjukskrivna ska ha en plan för återgång i arbete. Utförd.
- Satsning på digitala signaturer för effektiviserad administration. Utförd.

- En introduktion för nya chefer ska tas fram. Utförd.

Nämndmål:

4.2.2 Förbättra det relativa löneläget

◆ Uppfylls delvis

Analys

Miljöförvaltningen under ett par års tid förbättrat det relativa löneläget jämfört med t.ex. Malmö och Göteborg och jämfört med tillsynspersonal i Stockholms kranskommuner. Lönekartläggningen under hösten 2018 visar att Stockholms medianlön för inspektörer är bättre än både Malmö och Göteborg. Däremot har medellönen för tillsynspersonal under 2018 ökat i nästan samtliga kranskommuner jämfört med Stockholms miljöförvaltning. År 2015 och 2016 låg Stockholms tillsynspersonal bland de lägre betalda kommunerna i Stockholmsområden. 2017 genomfördes lönesatsningar så att tillsynspersonalen på miljöförvaltningen i Stockholm hamnade på femte högsta medellönen bland de 18 kranskommunerna. Under 2018 har övriga kommuner ökat lönerna så pass mycket att Stockholm återigen hamnade längre ned i Stockholmskommunernas löneranking, på plats 11. En bidragande orsak till att medellönen för tillsynspersonalen på Stockholms miljöförvaltning inte gått upp under 2018 är att en handfull mer välbetalda inspektörer slutat eller befordrats till högre befattningar.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering

● Uppfylls helt

Analys

Alla kommuninvånare ska behandlas likvärdigt vid kontakter med Stockholms stad. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har de senaste åren haft ett ökat fokus på mångfalds- och antidiskrimineringsfrågorna och ett flertal utbildningar och seminarier inom bland annat bemötande och normkritik har anordnats för att säkerställa en god och likvärdig service för medborgare och verksamhetsutövare.

Nämndmål:

4.3.1 Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska säkerställa att nämndens verksamhet bedrivs så att mänskliga rättigheter respekteras och att ingen utsätts för diskriminering

 Uppfylls helt

Analys

På miljöförvaltningen råder det nolltolerans för kränkande särbehandling, trakasserier, sexuella trakasserier, diskriminering och repressalier vid påtalandet av eventuell förekomst av ovanstående. Förvaltningen arbetar aktivt för att vara en arbetsplats där ingen upplever att det förekommer och att alla har lika rättigheter och möjligheter på jobbet. Därför har tre stora kompetensutvecklingsinsatser inom området genomförts under året. Förvaltningens rekryteringsrutiner har uppdaterats och setts över för att säkerställa att diskriminering inte förekommer i samband med rekryteringar. Förvaltningen har även genomfört en utbildningsinsats riktad till cheferna i likabehandling med tema #metoo-kampanjen. Startskottet till ett nytt arbetssätt med aktiva åtgärder mot diskriminering har påbörjats i samarbete med de fackliga organisationerna, skyddsombud och likabehandlingsombuden på förvaltningen. Arbetssättet och diskrimineringsgrunderna har presenterats för hela förvaltningen för att sprida kunskapen och höja kompetens för alla medarbetare på förvaltningen.

Aktiviteter

- Kompetensutvecklingsinsatser i bemötandefrågor. Utförd.
- Kompetensutvecklingsinsatser kring bl. a. diskriminering, normkritik och HBTQ-frågor. Utförd.
- Säkerställa icke diskriminering i rekryteringsrutinerna. Utförd.
- Tillgänglighetsfrågorna ska beaktas i samband med skyddsronder. Utförd.
- Anpassning av arbetsplats och arbetsuppgifter till personer med funktionsvariation. Utförd.
- Involvera fastighetsnämndens och miljö- och hälsoskyddsnämndens råd för funktionshinderfrågor i relevanta ärenden där det är möjligt. Ej utförd, under 2018 har det inte funnits specifika frågor att lyfta till rådet för funktionshinderfrågor.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.4 Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention

 Uppfylls helt

Analys

Insatserna som särskilt riktar sig till barn redovisas på flera andra håll i rapporten. Särskilt

märks Kemikaliecentrums och Hälsoskyddsavdelningens arbete på förskolor och skolor under året. Livsmedelskontrollen har också en viktig del i arbetet genom kontroll av skolkök inklusive förekomsten av allergener i maten.

Nämndmål:

4.4.1 Barnrättsperspektivet ska vara en naturlig del i miljöförvaltningens verksamhet.

 Uppfylls helt

Analys

Barnperspektivet är på många sätt en naturlig del i nämndens arbete och detta perspektiv griper in på många områden. Av aktiviteterna nedan framgår några tydliga områden där det finns ett samband med barnrättsperspektivet.

Aktiviteter

- Utföra riktad bostadstillsyn i socioekonomiskt utsatta bostadsområden. Utförd.
- Information med avseende på kemikaliers påverkan på barns hälsa och utveckling på förskolor. Utförd.
- Tillsynsprojekt avseende buller från fasta installationer på förskolor. Utförd.
- Tillsyn med avseende på kemikaliers påverkan på barns hälsa och utveckling på förskolor. Utförd
- Verka för att barns behov beaktas i detaljplanearbetet. Utförd
- Göra medarbetarna medvetna om barnrättsperspektivet genom information och rutiner. Pågår.

Kultur i ögonhöjd

”Kultur i ögonhöjd” är stadens Program för barn- och ungdomskultur. Programmet är ett konkret stöd för nämnder och styrelser i arbetet med barn- och ungdomskultur i förskolan, grundskolan, gymnasieskolan och på fritiden. Varje berörd nämnd och bolagsstyrelse ska i sin verksamhetsplan väga in programmets mål och årligen följa upp sin verksamhet i respektive verksamhetsberättelse. Lokala handlingsplaner ska tas fram och vara ett stöd i det konkreta arbetet med barn- och ungdomskultur.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har ett särskilt uppföljningsansvar när det gäller programmet delmål 4, Barns och ungdomars behov beaktas vad gäller fysiska miljöer där barn vistas.

En stor del av nämndens tillsynsarbete har haft just barn och ungdomar i fokus. Den hälso-relaterade övervakningen syftar till att trygga att miljöer där barn vistas är säkra från miljö- och hälsosynpunkt. Under året har det bland annat gällt;

- Tillsyn av förskolor och skolor, speciellt kontrollen av livsmedelshandlingen i dessa miljöer särskilt när det gäller allergikost.
- Tillsyn av plaskdammar, bassängbad, idrottsanläggningar, lekparker mm.

- Miljöövervakning av luftkvalitet där luften i gatunivå kontrolleras så att halterna inte överstiger gällande miljökvalitetsnormer. Det tar särskilt sikte på barn som är känsligare, och därför exponering av luftföroreningar kan vara särskilt allvarliga för barn.
- Kemikaliecentrums arbete i samarbete med hälsoskyddstillsynen när det gäller giftfri förskola är en del av arbetet att från hälsosynpunkt trygga de miljöer där barn och ungdomar vistas.
- Inom detaljplanearbetet medverkar nämnden till att barns behov beaktas. Det kan t.ex. gälla hänsyn till luft och markföroreningar och buller vid lokalisering av förskolor, lekplatser och skolor.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.6 Stockholm är en tillgänglig stad för alla

● Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen verkar för att tillgängliggöra naturreservaten genom skötselrådgivning och samverkan med berörda förvaltningar samt kontinuerligt utvecklad information via olika kanaler. Förvaltningen har verkat för att tillgängliggöra naturreservaten genom samverkan med berörda förvaltningar på återkommande samverkansmöten ("reservatsdagar") samt i den löpande skötselrådgivningen angående t.ex. skyltning och upprustning av entréer. Förvaltningen har under året fortsatt utveckla information via t.ex. sociala medier. Bland annat uppmärksammades Biologiska mångfaldens dag den 22 maj genom utställning och frukostseminarium i Tekniska nämndhuset samt med visningar i reservaten.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande

● Uppfylls helt

Analys

Nämnden har särskilt genom tillsynen en verksamhet som bedrivs i allmänhetens tjänst. Mycket av tillsynen handlar om att på olika sätt direkt undanröja hälsofaror och olägenheter samt stödja allmänhetens intresse av exempelvis god livsmedelshygien. Vid upplevda problem kan allmänheten i olika sammanhang få stöd och information från nämnden och även påverka nämndens insatser. Allmänheten kan lämna bland annat klagomål och anmäla missförhållanden genom förvaltningens e-tjänster.

Nämndmål:

4.7.1 Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska tillhandahålla korrekt och lättillgänglig information

● Uppfylls helt

Analys

Miljöförvaltningen har under flera års tid bedrivit ett aktivt klarspråksarbete för att utveckla beslut och informationstexter i syfte att göra dem mer lättbegripliga. Att på ett enkelt sätt kunna ta till sig nämndens information och beslut är en viktig demokratiaspekt och samtliga förvaltningens nyanställda uppmanas att delta vid de årliga klarspråkskurserna. Även Miljöbarometern, som ger en samlad redovisning av staden miljöarbete, är en viktig del i att göra förvaltningens information lättillgänglig.

Aktiviteter

- All information ska vara enkel och begriplig/lättläst. Utförd.
- Alla nya medarbetare ska genomgå utbildning i klarspråk. Utförd.
- Tillgänglighetsaspekterna ska vara vägledande i arbetet med nya hemsidan stockholm.se. Utförd.
- I realtid informera om koncentrationerna av luftföroreningar och överskridanden av miljökvalitetsnormer via Internet. Prognostiserade halter kommande dag presenteras i dagstidningar och radio. Utförd.

Nämndmål

4.7.2 Korrekt och snabb hantering av serviceanmärkningar

● Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen reviderade i slutet av 2016 rutinen för serviceanmärkningar och rutinen är nu fullt implementerad. De nya rutinerna innebär en säkrare och bättre åtskillnad mellan serviceanmärkningar och klagomål som faller under tillsynslagstiftning vilket har betydelse ur rättssäkerhetssynpunkt. För att understryka vikten av att serviceanmärkningar registreras har en särskild uppföljning genomförts. Det har vid analys av 2018-års utfall alltså visat sig att antalet serviceanmärkningar på avdelningarna är väldigt få; under året har 3 serviceanmärkningar inkommit.

Aktiviteter

- Utvärdering av ny rutin för hantering av serviceanmärkningar. Utförd.

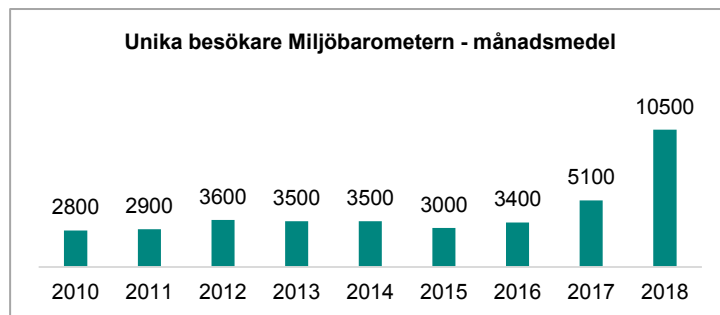
Nämndmål

4.7.3 Genom Miljöbarometern och Miljödata erbjuda aktuell och lättillgänglig information om stadens miljösituation och miljöarbete

● Uppfylls helt

Analys

Informationen om miljötillståndet och utvecklingen av miljön i Stockholm uppdateras kontinuerligt och görs tillgänglig för stockholmarna via stockholm.se/miljobarometern. Under året har en ny version installerats med nya funktioner för att visa kartor, förbättrad åtgärdsredovisning och nya diagram. Arbete pågår med att ta fram en miljötilståndsrapport som underlag till nytt miljöprogram samt kunskapsunderlag för MHN. Planerat slutdatum för rapporten är mars 2019. Webbplatsen hade under året i snitt 10 500 besökare per månad. Detta är en fördubbling jämfört med 2017.

Miljöförvaltningens arbete med att tillgängliggöra ytterligare data som öppen data, anpassa och utveckla Miljödatas webbportal, har pågått under hela året. Två beta-versioner har lanserats under året, bl.a. en version där användaren ges möjlighet att gå direkt till fördefinierade Gemensamma projekt från en välkomstsida. Den slutliga versionen planeras vara tillgänglig under kvartal 1 2019.

Kommunicera miljösituationen i Stockholm och stadens miljöarbete via Miljöbarometern.

Aktiviteter

- Projektledning och samordning av Miljöbarometern. Utförd.
- Redovisning och kommunikation av miljöprogrammets delmål. Utförd.
- Utveckla informationen om klimatförändringar och klimatanpassning. Utförd.
- Utveckla redovisning av förstärkningsåtgärder natur. Utförd.
- Utveckla åtgärdsredovisning kopplat till lokala åtgärdsprogram för vatten. Utförd.
- Utveckla trafikinformation tillsammans med trafikkontoret. Utförd.
- Utveckla informationen om kemikalier. Utförd.

Lagra och tillgängliggöra miljöförvaltningens mät- och geodata via Miljödata.

Aktiviteter

- Samordna förvaltning och utveckling av Miljödata, miljöförvaltningens GIS-verksamhet och Öppen data. Utförd.
- Anpassa Miljödata för andra förvaltningar och bolag. Utförd.
- Anpassa Miljödata för användning i fält med handdator. Ej utförd. Lansering sker under kvartal 1 2019.
- Ökat antal tillgängliga kart- och mätdata via Miljödata genom automatiserad och schemalagd import från t.ex. Ecos, Bullerdatan och Miljöbarometern.
- Publicera Miljödatas webbportal på stockholm.se. Ej utförd. Lansering sker under kvartal 1 2019.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning

 Uppfylls helt

Analys

Stöd till andra nämnder vid upphandling och investeringar ingår i arbetet för flera av förvaltningens verksamheter, framförallt Kemikaliecentrum, Miljöbilar i Stockholm samt Energicentrum.

	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Andel elektroniska inköp	78 %				55 %	Tas fram av nämnden	VB 2018
 Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	100 %			100 %	100 %	85 %	2018

Nämndmål:

4.8.1 Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska ge stöd och råd till andra verksamheter i staden för att skapa ökad hållbarhet vid upphandlingar

 Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen har i samverkan med SVOA gett stöd till serviceförvaltningen för att minska miljö- och klimatpåverkan genom kravställning vid upphandling av plastprodukter.

Förvaltningen har i samarbete med servicenämnden använt och utvecklat befintlig arbetsmall för hur krav på fordon och transporter bör ställas och successivt skärpas i relevanta upphandlingar i staden, samt hur dessa avtal bör följas upp.

Förvaltningen har stöttat bolag och förvaltningar med fordon och drivmedelskompetens, vid upphandling och uppföljning av tjänster där transporter ingår.

Genom Kemikaliecentrum har förvaltningen medverkat i framtagandet och utvärderingen av kemikaliekrav inom flera avtalsområden, exempelvis kontorsmaterial, städtjänster, sjukvårdsmaterial och inkontinensartiklar. Ett nära samarbete med serviceförvaltningen har etablerats.

Uppföljning av ekonomi

Nämndens ekonomiska förutsättningar

Efter kommunfullmäktiges beslut om budget 2018 fick nämnden en budget om 107,2 mnkr och därefter budgetjusteringar i tre omgångar. Nedanstående tabell visar utveckling av nämndens budget för 2018.

	Kostnader	Intäkter	Netto
KF budget 2018	203,3	-96,1	107,2
Budgetjustering för lokala åtgärdsprogram	7,7		
Omslutningsförändringar	32,6	-32,6	
Budget avstämningsärendet	243,6	-128,7	114,9
Omslutningsförändringar	3,1	-3,1	
Budget efter T1	246,7	-131,8	114,9
Budgetjustering för lokala åtgärdsprogram	1,0		
Omslutningsförändringar	1,5	-1,5	
Budget efter T2	249,1	-133,2	115,9

Det totala överskottet om 0,9 mnkr beror framförallt på:

- ej förbrukade medel för insatser inom framtagande av lokala åtgärdsprogram som förvaltningen fick budgetjustering för 0,4 mnkr.
- lägre kostnader, speciellt personalkostnader till följd av föräldraledigheter, personalavgångar och sjukskrivningar.
- höga tillsynsintäkter trots lägre personalkostnader. Livsmedelskontrollen har prioriterat extraordinära kontroller och har därför inte hunnit utföra alla planerade kontroller för 2018. Enligt redovisningsreglerna periodiserades intäkter för ej utförda timmar om 0,5 mnkr till 2019.

Inom flera projekt har aktiviteter flyttats fram till år 2019 vilket medför att kostnaderna under 2018 blivit något lägre än budgeterat. Det innebär att intäkterna från EU för dessa projekt

också har blivit lägre. Senarelagda slutredovisningar medför att slutbetalningar kommer under 2019.

Överskottet förklaras av lägre kostnader än väntat. Det uttrycker också för det första att förvaltningen inte har initierat onödiga aktiviteter enbart för att på enklast möjliga sätt förbruka de anslagna medlen. Det finns hälsosam försiktighet i bedömningarna vid månadsprognoser. Förvaltningens effektivisering blev större än budgeterat. De verksamheter och aktiviteter som planerades i verksamhetsprogrammet har ju till allra största delen genomförts – men till lägre nettokostnad än beräknat. Överskottet motbalanserar något av högre tele-och datakostnader samt flyttkostnader.

Analys av resultaträkning - uppföljning av driftbudget

Budget och utfall per avdelning och totalt för MHN år 2018

Här följer en redogörelse för utfallet per avdelning:

	VP 2018	Utfall 2018	Diff mot VP 2018
<i>Intäkter</i>			
Plan och miljö	31,0	28,9	-2,1
varav miljöbilsprojekten	4,7	3,9	-0,7
Hälsoskydd	32,0	32,4	0,4
Livsmedelskontroll	47,7	47,6	-0,1
Miljöanalys	3,2	3,9	0,7
SLB-analys	12,6	13,4	0,8
FC, Nämnd, Verksamhetsstöd, gemensamma kostnader, IT-projekt, MSL	6,7	7,0	0,3
Summa intäkter	133,2	133,1	-0,1
<i>Kostnader</i>			
Plan och miljö	62,1	62,7	0,6
-varav miljöbilar	10,7	10,6	-0,1
Hälsoskydd	39,1	38,1	-1,0
Livsmedelskontroll	46,6	46,8	0,2
Miljöanalys	36,3	35,0	-1,3
SLB-analys	19,9	20,6	0,7
FC, Nämnd, Verksamhetsstöd, gemensamma kostnader, IT-projekt, MSL	45,0	44,8	-0,2
Summa kostnader	249,1	248,1	-1,0
NETTO	115,9	115,0	-0,9

Nämnden

Nämnden visar ett utfall i nivå med budget.

Förvaltningschef

Förvaltningschefens nettoutfall är lägre än budgeterat på grund av högre intäkter som beror på vidaredebitering av kostnader för krisberedskap.

Plan och Miljö

För Plan och Miljö berodde det högre utfallet än budgeterat på:

- Lägre intäkter och kostnader inom projekten eftersom en del aktiviteter inom projekten skjutits fram till 2019. Dessutom har förvaltningen tillämpat en försiktig värdering av projektens intäkter för 2019 som beror på osäkerheten om förvaltningen kommer att få full ersättning för samtliga genomförda aktiviteter inom projekten. Beslut om slutredovisning för flera projekt kommer 2019 och då infaller intäkterna också under 2019.
- Högre kostnader på enhet energi och klimat som beror på högre personalkostnader (rekryteringskostnader samt kostnader för extrapersonal som ersättning för personal som inte har varit fullt arbetsför men inte helt sjukskriven).
- Högre tillsynskostnader och minskad självfinansieringsgrad.

Hälsoskydd

Avdelningen Hälsoskydd visar ett överskott om 1,4 mnkr. Avdelningens extraordinära resultat beror på följande:

- Ökad debiteringsgrad inom handläggning av olägenheter, riktad bostadstillsyn, tillsyn skola/förskola med flera områden.
- Fler köldmedieanläggningar än budgeterat.
- Många uppföljningsärenden med hög debiteringsgrad.
- Lägre personalkostnader pga. sjukskrivningar och personalomsättning. Avdelningen har fortsatt arbeta med att förenkla och effektivisera processerna och har levererat mer med befintliga resurser. Därav hög självfinansieringsgrad för 2018 trots lägre tillsynsintäkter inom värmepumpar.
- Bidrag från länsstyrelsen med 143 tkr för tillsyn enligt tobakslagen med avseende på rökfria skolgårdar, en tillsyn som inte är möjlig att finansiera med tillsynsavgifter.

Livsmedelskontrollen

Underskott jämfört med budget för Livsmedelskontrollen var 0,3 mnkr, vilket främst beror på högre kundförluster. När avdelningen, efter förändrad lagstiftning, går över till efterskottsdebitering så prognostiseras det att kundförlusterna kommer fortsätta att öka.

Lägre intäkter från fasta årliga avgifter beror på minskade antal tillsynsobjekt samt överföring av 110 kontroller (motsvarande 0,5 mnkr) till 2019. På grund av personalbrist och prioritering av extra ordinär kontroll kunde inte alla timmar för fast årlig avgift 2018 levereras. Enligt god redovisningssed och livsmedelslagstiftningen periodiserades intäkter om 0,5 mnkr avseende dessa timmar till år 2019. Kontrollen kommer att utföras i början av 2019.

Lägre fasta årliga avgifter balanserades delvis med högre intäkter inom övriga tillsynsintäkter.

De 350 kontroller från 2017 (motsvarande 1,6 mnkr) som inte kunde levereras 2017 och därmed periodiserades till 2018, utfördes under det gångna året. De periodiserade intäkterna användes till täcka personalkostnader för extra personal som utförde kontrollerna.

Miljöanalys

Nettoutfallet för Miljöanalys var 2,0 mnkr lägre än budgeterat beroende på

- Ej förbrukade medel för arbete med framtagande av underlag för lokala åtgärdsprogram för vatten enligt Handlingsplanen för god vattenstatus (0,4 mnkr).
- Lägre personalkostnader pga. vakanser, försenade rekryteringar och sjukskrivningar (1,0 mnkr)
- Högre intäkter som beror på debitering för utlånad personal till andra förvaltningar (0,6 mnkr)

SLB

SLB-analys visar ett utfall i nivå med budget. Ökade intäkter och kostnader i förhållande till budget beror främst att SLK beslutade att stödja ansökan för ett treårigt digitaliseringsprojekt samt avdelningens deltagande i EU-projekt (omslutning om 0,7 mnkr).

Intäkter från kärnverksamheten dvs. mätningar, utredningar och forskning ligger i linje med planerad budget för 2018.

Verksamhetsstöd

Avdelningen Verksamhetsstöd uppvisade ett överskott om 0,7 mnkr som beror på vakanser och tjänstledigheter samt något lägre utbildnings- och konferenskostnader.

Gemensamma kostnader

De förvaltningsgemensamma kostnaderna var 0,8 mnkr högre än budget. Det beror på högre konsultkostnader för Smartare Miljödata och Ecos2 (0,5 mnkr) samt högre flyttkostnader (0,3 mnkr). Kostnaderna för flytten var svåra att uppskatta både när budgeten gjordes och i T2.an.

Nedanstående tabell beskriver förvaltningens intäkts- och kostnadsutveckling åren 2006-2018.

Miljöförvaltningens intäkter och kostnader 2011-2018 (mnkr)

Intäkter	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Miljöbalkstillsyn	36,4	36,4	39,3	41,5	47,1	46,1	46,8	47,4
Livsmedelskontroll	31,8	35,7	36,3	40,4	41,3	43,7	45,1	47,5
Summa tillsyn	68,2	72,1	75,6	81,9	88,4	89,7	91,9	94,9
Uppdragsverksamhet/SLB	7,5	8,5	8,1	9,7	9,4	11,3	13,0	13,4
Bygglovsgranskning	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Miljöbilsprojekt	2,8	3,6	2,6	8,8	6,5	4,6	2,7	3,9
Övriga intäkter	11,4	9,0	8,1	12,4	16,4	13,3	19,2	20,9
Summa intäkter	89,9	93,2	94,4	112,8	120,7	119,0	126,8	133,1
Kostnader								
Personalkostnader	106,8	112,0	113,9	124,2	132,7	141,3	155,0	162,4
Konsult/köpta tjänster	20,5	17,8	18,3	22,7	24,8	34,8	35,3	39,1
Lokalkostnader	11,1	11,9	12,1	13,7	13,1	13,1	13,2	13,3
Tele och data	4,9	4,7	6,4	8,7	10,9	10,9	12,1	12,4
Övrigt inkl. avskrivningar	19,4	26,3	22,5	28,6	27,5	22,3	20,3	20,9
Kostnader	162,7	172,7	173,2	197,9	208,9	222,3	235,9	248,1
Netto	72,8	79,5	78,8	85,1	88,2*	103,3	109,1	115,0

*Netto efter upplösning av avsättningar för risk inom projekt

Intäkterna för tillsyn enligt miljöbalken uppgick till 47,4 mnkr och var 0,6 mnkr högre än utfallet 2017. Ökningen från 2017 beror delvis på högre timtaxa samt på ökning av antal debiterade timmar.

För livsmedelskontrollen uppgick intäkterna till 47,5 mnkr och var 2,4 mnkr högre än utfall 2017. Rörliga intäkter som extra offentlig kontroll och första årskontroller är högre än budgeterat på grund av mer tid har åtgått till uppföljning av bristande verksamheter samt att nystartade verksamheter i högre utsträckning än tidigare har blivit kontrollerade i nära anslutning till att de påbörjas.

De högre övriga intäkterna beror på högre intäkter inom projekt och Digital förnyelse (omslutning).

Tabellen ovan visar också att intäktsökningen för tillsynen har varit kraftig, 26,7 mnkr för period 2011-2018.

De högre kostnaderna under 2018 beror till stor del på ökad budgettilldelning för uppdrag och CMR2 medel.

Personalkostnaderna är förvaltningens största kostnadspost och utgör 65 % av totala kostnader. Personalkostnader för 2018 ökade till följd av lönekostnadsökningar och förstärkningar inom tillsyn och miljöövervakning.

Ökning av konsultkostnader från år 2016 beror främst på kostnader för framtagande av lokala åtgärdsprogram i prioriterade vattenförekomster samt naturvårdande skötsel och utveckling och uppföljning av förstärkningsåtgärder i stadens naturreservat.

Kundförlusterna uppgick till 0,9 mnkr och var 0,4 mnkr högre än år 2017.

Uppföljning av budget enligt kostnadsslagsnivå

Tabellen nedan visar avvikelser per kostnadsslagsnivå.

Mnkr	Nämndens budget	Utfall 2018	Avvikelse	Förklaring
Kostnader				
Tillsyn/myndighetsutövning	114,8	114,7	-0,1	Lägre personalkostnader pga. sjukskrivningar och personalomsättning, dock i viss mån ersatt genom inhyrd personal samt högre konsultkostnader.
Miljöövervakning	49,6	48,5	-1,1	Ej förbrukade medel för arbete med framtagande av underlag för lokala åtgärdsprogram för vatten enligt Handlingsplanen för god vattenstatus (0,4 mnkr). Lägre personalkostnader pga. vakanser inom flera områden (0,7 mnkr).
Miljöbilar	10,7	10,6	-0,1	Lägre intäkter och kostnader inom miljöbilsprojektet.
Energi och klimat	14,4	15,2	0,8	Högre personal- och rekryteringskostnader samt högre tele- och datakostnader
Gemensam verksamhet	38,4	38,3	-0,1	Högre kostnader för införandet av ECOS 2 samt högre flytt- och lokalkostnader som balanseras med lägre personalkostnader pga. vakanser och lägre kostnader för utbildning och konferenser .
Externfinansierade projekt	19,6	19,1	-0,5	Lägre kostnader inom projektet. Förläggning av projektet samt senarelagda slutredovisningar medför att slutbetalningar kommer under 2019.
Summa kostnader	247,4	246,3	-1,1	
Intäkter				
Tillsyn/myndighetsutövning	-95,5	-96,0	-0,5	Högre intäkter inom timdebitering, lägre intäkter inom tillståndsansökningar för värmepumpar samt fler rapporteringspliktiga verksamheter inom kontroll av köldmedieaggregat
Miljöövervakning	-11,6	-12,9	-1,3	Ökade intäkter pga. högre efterfrågan samt deltagande i forskningen samt debitering av utlånad personal till SF och exploateringskontoret. Extra personal rekryterats men ersatt inte hela personalbehovet till fullo. Därav minskning på kostnadssidan.
Miljöbilar	-4,6	-3,9	0,7	Lägre intäkter och kostnader inom miljöbilsprojektet (senarelagd godkännande av slutredovisning).
Energi och klimat	-2,6	-2,1	0,5	Lägre intäkter inom gemensam konferens Building sustainability
Gemensam verksamhet	0,0	-0,4	-0,4	Fakturering av kostnader avseende krisberedning.
Externfinansierade projekt	-18,8	-17,6	1,2	Lägre kostnader inom projektet. Förläggning av projektet samt senarelagda slutredovisningar medför att slutbetalningar kommer under 2019.
Summa intäkter	-133,1	-133,0	0,1	
avskrivningar	1,7	1,7	0,0	
internräntor	0,0	0,0	0,0	
Verksamhetens nettokostnader inkl. kap kostnad	115,9	115,0	-0,9	

Resultat jämfört med prognos

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beräknade kostnader inklusive avskrivningar i tertialrapport 2 2018 till 249,1 mnkr. Resultatet i bokslutet är 248,6 mnkr vilket ger 0,2 procents avvikelse från prognosen i andra tertialrapporten.

Intäkterna beräknades i tertialrapport 2 till 133,2 mnkr. Resultatet i bokslutet blev 133,1 mnkr, dvs. i nivå med budget och prognos.

Nettobudgetavvikelse blev 0,9 mnkr, dvs. 0,8 %. Därmed uppfyller nämnden mål för prognossäkerhet om 1 %.

Det finns därtill en allmän försiktighet när förvaltningen gör prognoser. Många områden / projekt med tämligen liten omsättning gör prognoser och även om var och en av dem har ett begränsat reservutrymme för att med säkerhet kunna infria den lämnade prognosen, kan summan av alla dessa ”reserver” bli betydande och därmed påverka prognossäkerheten.

Investeringar

Förvaltningen har en investeringsbudget om 1,3 mnkr, Utfallet 2018 blev 0,9 mnkr. Avvikelsen om 0,4 mnkr beror på försenad leverans av nya luftmätninginstrument som levererades i januari 2019.

Analys av balansräkning

Enligt stadens anvisningar ska balansräkningen för år 2018 kommenteras i jämförelse med balansräkningen år 2017:

- Kundfordringarna var 15,5 mnkr år 2018, det vill säga 6,5 mnkr högre jämfört med år 2017. Detta beror på högre slutfakturering inom miljöbalkstillsynen och livsmedelskontrollen för 2018 som infaller i december.
- Fordringar mot anställda var låga och låg på 12 tkr den 31 december 2018.
- Övriga kortsiktiga fordringar var 6,6 mnkr år 2018, dvs. 1,9 mnkr högre jämfört med år 2017 som beror på projekt som finansieras via Digital förnyelse. Enligt anvisningar ska faktura till SLK skickas i februari 2019.
- Förutbetalda kostnader, vilket främst består av hyra för första kvartalet år 2019 samt IT-licenser, var 5,7 mnkr vilket är något högre jämfört med år 2017.
- Upplupna intäkter år 2018 uppgick till 0,7 mnkr och var 0,5 mnkr lägre än år 2017. Slutfakturering av tillsynsavgifter för 2018 utfördes till stor del i december och kunde läsas in i Agresso och därmed ingå i kundfordringar. Fakturering som utfördes i början av januari men avser 2018 bokas upp som upplupen intäkt.
- Leverantörsskulder uppgick till 23,6 mnkr och var 4,0 mnkr högre år 2018 än år 2017 vilket förklaras av större inflöde av fakturor i december 2018.
- Övriga kortfristiga skulder, som avser förskottsintbetalda projektmedel från EU och

andra bidragsgivare, var 15,9 mnkr det vill säga 38,8 mnkr lägre år 2018 än 2017 beroende på utbetalda medel inom projekten (främst GrowSmarter).

- Förutbetalda intäkter uppgick till 1,6 mnkr vilket är 0,5 mnkr lägre år 2018 än 2017 på grund av färre antal fakturor som har skickats och där tjänsterna inte har hunnit levereras under 2018 för SLB och Livsmedelskontrollen. Livsmedelskontroll lyckades leverera de fakturerade och periodiserade timmar från 2017. Cirka 400 timmar avseende fasta årliga livsmedelskontroller för år 2018 kunde inte levereras pga. personalbrist och prioritering av extraordinära kontroller vid brister. Dessa har enligt god redovisningssed och livsmedelslagstiftningen periodiserats till år 2019.
- Övriga interimsskulder var högre år 2018 än 2017 som följd av bokade upplupna kostnader som inte hann inkomma under december och därmed ingår de inte i leverantörsskulder.

Balansräkning			
Period: 201800-201813			Kr
	Per 2017-12-31	Förändring 201801-201813	Per 2018-12-31
Anläggningstillgångar	2 609 852,55	-808 517,62	1 801 334,93
12 Maskiner och inventarier	2 609 852,55	-808 517,62	1 801 334,93
Omsättningstillgångar	19 894 164,60	8 604 187,14	28 498 351,74
15 Kundfordringar	8 932 767,00	6 528 353,00	15 461 120,00
161 Fordringar hos anställda	0,00	12 272,00	12 272,00
165 Fordringar hos staten	0,00	0,00	0,00
166 Andra kortfristiga fordringar	4 753 571,16	1 880 409,68	6 633 980,84
167 Ingående mervärdesskatt	0,00	0,00	0,00
16 Diverse kortfristiga fordringar	4 753 571,16	1 892 681,68	6 646 252,84
171 Förutbetalda kostnader	5 042 927,44	634 029,46	5 676 956,90
175 Upplupna intäkter	1 164 899,00	-450 877,00	714 022,00
179 Övriga interimfordringar	0,00	0,00	0,00
17 Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	6 207 826,44	183 152,46	6 390 978,90
Summa Tillgångar	22 504 017,15	7 795 669,52	30 299 686,67
Eget kapital	55 245 946,10	-42 650 415,34	12 595 530,76
20 Eget kapital	55 245 946,10	-42 650 415,34	12 595 530,76
Avsättningar	0,00	0,00	0,00
Långfristiga skulder	0,00	0,00	0,00
Kortfristiga skulder	-77 749 963,25	34 854 745,82	-42 895 217,43
24 Kortfristiga skulder till kreditinstitut och kunder	-18 860,00	19 425,00	565,00
25 Leverantörsskulder	-19 518 184,31	-4 097 728,41	-23 615 912,72
26 Moms och särskilda punktskatter	0,00	0,00	0,00
28 Övriga kortfristiga skulder	-54 762 946,02	38 813 703,05	-15 949 242,97
291 Upplupna löner	-123 726,00	-3 697,85	-127 423,85
293 Upplupna sociala avgifter	-53 809,00	-1 497,60	-55 306,60
295 Förutbetalda intäkter	-2 165 130,00	530 500,00	-1 634 630,00
299 Övriga interimsskulder	-1 107 307,92	-405 958,37	-1 513 266,29
29 Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	-3 449 972,92	119 346,18	-3 330 626,74
Summa Skulder & Eget kapital	-22 504 017,15	-7 795 669,52	-30 299 686,67

Kvalitetsarbete

Grunden för allt kvalitetsarbete är kompetenta medarbetare, och förvaltningen satsar på såväl extern som intern kompetensutveckling i olika former. Förvaltningen mäter verksamhetens kvalitet bland annat genom NKI (Nöjd Kund Index) samt internkontroll. Förvaltningen har även en genomgripande uppföljning av både tillsynsarbetet och den övriga verksamheten och förvaltningen arbetar kontinuerligt med att utveckla processer och arbetssätt för ökad effektivitet och än högre kvalitet. Kvalitetsarbetet bedrivs till stor del decentraliserat på miljöförvaltningen där medarbetare har som mål att ständigt utveckla och förbättra processerna inom sina respektive sakområden. Från administrationens sida görs löpande översyner av rutiner och processer i syfte att förenkla, och där det är möjligt, digitalisera arbetssätten.

Förvaltningen deltar i ett flertal projekt, både som projektägare och som partner, och projekten syftar inte sällan till att ta fram och testa nya innovativa lösningar för att på ett enkelt sätt skapa hälsa- och miljönytta. Exempel på sådana projekt är GrowSmarter, Civitas Eccentric, CLARITY, Drizzle och iWater. Miljöförvaltningen delar också en kommun-doktorandtjänst med Luleå Tekniska universitet. I övrigt sker erfarenhetsutbyte inom ett flertal forum, allt från lokala forum inom staden till internationella nätverk, där förvaltningen både tar del av andras framgångsfaktorer och visar upp goda exempel från den egna verksamheten. Miljöförvaltningen har inte sökt till kvalitetsutmärkelsen 2018 men förvaltningen har tidigare varit pristagare i utmärkelsen. Förvaltningen har valt att inte på nytt söka utmärkelsen eftersom den verksamhet som myndighetsutövning innebär inte helt passar för de utvärderingskriterier som kvalitetsutmärkelsen tillämpar. Miljöförvaltningen mottog dock 2018 Nyckeltalsinstitutets utmärkelse för Attraktiv Arbetsgivare där förvaltningen kom på en delad förstaplats av totalt 239 offentliga och privata organisationer som deltar i Nyckeltalsinstitutets index.

Synpunkter och klagomål

Ytterst få serviceanmärkningar inkommer på miljöförvaltningens verksamhet. Förvaltningen uppdaterade under 2016 sina rutiner för hantering av serviceanmärkningar för en bättre åtskillnad mellan serviceanmärkningar och klagomål som faller under tillsynslagstiftningen för att säkerställa att inkomna serviceanmärkningar registreras och hanteras på korrekt sätt. Antalet inkomna serviceanmärkningar är alltså lågt och under året har tre serviceanmärkningar inkommit. Handläggning av inkomna serviceanmärkningar ska ske omgående och återkoppling ska ges till den klagande inom 15 arbetsdagar.

Övrigt

Nämndbeslut och ärendebalans

Nämnden har sammanträtt 10 gånger under året och behandlat 173 ärenden. Tabellen nedan visar ärendestatistiken för de senaste 10 åren och inkluderar alla ärenden som miljöförvaltningen handlagt.

Ärendebalansen kan utläsas genom att jämföra antalet nya och avslutade ärenden inom samma år. Minst lika många ärenden som upprättas måste avslutas inom samma period för att

obalans inte ska uppstå. För 2018 ligger balansen på 98,6 % vilket innebär att färre ärenden avslutades än vad som upprättades. Förvaltningen arbetar systematiskt med att avsluta gamla ärenden där inga ytterligare aktiviteter väntas och eftersträvar att bara ha aktuella ärenden öppna. År 2018 upprättades 19383 ärenden vilket är 1083 fler än 2017. Av ärendena som avsåg tillsyn inkom 3039 via e-tjänsterna vilket utgör 41 % av de inkommande ärendena 2018. 8564 ärenden var öppna vid årsskiftet 2018/2019 vilket är 182 fler än vid förra årsskiftet. 19122 ärenden avslutades vilket är 520 fler än 2017 men är 261 färre än nya ärenden.

Period	Nya ärenden	Avslutade ärenden	Öppna ärenden (1)
2009	14756	18737	6174
2010	15129	15474	6029
2011	21856	21594	6368
2012	17384	17439	6729
2013	17128	17237	6835
2014	17880	18193	6657
2015	18835	17336	8361
2016	18791	18732	8522
2017	18345	18602	8382
2018	19383	19122	8564

Not 1: Öppna ärenden avser läget vid årets slut.

Ärendestatistik för 2018 uppdelat per avdelning

Avdelning	Nya ärenden	Avslutade ärenden	Ärendebalans	Öppna ärenden (1)
Verksamhetsstöd	217	188	86,6 %	269
Plan och miljö	1918	2061	107,4 %	1851
Hälsoskydd	4998	4343	86,9 %	4111
Livsmedel	12073	12382	102,6 %	2197
Miljöanalys	148	128	86,5 %	119
SLB-analys	29	20	69 %	17

Not 1: Öppna ärenden avser läget vid årets slut.

Överklaganden

Det har under året kommit in 121 avgöranden från överinstanser där överklagade beslut från miljö- och hälsoskydds nämnden har prövats i sak.¹ Det är en viss ökning jämfört med föregående år då 89 avgöranden inkom.² Liksom tidigare år härrör flera av avgörandena från beslut som meddelats och överklagats före år 2018.

Förvaltningen har på senare år noterat en trend att handläggningstiden för nämndens överklagade ärenden hos länsstyrelsen har ökat kraftigt. Det innebär att det inte sällan tar upp till ett år, och ibland mer än så, för överklagandet att passera första instans. Detta är ett stort problem för nämnden eftersom ett beslut som huvudregel inte gäller förrän det har vunnit laga kraft, det vill säga inte längre kan överklagas. Så länge beslutet är överklagat och överprövande myndighet inte har fattat beslut i frågan är alltså verksamhetsutövaren som regel inte skyldig att följa nämndens föreläggande. Förvaltningen har varit i kontakt med länsstyrelsen för att försöka hitta en lösning på problemet.

Nämndens beslut har fastställts (inklusive avgöranden där prövningstillstånd inte har meddelats) i 100 fall, vilket utgör 83 procent av alla överklaganden. Motsvarande andel för år 2017 var 89 procent av totalt 89 överklaganden³. Utöver det har JO i samtliga tre fall där nämnden anmälts inte funnit anledning att vidta åtgärder. Förvaltningen konstaterar att andelen beslut som står sig har gått ned något jämfört med föregående år. Sammantaget anser förvaltningen dock fortsatt att utfallet av överinstansernas avgöranden visar på att nämndens avgöranden i stor utsträckning står sig vilket är ett gott betyg för nämndens tillsynsverksamhet.

	Totalt	MHN beslut fastställt	MHN beslut delvis ändrat	MHN beslut helt ändrat	Ärendet återförvisas	Fråga om PT
MÖD	4					4
MMD	12	10	1		1	
HFD	1					1
KR	1					1

¹ Statistiken inkluderar därmed inte avgöranden där nämndens beslut inte har prövats av överinstans (avvisning och avskrivning) eller avgöranden där nämnden varit part men inte fattat något beslut (utdömande av vite och tillståndsprövningar med nämnden som remissinstans).

² För att kunna ge en rättvisande jämförelse har statistiken i 2017 års verksamhetsberättelse här minskats med det antal avgöranden som var hänförliga till avvisningar, avskrivningar, utdömande av vite och prövningar med nämnden som remissinstans enligt not 1. Det totala antalet avgöranden år 2017, sådana avgöranden inkluderade, var 113.

³ Procentsatsen har här jämförts med 2017 års verksamhetsberättelse justerats på samma sätt som antalet avgöranden enligt not 2.

FR	1	1				
LST	102	83	8	6	6	
Totalt	121	94	9	6	7	6

Nämndens beslut har under år 2018 ändrats eller upphävts helt eller delvis i 15 fall och upphävts och återförvisats för fortsatt handläggning i 7 fall, dvs. totalt 22 fall. Förra året var motsvarande siffra totalt 10 fall och året innan 17 fall. De beslut som har återförvisats gäller, liksom tidigare år, framför allt olägenhetsärenden där nämnden har fått tillbaka ärendet för fortsatt utredning. Av de beslut som ändrats delvis har 5 fall gällt förordnande om omedelbar verkställighet av beslut om tillstånd till värmepump. Ytterligare tre fall har gällt justering av tillsynsavgift. De beslut som hävdades helt gällde föreläggande om efterbehandlingsåtgärder mot en motorklubb, sanering av amalgam i rör i tandläkarklinik, föreläggande mot en fastighetsägare om åtgärder gällande boendemiljön samt ett beslut om tillsynsavgift som riktats mot ett handelsbolag när verksamheten bedrevs i aktiebolagsform.

Därutöver har den principiellt viktiga frågan om kasserad fritureolja ska betraktas som verksamhetsavfall eller avfall jämförbar med hushållsavfall uppkommit under året. Nämndens båda beslut i ärendet har upphävts av länsstyrelsen men besluten är överklagade till mark- och miljödomstolen och kommer sannolikt avgöras först efter Mark- och miljööverdomstolens prövning.

Status för projekt med särskild finansiering

Clarity

Förvaltningen deltar sedan 2017 i det treåriga EU-projektet Clarity. Övergripande målet är bygga ett system som utnyttjar, förädlar information från befintliga klimattjänster dvs öppna data. Inom Clarity ska klimattjänsten användas för att ta fram indikatorer och underlag med fokus på värme, intensiv nederbörd, avrivning och luftkvalitet. Stockholms stad är slutanvändare av systemet. Fokus för staden är att testa systemet och undersöka nyttan av det i planering för att minska risker och konsekvenser av värmeböljor, skyfall och luftföroreningar.

Arbetet i Clarity har under 2018 inriktats på att vidareutveckla grönytefaktorn (GYF) för att även få med luftkvalitet så att gröna åtgärder som vidtas inte motverkar luftkvaliteten negativt. T ex att en gata som planteras med träd för att skapa skugga och fördröja dagvatten inte får en försämrad luftkvalitet. Tanken är att implementera GYF i det verktyg som utvecklas inom Clarity. Under 2018 genomfördes en pilotstudie om utökad grönska på Birger Jarlsgatan och dess påverkan på luftkvalitet. Modellberäkningar visar att fler träd kan leda till försämrad luftkvalitet p.g.a. sämre omblandning av luften i gatunivå. Lägre vegetation typ häckar och växtbäddar skulle däremot inte försämma luftkvaliteten.

Miljöförvaltningen och SMHI har även genomfört en workshop ”Att planera för värme i stadsmiljön i ett framtida klimat - En workshop för att dela erfarenheter och identifiera behov av kunskap och verktyg för att anpassa nordiska städer bättre för värmestress, med fokus på urban grön infrastruktur” med ca 50 deltagare från staden och andra kommuner och organisationer.

Intäkter var för 2018 633 tkr vilket motsvarats av kostnader.

Allt om Stockholmsluften - nu och kommande dagarna

Digitaliseringsprojektet som finansieras av SLK handlar om att ta fram digitala luftkvalitetsprognoser för Stockholm genom innovativt utnyttjande av observationer och mätningar från hela Europa. Resultaten - i form av kvantifierade hälsoriskanalyser (hälsoriskindex) på zoombara, detaljerade, kartor - skall tillgängliggöras via dator och mobiltelefon. Systemet skall uppmuntra till interaktion t.ex. genom möjligheter till självdiagnostisering och individuell anpassning över vad som visas på datorn eller i appen på telefonen.

Luftkvalitetsprognoserna bygger på resultat från lokala emissionsdatabaser och spridningsmodeller kombinerat med storskaliga luftkvalitetsprognoser från det Europeiska Centret för medellånga väderprognoser (ECMWF). Observationsdata från rutinmässiga mätningar och eventuellt nya, billiga, sensorer skall användas för att förbättra de beräknade prognoserna.

Under 2018 har arbetet fokuserats på att utveckla de olika delarna som ska ingå i prognosystemet; Europeiska prognoser från CAMS, lokala emissionsdata inklusive den s.k. NORTRIP modellen för vägdam, meteorologiska prognoser från SMHI, lokala spridningsmodeller och lokala mätningar. En student på Meteorologiska institutionen vid Stockholms universitet har arbetat med att validera Europeiska luftföroreningsprognoser samt prognoser av pollen som kommer användas i det nya systemet som utvecklas. Arbetet ingår i en akademisk avhandling (masteruppsats).

SmartImpact

Förvaltningen har under 2016 – 2018 deltagit i det tvååriga EU-projektet SmartImpact. Projektet syftade till att utveckla processer som säkerställer att den kunskap och smarta åtgärder inom hållbar stadsutveckling som genereras inom de projekt där Stockholms stad deltar, i större utsträckning tas till vara i den ordinarie linjeverksamheten i stadsbyggnadsprocessen samt i externa aktörers arbete. Inom ramen för projektet drev förvaltningen det förvaltningsövergripande FoI-nätverk som etablerades inom Norra Djurgårdsstaden Innovation, detta nätverk används som referensgrupp för projektet. Nätverket leds nu vidare av exploateringskontoret utanför projektet. Under 2018 har nätverket träffats två gånger och en handlingsplan för ökad innovation har tagits fram. En kartläggning av innovationsprojekt inom staden har gjorts. Förvaltningen deltog i projektets slutkonferens i Manchester i mars.

Intäkter för 2018 var 300tkr. Kostnaderna för 2018 uppgick till 213 tkr.

GrowSmarter

Förvaltningen har ansvaret att koordinera EU projektet GrowSmarter, där Stockholm, Barcelona och Köln ska energieffektivisera befintliga byggnader, tillföra förnybar energi, genomföra åtgärder för hållbara transporter samt med hjälp av informations och kommunikationsteknologi underlätta en hållbar utveckling i respektive stads utvalda stadsdel och en hållbar livsstil.

- Projektet GrowSmarter gått in i en ny fas där de implementerade smarta lösningarna utvärderas och demonstreras i syfte att öka marknadens efterfrågan på miljötekniska lösningar inom staden och internationellt.

- Projektets olika delar röner stort intresse och tar nu emot ca 2 studiebesök i veckan. Sammanlagt har Stockholm stad tagit emot internationella, nationella och lokala studiebesök och medverkat på workshops, i utställningar och presenterat på konferenser ett 100 tal gånger under året och nått cirka 30 000 personer med information om projektet.

C/O City – Urbana ekosystemtjänster, Vinnova-projekt

Förvaltningen hade bidrag från Vinnova för att driva projektet C/O City om Urbana ekosystemtjänster vidare under perioden juni 2015 – mars 2018. Syftet var att vidareutveckla resultat från tidigare projektsteg och konkreta lösningar för att arbeta med ekosystemtjänster i urban miljö. Miljöförvaltningen var projektägare och projektledare och genomförde projektet enligt projektets mål och projektplan.

Projektetiden för C/O City steg 3 var 2015-06-01..2018-03-31. Slutkonferens för projektet hölls den 17 november 2017 i Stockholm. Projektets tid har förlängts två gånger. Första förlängningen var från augusti 2017 till november 2017 för att möjliggöra en konferens i november tillsammans med Boverket och Naturvårdsverket. Förlängning beviljades även från november 2017 till mars 2018 för att ge parterna i projektet möjlighet att starta upp föreningen/bolaget innan projektet upphör. Miljöförvaltningens roll var under den tiden främst att administrera projektets sista fas. En förening har startats upp.

Inga intäkter eller utgifter under 2018.

Energi- och klimatrådgivning (EKR)

Förvaltningen har ansvarat för den övergripande projektledningen för den regionala samverkan för energi- och klimatrådgivning (EKR). Utöver den övergripande projektledningen i Stockholm finns projektledare i Huddinge och Botkyrka. Förvaltningen har ersatt stadsledningskontoret i styrgruppen för samverkan.

Intäkterna för EKR år 2018 var ca 1,3 mkr per år vilket motsvarar verksamhetens kostnader.

EKR:s verksamhet under år 2017 beskrivs närmare under nämndmålet *2.1.3 Hållbar energianvändning uppnås*.

Civitas Eccentric

Stockholm deltar tillsammans med Madrid, München, Åbo samt Ruse i Bulgarien i projektet Civitas Eccentric, ett projekt som ska minska avigsidorna med en stor bilanvändning med fokus på förorter och distributionstrafik.

Projektet finansieras inom EUs forskningsprogram Horizon 2020. Budgeten för Stockholm är cirka 3,9 miljoner Euro, varav knappt hälften går till Stockholms stad och delas mellan miljöförvaltningen och trafikkontoret. Bidragsbudgeten för miljöförvaltningen är cirka 9,5 miljoner kronor. Civitas Eccentric började den 1 september 2016 och ska pågå i fyra år.

Tanken är att projektet ska komplettera arbete som redan pågår men som saknat eller haft mycket begränsad finansiering. Åtgärderna inom projektet ska skynda på marknadsutvecklingen och möjliggöra test av nya koncept som mobilitetstjänster.

Deltagarna kommer att jämföra sina framgångar och motgångar för att lära av varandra. ICLEI och Union of the Baltic Cities har i uppdrag att se till att de erfarenheter som görs ska spridas vidare till andra städer.

Eccentric i Stockholm

I Stockholm är flera åtgärder planerade. De ska koncentreras till ett testområde som omfattar innerstaden samt stråket Hammarby sjöstad – Årsta – Liljeholmen, men även i viss mån till andra delar av staden.

Deltagare är:

- KTH, Integrated Transport Research Lab. Möjliggör att en ellastbil rullar i kommersiell verksamhet. KTH ansvarar också för utvärderingen av projektet.
 - Snappcar, UbiGo Innovation AB, GoMore ApS. Utvecklar en mobilitetstjänst som bygger på samåkning, olika sorters bilpooler, cykelpooler samt kollektivtrafik. Tjänsterna ska även utvecklas och marknadsföras.
 - Mobility Motors Sweden AB - Nissan återförsäljare. Tillhandhåller en testflotta av elfordon/skåpbilar för hantverkare.
 - Cykelkonsulterna AB. Upprättar en testflotta för elcyklar och elfraktyklar.
 - Stockholm Stad
1. Koordinerar Stockholmsparterna och hjälper dem i deras arbete. Utöver detta ska Stockholms stad också: Snabba upp stombussarna på linje 1 (TK). Ta fram en policy för att leda om cykeltrafiken vid byggen (TK). Utveckla parkeringen i ytterstad (TK). Göra en plan för laddinfrastruktur för elfordon (MF). Arbeta med Off-peak leveranser och samdistribution (TK). Utöka www.miljofordon.se med mer information. (MF). Informera bostadsrättsföreningar om elbilsladdning (MF).
 2. Stockholms egna åtgärder sker i samarbete mellan miljöförvaltningen och trafikkontoret och en del åtgärder kommer från beslut i Framkomlighetsstrategin. Koordinationen och eventuellt extraarbete på grund av EU-projektet sköts av miljöförvaltningen.
 3. Stockholms stads arbetstid, konsulter, resor mm utgifter finansieras till 100 procent av beviljade medel från EU.

Intäkter 2018 har uppgått till 1902 tkr och kostnader 1672 tkr.

Fördjupad utvärdering mobilitetstjänster (MaaS)

Fördjupad utvärdering av mobilitetstjänster inom Civitas Eccentric i samarbete med SL och UbiGo. Delfinansiering har erhållits från Vinnova. Projektet avser finansiering av konsulthjälp för att utvärdera och rapportera mobilitetstjänster inom Civitas Eccentric och pågår från november 2017 till april 2019.

Intäkter 2018 har uppgått till 150 000 kr och kostnaderna till 150 000 kr.

Miljöfordon.se

Statens energimyndighet har beviljat Stockholms stad stöd motsvarande 80 procent av stödgrundande kostnader, högst 1,2 miljoner kr. Stödet lämnas för genomförande av projektet Miljöfordon.se – kapacitetsutveckling, under tiden 2016-09-01 – 2019-08-31.

Stockholms stad driver miljöfordon.se tillsammans med Göteborgs och Malmö stad. På sidan finns produktneutral information om miljöbilar men även andra hållbara transportsätt så som

bilpool och lastcykel.

Projektet syftar till att upprätthålla och vidareutveckla Miljöfordon.se. Sidan ska även fortsättningsvis fungera som en kunskaps- och erfarenhetsbank för kommunernas bilansvariga. Samtidigt ska den göras mer attraktiv för en större målgrupp. Sidan kommer bland annat att få en ny modernare design, utveckling av funktioner och en användarundersökning planeras också.

Projektet ska bidra till att uppnå en fossiloberoende fordonsflotta 2030.

Intäkter 2018 har uppgått till 639 tkr och kostnader 639 tkr.

Laddstolpar inom staden – Klimatklivet

Stockholms stad har genom miljöförvaltningen ansökt och fått beviljat 4,8 miljoner kronor i bidrag från Klimatklivet för att till 50 % täcka kostnader för uppsättning av laddstolpar inom den egna organisationen. Syftet med projektet är att stimulera till val av elfordon vid nyan-skaffning, att förbereda för framtida elfordon, samt att förbättra laddstandard på nuvarande stolpar. Samtliga förvaltningar och bolag får ansöka om medel hos miljöförvaltningen, som distribuerar ut bidraget och löpande rapporterar projektet till Naturvårdsverket. Projektet sträcker sig från april 2016-december 2018.

Förvaltningen har vidareförmedlat bidrag till laddutrustning till förvaltningar och bolag motsvarande 600 tkr under 2018.

NonHazCity

NonhazCity är ett Interreg Östersjö-projekt för vilket Stockholms stad är ”Lead Part”. Projektet startade den 1 mars 2016 och pågår till den 28 februari 2019, har 18 partners (kommuner, avloppsreningsverk, universitet och NGOs) (sedan oktober 2017 17 partners) från Sverige, Finland, Estland, Lettland, Litauen, Polen och Tyskland och har en total projektbudget om 3 546 797 Euro, varav Stockholms del är 773 653 Euro.

I de deltagande kommunerna har källor till skadliga ämnen identifierats och prioriterats, kemikalieplaner tas fram och informationsarbete har genomförts riktat till verksamhetsutövare och invånare, för att få dessa att minska sin användning av skadliga ämnen. Städerna har också arbetat med den egna kemikalieanvändningen genom att till exempel ställa krav i upphandling, byggande och ta fram kemikalieregister, för att förbättra förutsättningarna för substitution av skadliga ämnen. I slutändan är målet en minskad spridning av skadliga ämnen från städer till Östersjön. I Stockholm har åtgärder genomförts i linje med den nuvarande kemikalieplanen och ger viktig input till framtagandet av nästa kemikalieplan.

Projektet löper på enligt plan. Utöver att leda arbetet har Stockholms stad bland annat analyserat material och varor som används i våra förskolor. Resultaten visar att gamla leksaker, vilmadrasser och andra varor ofta innehåller för höga halter av ämnen som idag bedöms skadliga och är reglerade, medan halterna i nya varor och material sällan överskrider gränsvärden för begränsade ämnen. För att få en bättre bild av betydelsen av olika källor till skadliga ämnen som hittas i avlopps- och dagvattnet har även substansflödesanalyser utförts.

Under 2018 har ett flertal rapporter blivit klara; om analyserna av förskolematerial, källkartläggningen, analyser av miljögifter i damm som provtagits hemma hos fem Stockholmsprofiler, sammanställning av genomförda aktiviteter riktade till kommunernas egna verksamheter och om huruvida aktiviteterna lett till minskade utsläpp, samt om möjligheter och hinder för

att minska skadliga ämnen i företagens verksamheter.

Intäkterna 2018 har uppgått till 1904 tkr och kostnaderna har uppgått till 3256 tkr.

BEL-NonHazCity

Bel-NonHazCity är ett projekt finansierat av Svenska Institutet, där syftet är att aktiviteter som genomförs i Östersjöländerna inom NonHazCity också ska kunna genomföras i Vitryssland. Budgeten är 700 000 SEK, varav Stockholms del ca hälften. Stockholm leder och har en partner i Vitryssland som ska genomföra aktiviteter i två kommuner, Vilejka och Ivie. Projektet har slutdatum 31 januari 2019.

Möten med den vitryska partnern har hållits i samband med NonHazCity-möten och representanter från kommunerna har deltagit på NonHazCitys internationella seminarium. Projektstarten i de vitryska kommunerna blev försenad på grund av administrativa hinder och en ansökan om förlängning av projektet tom maj 2019 har därför lämnats in. Ett slutseminarium ska hållas i Minsk under våren 2019. Intäkterna 2018 har uppgått till 50 tkr och kostnaderna har uppgått till 50 tkr.

Drizzle

Drizzle är ett kompetenscentrum för dagvatten som erhållit medel från Vinnovas⁴ kompetenscentrumprogram. Projektet startade 1 september 2017 och pågår fram till 2022 med eventuell förlängning i ytterligare fem år. Luleå tekniska universitet leder projektet och Stockholms stad samt SVOA ingår som partner tillsammans med ytterligare nio parter. I kompetenscentret ska Luleå tekniska universitet bedriva forskning i världsklass i nära samarbete med företag och offentliga aktörer. Den total projektbudget är 110 100 000 kr, varav Stockholms del är 6 750 000 kr.

Stockholms stads åtagande är bland annat att ta fram LÅP för Riddarfjärden som ett ”case” inom ramen för forskningsprojektet, där partners inom kompetenscentret har ett konkret projekt att samarbeta kring. Målet med Drizzle är att på lång sikt bidra till att ta fram nya metoder och teknologier som kan ersätta existerande dagvattensystem med nya mer hållbara sådana. Parallellt med detta, och på kortare sikt, kommer nya kompletterande lösningar för att förbättra existerande dagvattensystem att tas fram.

Under året har arbetet med LÅP Riddarfjärden fortsatt. Dessutom har en kommundoktorand anställts av Stockholm stad. Doktorandtjänsten är utformad så att 80 % av tiden läggs på forskning av mikroplast i dagvatten och 20 % inom den kommunala verksamheten. Under året har arbetet inom den kommunala verksamheten bestått i att bistå arbetet med framtagandet av en handlingsplan för minskad spridning av mikroplast.

Anonyma källor

Anonyma källor är ett forskningsprojekt som erhållit medel från Formas. Projektet startade i september 2016 och pågår fram till september 2021. Luleå tekniska universitet leder projektet och Stockholms stad ingår tillsammans med Dag och Nät samt NCC som parter i projektet. Den total projektbudget är 14 676 000 kr, varav Stockholms del är 3 125 000 kr som består i personal och resekostnader.

⁴ Sveriges innovationsmyndighet

Projektets syfte är att öka kunskapen om bidraget av organiska och oorganiska ämnen till dagvattnet från olika källor samt identifiera risker för miljön med avseende till olika ämnens sammansättning. Detta i syfte att förbättra beslutsunderlag för att komma till rätta med problemen samt välja rätt tekniker för att minska spridningen av miljöstörande ämnen via dagvattnet.

Under året har dagvatten från pilottak med olika takbeläggningar analyserats i Luleå och de första resultaten har presenterats för staden och dess byggande bolag vid ett seminarium om dagvatten i forumet för kemikaliesmart byggande under oktober.

I Norra Djurgårdsstaden har ett betongfilter installerats vid en zinkfasad. Provtagning av in- och utgående vatten planeras för att studera filtrets effekt. Flera olika filtertekniker testas inom projektet.

Yteffektiv dagvattenrening

Yteffektiv dagvattenrening är ett forskningsprojekt som finansieras av Formas. Projektet startade 2016 och pågår fram till 2021. Luleå tekniska universitet leder projektet och Stockholms stad ingår tillsammans med Dag och Nät, Svenskt Vatten samt Purac AB, Kemira AB, Järven Ecotech AB och Veg Tech AB som parter i projektet. Den totala projektbudgeten är 18 364 450 kr, varav Stockholms del är 120 000 kr som består i personal och resekostnader.

Projektets syfte är att utvärdera sex avancerade tekniker för dagvattenrening som kan bidra till att utveckla yteffektiva reningssystem som kan användas i tät bebyggda områden. Följande tekniker ska utvärderas; flockulering av föroreningar med luftning och kemisk fällning (både i labb och i fält), flytande våtmarker, rasterstruktur för förbättrad dammrening, membranfiltrering i labb samt zeolitfilter för kopparrening i fält. Dessutom ska strategier för hur undersökta reningssystem kan integreras i såväl existerande dagvattensystem som i bebyggd stadsmiljö tas fram tillsammans med rekommendationer för kommuner.

Under året har försök i labb genomförts och fältanläggningarna är under uppbyggnad. Provtagning av anläggningen med zeolitfilter tillhör Nationalmuseet i Stockholm har inletts.

iWater

Miljöförvaltningen har sedan 2016 deltagit i delprojektet iWater inom Digital Demo fokusområde Tillgång till rent vatten.

Fokus i iWater är att utveckla ett nätverk för vattenövervakning, placera ut sensorer och genom realtidssystem identifiera kemiska ämnen och patogener i hela livscykeln för stadens vattenförsörjning. Projektet kommer att genomföras i Stockholm, från upptagningsområde och genom Mälaren till slutanvändaren, och tillbaka till sjön genom avloppssystemet.

I samband med att projektet fortskrider har Miljöförvaltningen i samverkan med Ericsson, Stockholms Universitet, Kungliga Tekniska Högskolan, SVOA, Linköpings Universitet samt Telia ansökt och beviljats medel från Vinnova att utveckla projektet i det som kallas för iWater Phase II. Miljöförvaltningen är koordinator för projektet, som sträcker sig från 2018 till 2020 och har en totalbudget på 6 Mkr. Miljöförvaltningens del uppgår till 322 tkr. De största bidragstagarna är universiteten.

I slutet på 2018 kunde en segdragen tvist om hur immateriella rättigheter skulle regleras lösas genom ett avtal mellan högskolorna och de medverkande privata företagen.

För miljöförvaltningens del har intäkterna för 2018 har uppgått till 30 tkr och kostnaderna varit 60 tkr.

LIFE IP Rich Waters

Vattenmyndigheten för Norra Östersjöns vattendistrikt har beviljats medel från EUs finansieringsprogram för miljöförbättrande åtgärder för att bedriva projektet LIFE IP Rich Waters. Projektet syftar till att effektivisera åtgärdsarbetet för ett fullt genomförande av åtgärdsprogrammet för Norra Östersjöns vattendistrikt och även bidra till implementeringen av vattendirektivet i hela Sverige. Projektets mål är att genomföra konkreta åtgärder och skapa samverkan och lärande för att göra åtgärdsarbetet effektivare. Miljöförvaltningen deltar i två delprojekt som rör övervakning av miljögifter och åtgärder för att begränsa användningen av giftig båtbottnfärg.

Under 2018 har miljöförvaltningen genom LIFE IP Rich Waters kunnat utföra screening av PFAS-ämnen i ytvatten i flera av stadens vattenförekomster. Vidare har miljöförvaltningen tillsammans med idrottsförvaltningen fortsatt arbetet med att ta fram en finansieringsmodell för etablering av en båtbottentvätt i Mälaren. I det arbetet ingår även utredning av lämplig modell samt placering av tvätten. De tekniska lösningar och leverantörer för borsttvättar för båtar som finns på marknaden har undersökt och utvärderats. För att få stor miljönytta har två strategiska platser med närhet till de mest trafikerade sträckorna har identifierats; Västerbrohamnen och Ulvsundaviken. Anläggandet av borsttvättstationen är tänkt att finansieras genom LOVA-bidrag som söks av en båtklubb samt av en entreprenör som levererar tvätten. Driften av båtbottentvätten är tänkt att finansieras genom en tvättavgift.

Intäkterna 2018 har uppgått till 171 tkr och kostnader har uppgått till 984 tkr.